

Съвършенството на
ЙОГА

**Шри Шримад
А. Ч. Бхактиведанта Свами Прабхупада**

ācārya основател на Международното общество за Кришна съзнание

THE BHAKTIVEDANTA BOOK TRUST

The Perfection of Yoga / Kṛṣṇa Consciousness:
The Topmost Yoga System (Bulgarian)

По-подробна информация за Кришна съзнание и за книгите на издателство „Бхактиведанта Бук Тръст“ може да получите на един от следните адреси:

Общество за Кришна съзнание
бул. Климент Охридски 119
кв. Малинова долина, 1797 София
тел. 02 961 60 50
Празнична програма:
всяка събота от 16:30 ч.

Общество за Кришна съзнание
ул. Ж. Кюри 4, 1113 София
тел. 02 971 97 14
Празнична програма:
всеки петък от 18:00 ч.

Център за ведическа култура
ул. Васил Априлов 24, 8000 Бургас
тел. 08 86 89 35 34
Празнична програма:
всяка неделя от 17:00 ч.

www.krishnabg.com

”Съвършенството на йога” е съставена от лекции на Шрилā Прабхупāда върху шеста глава на Бхагавад-гītā дадени през периода 1966 и 1969г. Редактирани са от Хаягрīва Дāса (Хауърд Уийлър), ученик на Шрилā Прабхупāда. Издадена е за първи път през 1972г.

Copyright © 1992, The Bhaktivedanta Book Trust

www.krishna.com
www.bbt.info

ISBN 978-91-7149-732-1

Печат 2013 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

Съвършенството на йога

1 Йога, която Арджуна отказал да приеме	3
2 Йога като работа, извършвана с преданост	9
3 Йога като медитация върху Кршṇа	13
4 Йога като контрол над тялото и ума	19
5 Йога като метод за освобождение от двойствености и обозначения	33
6 Съдбата на неуспелия йогī	37
7 Йога като възстановяване на връзката с Кршṇа	45
8 Съвършенството на йога	51

Кршṇа съзнание — най-висшата йога система

1 Йога в съвременната епоха	57
2 Йога и нейният господар	65
3 Отвѣд природните закони	73
4 Целта на йога	83
5 Нашият истински живот	97
6 Мантрата Харе Кршṇа	105
7 Как действа бхакти-йога	109
8 Източници на абсолютно знание	119

9 Истинската формула на мира	125
------------------------------	-----

Приложение

За автора	135
Речник	137
Указания за произнасянето на санскритските думи	139

1

Йога, която Арджуна отказал да приеме

На Запад, и особено в нашия век, са станали популярни много *йога* системи, но нито една от тях не води към истинското съвършенство на *йога*. В „Бхагавад-гитā“ Шри Кршна, Върховната Божествена Личност, учи Арджуна направо на съвършенството на *йога*. Ако искаме да се докоснем до това съвършенство, трябва да се обърнем към „Бхагавад-гитā“, в която ще открием авторитетните думи на Върховната Личност.

Забележително е наистина, че съвършенството на *йога* е било разисквано наред бойно поле. Кршна го обяснявал на воина Арджуна точно преди той се включи в една братоубийствена война. Разнежен, Арджуна си мислел: „Защо трябва да се сражавам срещу собствените си близки?“ Нежеланието му да се бие се дължало на заблуденията му и Шри Кршна изрекъл пред него „Бхагавад-гитā“, за да разсее тези заблуди. Можем да си представим, че това не е отнело повече от час. За един час Шри Кршна изрекъл на приятеля Си Арджуна цялата „Бхагавад-гитā“ и обяснил съвършенството на всички *йога* системи. И в края на този велик разговор Арджуна се простил със съмненията си и се сражавал.

Когато по време на разговора Арджуна слушал за медитативния вид *йога* — как човек трябва да отиде на усамотено място, да седне с изправен гръб и полузатворени очи, как да втренчи погледа си във върха на носа си и да не отклонява вниманието си към нищо друго, — той отвърнал:

*йо 'йам йогас твайā проктаḥ
сāмйена мадхусūдана
етасйāхам на паййāми
чайчалатвāт стхитим стхирām*

„О, Мадхусūдана, *йога* системата, която изложи накратко, ми изглежда неосъществима и непоносимо трудна за мен, защото моят ум е неспокоен и непостоянен.“ (БГ 6.33)

Този момент е много важен. Не трябва да забравяме, че живеем в материална обстановка, в която умът ни непрекъснато е изложен на дразнения. Всъщност ние се намираме в доста трудно положение. Постоянно мислим, че ако променим нещо, ще избегнем тревогите в ума си, постоянно се надяваме, че един ден те ще изчезнат. Но тези тревоги са част от материалния свят, ние не можем да се спасим от тях. Ние сме изправени пред дилемата постоянно да се опитваме да разрешим проблемите си и никога да не намираме разрешение, защото тази вселена е така устроена, че разрешението няма.

Понеже бил честен и открит, Арджуна признал на Кршṇа, че не може да следва този вид *йога*, който Той му описва. Трябва да забележим, че Арджуна се обръща към Кршṇа с името Мадхусūдана — „убиец на демона Мадху“. Богът има безброй имена, защото е назоваван според дейностите Си. Имената Му са безброй, понеже и дейностите Му са безброй. Ние сме само частици от Бога, но от детството си до сега сме извършили толкова дейности, че дори не можем да си ги припомним. Вечният Бог е безкраен. Дейностите Му също са безкрайни и затова Той има безброй имена. Главното от тези имена е Кршṇа. Тогава защо Арджуна нарича Бога Мадхусūдана? Като Негов приятел, той би могъл да Го нарече направо Кршṇа. Арджуна смятал ума си за голям демон, такъв като демона Мадху. Ако Кршṇа убил този демон, Арджуна щял да може да постигне съвършенството на *йога*. Арджуна всъщност казвал: „Умът ми е по-силен и от демона Мадху. Моля Те, убий го, за да мога да следвам тази *йога*.“ Дори умът на такъв велик мъж като Арджуна бил постоянно възбуден. Както самият Арджуна казва:

*чаñчалам хи манах кришна
прамāтхи балавад др̄хам
тасйāхам ниграхам манйе
вййор ива судушкарам*

„Понеже умът е неспокоен, необуздан, упорит и много силен, о, Кришна, струва ми се, че е по-лесно да усмиря вятъра, отколкото да покоря него.“ (БГ 6.34)

Наистина, умът постоянно ни кара да ходим тук и там, да правим това и онова — постоянно ни казва да поемем в тази или онази посока. Смисълът на *йога* е човек да овладее неспокойния си ум. В медитативната *йога* това става, като човек съсредоточава ума си върху Свръхдушата. Това е целта на *йога*. Но Арджуна казва, че да се управлява ума, е по-трудно, отколкото да се спре вятърът. Представяте ли си как някой безпомощно разперва ръце, за да спре урагана? А може би просто самият Арджуна не бил в състояние да управлява ума си? Истината обаче е, че ние не можем дори да си представим необикновените качества на Арджуна. Нека не забравяме, че той бил личен приятел на Върховната Божествена Личност. Това е изключително висша позиция и човек не може да я постигне, ако не притежава необикновени качества. Освен това Арджуна бил известен като велик воин и владетел. Той бил толкова интелигентен, че успял да разбере „Бхагавад-гītā“ за един час, а днешните учени не могат да я проумеят дори цял живот. И въпреки това Арджуна мислел, че не е по силите му да обуздае ума си. Нима това, което е било невъзможно за Арджуна в такава извисена епоха, ще е възможно за нас в тази епоха на деградация? Не трябва и през ум да ни минава, че сме на равнището на Арджуна. Ние стоим хиляди пъти по-ниско от него.

Няма никакви свидетелства Арджуна някога да се е занимавал с *йога*, но въпреки това Кришна го оценява като единствения човек, който е в състояние да разбере „Бхагавад-гītā“. В какво се състоят особените достойнства на Арджуна? Шрї Кришна казва: „Ти си Мой преданоотдаден и си Ми много скъп приятел.“ И въпреки че бил преданоотдаден и приятел на Кришна, Арджуна отказал да следва медитативната

йога система, описана от Шрї Кршᅇа. Какво означава това? Трябва ли да губим надежда, че някога ще можем да покорим ума си? — Не, умът може да се управлява и начинът за това е Кршᅇа съзнание. Умът винаги трябва да бъде съсредоточен върху Кршᅇа. Ако е потопен в Кршᅇа, той е постигнал съвършенството на *йога*.

Нека сега насочим поглед към „Шрїмад-Бхāгаватам“ — в Дванадесетата му песен Шукáдева Госвāмї казва на Махāрāджа Парїкшит, че в Сатїа-йуга, Златната епоха, хората живеели по сто хиляди години. По това време, когато напредналите в духовно отношение живи същества живеели толкова дълго, било възможно да се практикува медитативната *йога* система. Но това, което в Сатїа-йуга се постигало чрез медитация, в следващата *йуга*, Трета-йуга — чрез извършване на големи жертвоприношения, в следващата *йуга*, Двāпара-йуга — чрез храмово обожание, в днешно време, в Кали-йуга, може да се постигне чрез *хари-кїртана* — повтаряне имената на Бога, Харе Кршᅇа. И така, от авторитетните източници научаваме, че повтарянето на Харе Кршᅇа, Харе Кршᅇа, Кршᅇа Кршᅇа, Харе Харе / Харе Рāма, Харе Рāма, Рāма Рāма, Харе Харе е олицетворение на съвършенството на *йога* в тази епоха.

Днес хората трудно доживяват и до петдесет-шейсет години. Животът продължава най-много осемдесет или сто години. И не само това, този кратък живот е изпълнен с грижи и страдания, причинени от войни, епидемии, глад и толкова други нещастия. Хората са злочести и на всичкото отгоре не особено интелигентни. Такива са качествата на човека от Кали-йуга, епохата на деградацията. И така, излиза, че никога няма да постигнем успех в медитативната *йога* система, описана от Кршᅇа. Най-многого, което можем да направим, е да задоволим прищявката си с някаква адаптация на тази система. Хората дават луди пари за упражнения по гимнастика и дълбоко дишане и са щастливи от мисълта, че с това удължават живота си с няколко години или се научават да се наслаждават по-добре на секса. Трябва да разберем обаче, че това не е истинска *йога*. В тази епоха истинската медитативна *йога* не е достъпна за никого. Но всички съвършенства, до които води

тя, могат да се постигнат с *бхакти-йога*, възвишения процес на Кршṇа съзнание, и по-конкретно чрез *мантра-йога*, прославянето на Шри Кршṇа с повтарянето на Харе Кршṇа. Това се препоръчва във ведическите писания, а начало на тази практика е поставил такъв велик авторитет като Чаитанйа Махāпрабху. „Бхагавад-гītā“ казва, че *махātмите* (великите души) постоянно възпяват величието на Бога. Ако човек иска да бъде *махātмā* според критерия на ведическата литература, на „Бхагавад-гītā“ и на великите авторитети, трябва да започне процеса на Кршṇа съзнание и да повтаря Харе Кршṇа. Но ако се задоволява просто с псевдомедитация, седи добре изправен в позиция „лотос“ и артистично изпада в транс, това е друга работа. Такива спектакли нямат нищо общо с истинското съвършенство на *йога*. Материалната болест не може да се излекува по такъв превзет начин. Човек трябва да приеме истинския лек направо от Кршṇа

2

Йога като работа, извършвана с преданост

Чували сме имената на най-различни видове *йога* и *йогй*, но в „Бхагавад-гитā“ Кршṇа казва, че истински *йогй* е този, който Му се е отдал напълно. Кршṇа обявява, че между отречението (*саннийāса*) и *йога* няма разлика.

*йам саннийāсам ити прāхур
йогам там виддхи пāндава
на хй асаннийаста-санкало
йогй бхавати кайичана*

„Това, което се нарича отречение, е едно и също нещо с *йога* (със свързването с Върховния), защото никой не може да стане *йогй*, ако не се откаже от желанието за сетивно наслаждение.“ (БГ 6.2)

В „Бхагавад-гитā“ са описани три основни вида *йога*: *карма-йога*, *джйāна-йога* и *бхакти-йога*. Различните *йога* системи могат да се сравнят със стълба. Някои хора са на първото стъпало от стълбата, други са стигнали до средата, а трети са на върха ѝ. В зависимост от височината, до която се е изкачил човек, той се нарича *карма-йогй*, *джйāна-йогй* и т.н. Във всички случаи обаче той отдава служене на Върховния Бог, различна е само степенята, до която се е издигнал. И така, Кршṇа казва на Арджуна, че трябва да разбере, че отречението (*саннийāса*) и *йога* са едно и също нещо, защото човек не може да стане нито *йогй*, нито *саннийāсй*, докато не се освободи от желанията и от сетивното наслаждение.

Има хора, които се занимават с *йога*, за да спечелят нещо от това, но такава *йога* не е истинска *йога*. Всичко трябва да се използва в служене на Бога. Всичко, което правим в положението си на обикновени работници, на *саннийācī*, *йогī* или философи, трябва да извършваме в Кршṇа съзнание. Когато сме погълнати от мисълта да служим на Кршṇа и действаме с такова съзнание, тогава можем да станем истински *саннийācī* и истински *йогī*.

Тези, които застават на първото стъпало от стълбата на *йога*, трябва да извършват работа. Човек не трябва да се заблуждава, че щом е започнал да се занимава с *йога*, значи трябва да спре да работи. В „Бхагавад-гītā“ Кршṇа моли Арджуна да стане *йогī*, но нито веднъж не му казва да спре да се сражава. Тъкмо обратното. Естествено, някои ще се чудят как е възможно човек да бъде едновременно и *йогī*, и воин. Представата на повечето хора за *йога* се свежда до това човек да седи в усамотено място с кръстосани крака и изправен гръб, с полузатворени очи, втренчени във върха на носа, и по този начин да се концентрира. Защо Кршṇа моли Арджуна да стане *йогī* и в същото време иска от него да се бие в една ужасна гражданска война? В това е загадката на „Бхагавад-гītā“ — човек да остане воин и в същото време да бъде най-великият *йогī*, най-великият *саннийācī*. Как може да стане това? — Само в Кршṇа съзнание. Човек просто трябва да се сражава заради Кршṇа, да работи за Кршṇа, да яде за Кршṇа, да спи за Кршṇа и да посвети всичките си дейности на Кршṇа. Тогава той става най-големият *йогī* и най-великият *саннийācī*. Това е тайната.

В шеста глава на „Бхагавад-гītā“ Шрī Кршṇа учи Арджуна как да изпълнява медитативната *йога*, но Арджуна отказва да я приеме, като я нарича прекалено трудна. Тогава защо смятат Арджуна за велик *йогī*? — Арджуна не приел медитативната система, но Кршṇа го провъзгласил за най-великия *йогī*, защото Арджуна постоянно мислел за Него. Да се мисли за Кршṇа, е същината на всички *йога* системи — *хатха*, *карма*, *джнāна*, *бхакти* и всеки друг вид *йога*, жертвоприношения и благотворителност. Всички дейности, препоръчвани за постигане на духовно съзнание, накрая извеждат до Кршṇа

съзнание, до непрестанното мислене за Кршңа. Истинското съвършенство на човешкия живот е човек постоянно да бъде в съзнание за Кршңа и да помни Кршңа, докато извършва различните си дейности.

В началния етап е най-добре човек постоянно да работи за Кршңа. Той винаги трябва да се стреми да върши някаква работа и да поема отговорност за различни неща, защото не е хубаво да седи бездеен дори за секунда. Когато в резултат от извършването на подобни дейности човек напредне, тогава дори и да не извършва видима работа, работа с тялото си, вътре в себе си той постоянно мисли за Кршңа. В началото обаче е по-добре той да ангажира сетивата си в служене на Кршңа. Има най-различни дейности, с които човек може да служи на Кршңа. Целта на Международното общество за Кришна съзнание е да помага на хората, които искат да станат преданоотдадени, в извършването на такива дейности. На тези, които работят за Кршңа, дори не им стига денонощието, за да Му служат. Има достатъчно дейности и денем, и нощем, които учениците в Кршңа съзнание с радост вършат. Това е истинското щастие — непрекъснато да работиш за Кршңа и да разпространяваш Кршңа съзнание по целия свят. Ако някой човек от материалния свят работи непрекъснато, той страшно се уморява. Но когато някой работи в Кршңа съзнание, той може да повтаря Харе Кршңа и да извършва предано служене двадесет и четири часа в денонощие, без да знае умора. Човек много скоро ще капне, ако постоянно повтаря някакви светски звукосъчетания. Но на духовното равнище той не може да се почувства уморен. Духовното равнище е абсолютно. В материалния свят всеки работи за сетивно наслаждение и използва печалбата от труда си, за да задоволява сетивата си. Истинският *йогї* не желае такива плодове, той всъщност не желае нищо друго, освен Кршңа, и Кршңа му отвръща с взаимност.

3

Йога като медитация върху Кршņa

В Индия има святи места, където *йогите* отиват, за да медитират в усамотение, както препоръчва „Бхагавад-гитā“. По принцип *йога* не може да се изпълнява на обществено място, но що се отнася до *кїртана*, т.е. до *мантра-йога*, или повтарянето на *мантрата* Харе Кршņa (Харе Кршņa, Харе Кршņa, Кршņa Кршņa, Харе Харе / Харе Рāма, Харе Рāма, Рāма Рāма, Харе Харе), колкото повече хора присъстват, толкова по-добре. Когато преди около петстотин години Бог Чаитанїа Махāпрабху правел *кїртан* в Индия, той организираше групи, във всяка от които шестнайсет души водели, а хиляди други пеели след тях. В днешната епоха участието в такова публично възпяване на имената и величието на Бога (*кїртана*) е не само възможно, но и много лесно, докато процесът на медитацията е изключително труден. В „Бхагавад-гитā“ се подчертава, че за да се занимава с медитативна *йога*, човек трябва да се уедини в свято място. Това означава, че трябва да напусне дома си. В сегашната епоха на свръхнаселеност е почти невъзможно човек да намери усамотено място. За да практикува *бхакти-йога* обаче, той няма нужда от такива места.

В системата на *бхакти-йога* има девет различни процеса: слушане, повтаряне, помнене, служене, обожаване на *мўрти*те в храма, отдаване на молитви, изпълняване на заповеди, приятелски отношения с Кршņa и правене на жертви заради Него. От тях най-важни са слушането и повтарянето — *їраванāм кїртанам*. В общите *кїртани* един човек пее: Харе

Крш̄ṇа, Харе Крш̄ṇа, Крш̄ṇа Крш̄ṇа, Харе Харе / Харе Рāма, Харе Рāма, Рāма Рāма, Харе Харе, а останалите слушат. След като той изпее цялата *мантра*, те я повтарят; по този начин се съчетават слушането и повтарянето. Човек лесно може да прави това вкъщи с малка група приятели или пък с много хора на публично място. Естествено, всеки е свободен да се опитва да практикува и медитативната *йога* в големия град или сред съмишленици, но трябва да знае едно: това ще бъде негова собствена измислица, а не методът, който е препоръчан в „Бхагавад-гītā“.

Целта на целия процес на *йога* е човек да се пречисти. Какво означава „да се пречисти“? — Пречистване означава човек да осъзнае истинската си същност. Пречистване означава да осъзнае, че е чиста душа, че не е материя. Поради контакта си с материята човек се отъждествява с нея и си мисли, че е тялото. За да може да практикува истинска *йога*, той трябва да осъзнае, че по природа е различен от материята. Целият смисъл на усамотяването и медитацията е човек да стигне до това разбиране. Ако не изпълнява процеса правилно, той няма да може да стигне до това разбиране. Всъщност ето мнението на Бог Чаитан̄йа Махāпрабху:

*харер нāма харер нāма
харер нāмаива кевалам
калау нāстй ева нāстй ева
нāстй ева гатир аниятхā*

„В тази епоха на конфликти и противоречия [Кали-йуга] няма друг път към духовното осъзнаване, освен повтарянето на имената. Няма друг път, няма друг път, няма друг път.“

Хората, и особено на Запад, най-често мислят, че *йога* означава медитация върху пустотата. Но ведическата литература не препоръчва да се медитира върху никаква пустота. Нещо повече, във Ведите се казва, че *йога* означава да се медитира върху Виш̄ṇу. Същото се твърди и в „Бхагавад-гītā“. В много общества и дружества за *йога* можем да видим хора, които седят добре изправени и с кръстосани крака, но когато затворят очи, за да започнат да медитират, половината от тях заспиват — защото когато затворим очи и няма върху какво да

размишляваме, съвсем естествено, заспиваме. Шри Кршņa в „Бхагавад-гїтā“ не препоръчва такова нещо. Той казва, че човек трябва да седне добре изправен, с полузатворени очи, и да втренчи погледа си във върха на носа си. Ако не следва наставленията, той просто ще заспи. Естествено, понякога медитацията продължава и насън, но това не е начинът, по който трябва да се изпълнява *йога*. Кршņa препоръчва човек постоянно да гледа върха на носа си, за да остане буден. Следващото условие е човек да бъде напълно спокоен. Ако умът му е възбуден или обстановката около него е изпълнена с дейности, той няма да може да се съсредоточи. Освен това за да се занимава с медитативната *йога*, човек трябва да се е освободил от всякакъв страх. Той не може да престъпва прага на духовния живот и все още да изпитва страх. Човек трябва да бъде и *брахмачārī* — да не води никакъв полов живот. Той трябва да сведе жизнените си потребности до минимум. Когато постигне това и следва правилно системата, човек може да овладее ума си и да го управлява. И след като е изпълнил всички тези изисквания за извършването на медитация, той трябва да насочи мислите си към Кршņa, или Вишņu. Не е вярно, че трябва да се концентрира върху пустотата. Именно затова Кршņa казва, че този, който е потопен в медитацията на *йога*, винаги мисли за Него.

Очевидно е, че за да пречистят *ātma* (ума, тялото и душата си), *йогїте* са принудени да минават през много изпитания. Но също така е факт, че в сегашната епоха същият резултат може да се постигне просто като се повтаря Харе Кршņa, Харе Кршņa, Кршņa Кршņa, Харе Харе / Харе Рāма, Харе Рāма, Рāма Рāма, Харе Харе. Защо е така? — Защото тази трансцендентална звукова вибрация не се различава от Кршņa. Когато повтаряме името на Кршņa с преданост, Кршņa е с нас, а щом Той е с нас, нима е възможно да останем нечисти? Следователно този, който се е отдал на Кршņa съзнание — повтаря имената на Кршņa и постоянно Му служи, — постига богатата, които дава най-висшата форма на *йога*. Преимуществото на този път е, че човек не е принуден да минава през всички изпитания на медитацията. В това се състои красотата на Кршņa съзнание.

В *йога* е необходимо човек да контролира всичките си сетива, а когато постигне това, той трябва да накара ума си да мисли за Вишнѹ. Щом победи по този начин материалния живот, човек постига спокойствие.

*джитātманах праийāнтасйа
парамātмā самāхитах*

„Този, който е победил ума, вече е постигнал Сврѣхдушата, защото е постигнал спокойствие.“ (БГ 6.7) Материалният свят може да се оприличи на голям горски пожар. Горският пожар често избухва без видима причина; по същия начин в материалния свят винаги се разгарят огромни „огнени“ стихии, въпреки че всички се стремим да живеем в мир. Никъде в материалния свят не може да се живее спокойно. Но този, който е постигнал трансцендентално равнище — било то чрез медитативната *йога*, чрез метода на емпиричната философия или чрез *бхакти-йога*, — може да постигне мир и спокойствие. Трансценденталният живот е цел на всички видове *йога*, но в тази епоха е особено ефективен методът на повтарянето на святите имена. *Кīртаните* могат да продължават часове наред, без никой да почувства умора; но никак не е лесно човек да остане напълно неподвижен в позиция „лотос“ даже за няколко минути. И все пак, независимо от вида на метода, който е използвал, след като човек потуши пожара на материалния живот, той не се озовава наред някаква безлична пустота. Напротив, Кршṇа казва на Арджуна, че тогава той постига върховната обител.

*йуñджанн евам садātмāнам
йогī нийата-мāнасах
ййāнтим нирвāна-парамāм
мат-самстхām адхигаччхати*

„Ако медитират по този начин, постоянно контролирайки тялото, ума и дейностите си, след като преустановят материалното си съществуване, трансценденталистите мистици постигат царството на Бога.“ (БГ 6.15) Обителта на Бог Кршṇа ни най-малко не прилича на пустота. Тя е като дом, а във всеки

дом има най-различни дейности. *Йогите*, които постигат успех, се издигат до царството на Бога, където цари пълно духовно разнообразие. Различните видове *йога* са различни пътища към тази обител. Нашето истинско място е там, но ние сме забравили и сме се озовали в този материален свят. Когато някой полудее, го изпращат в лудницата; когато загубим представа за духовната си същност, ние попадаме в материалния свят. Материалният свят всъщност е една лудница, човек лесно може да забележи, че нищо тук не е особено смислено. Истинската ни работа е да се измъкнем и да се върнем в царството на Бога. В „Бхагавад-гītā“ Кршṇа описва царството Си и обяснява Своето и нашето положение — кой е Той и кои сме ние. В „Бхагавад-гītā“ е изложено цялото необходимо знание и тези, които все още имат здрав разсъдък, ще се възползват от него.

4

Йога като контрол над тялото и ума

В цялата „Бхагавад-гītā“ Кршṇа подтиква Арджуна да се сражава, защото той е воин и това е негов дълг. Въпреки че в шеста глава говори за медитативната йога система, Кршṇа не слага акцента върху нея и не окуражава Арджуна да следва нейния път. Кршṇа признава, че процесът на медитацията е много труден:

*īrī-bhagavān uvāca
asamīyam mahā-bāho
mano durnigraham chalam
abhiāsena tu kaunteya
vaирāgyeṇa cha grhīate*

„Богът каза: „О, силноръки сине на Кунтī, наистина не е лесно човек да покори неспокойния ум, но все пак е възможно — чрез постоянна практика и чрез непривързаност.“ (БГ 6.35) Кршṇа изтъква постоянната практика и отречението като начини за контролиране на ума. Какво обаче представлява отречението? В днешно време е почти невъзможно човек да се отрече от нещо, толкова много той е привикнал към различните сетивни удоволствия. Хората живеят сред неограничавани от нищо сетивни наслади и в същото време ходят на упражнения по йога и очакват да постигнат успех. За да изпълнява йога правилно, човек е длъжен да спазва толкова много правила и ограничения! А повечето хора не могат да

изоставят дори такъв прост навик като пушенето. Когато говори за медитативната *йога* система, Кршņa казва, че тя не може да бъде следвана правилно нито от тези, които ядат прекалено много, нито от тези, които ядат прекалено малко. Този, който гладува, не може да следва *йога*. Но не може и този, който яде повече, отколкото трябва. Човек трябва да се храни умерено, колкото е достатъчно, за да поддържа тялото си, а не за да доставя удоволствие на езика си. Когато пред някого сложим вкусни ястия, той опитва не само едно от тях, но две, три, четири — колкото може. Езикът никога не може да бъде наситен. В Индия обаче често можем да видим *йогї*, които ядат само по лъжичка ориз дневно. Човек не може да следва медитативната *йога* система и ако спи прекалено много или пък не спи достатъчно. Кршņa никъде не казва, че човек може да спи, без да сънува. Веднага щом заспи, при него идват сънищата, макар той не винаги да ги помни. А в „Гїтā“ Кршņa казва, че този, който сънува прекалено много, не може да се занимава правилно с *йога*. Човек не трябва да спи повече от шест часа на денонощие. Но хората, които страдат от безсъние, също не могат да изпълняват *йога* успешно, защото е нужно тялото да бъде здраво и силно. И така, Кршņa набелязва много изисквания по отношение тренировката на тялото. Те обаче могат да се сведат до четири основни правила: никакви незаконни полови връзки, никакви възбуждащи и опияняващи средства, никакви месни храни и никакъв хазарт. Това са четирите най-важни условия, минимумът, който е необходим за следването на всяка *йога* система. Но кой в днешно време се въздържа от тези дейности? Като си отговори на този въпрос, човек сам може да определи доколко е напреднал в *йога*.

*йогї йуїджїта сататам
 ātmānam̄ rāhasi sthitaḥ
 ekākī yata-cittātma
 nirāyīr aparigrahaḥ*

„Трансценденталистът винаги трябва да се опитва да съсредоточи ума си върху Върховното Аз. Той трябва да живее сам

на уединено място и постоянно да държи ума си под контрол. Той трябва да е освободен от желаниа и от чувство за притежание.“ (БГ 6.10) Този стих показва, че *йогите* са длъжни да живеят в самота. Медитативната *йога* не може да се практикува групово, поне не според „Бхагавад-гитā“. В медитацията умът може да се съсредоточи върху Сврѣхдушата само ако този процес се извършва на усамотено място. В Индия и до днес много *йогѝ* се събират на Кумбха Мела. Те живеят в уединение, но в такива редки случаи се събират заедно, за да участват в някои специални церемонии. В Индия все още има хиляди *йогѝ* и мъдrecи и веднѣж на всеки дванайсет години те се събират на определени святи места, например в Аллахабад, точно както бизнесмените в Америка провеждат конгреси. Освен че трябва да живеят в самота, *йогите* трябва да са освободени от желаниа, т.е. не трябва да практикуват *йога* с цел да постигнат някакви материални сили. Те не трябва също така да приемат подарѣци или услуги от хората. Ако следват правилно процеса на медитацията, *йогите* всѣщност живеят в джунглите, в горите и планините и напълно избягват човешкото общество. Те никога не забравят заради кого са станали *йогѝ*. Те не се чувстват сами, защото знаят, че Парамātmā, Сврѣхдушата, винаги е с тях. От всичко дотук става ясно, че в съвременната епоха е наистина много трудно да се следва правилно медитативната *йога*. Съвременната цивилизация от епохата на Кали е такава, че е невъзможно хората да бъдат сами, да са лишени от желаниа и да нямат притежания.

Кршṇа продължава да обяснява на Арджуна в подробности как човек трябва да изпълнява медитативната *йога*. Той казва:

*у́учау деи́е пратиш́тхā́пйа
стхирам ā́санам ā́тманаḥ
нā́тй-уччхрита́м нā́ти-нй́чам
чаилā́джина-куй́оттарам*

*тата́траикā́грам манаḥ кртвā́
йата́-читтендри́я-кри́яаḥ
упави́ййā́сане йу́н̄джйā́д
йогам ā́тма-ви́у́ддха́йе*

„За да изпълнява *йога*, човек трябва да отиде на усамотено място, да постеле на земята трева *куйа* и да я покрие с еленова кожа и мек плат. Мястото за сядане не трябва да бъде нито много високо, нито много ниско и трябва да бъде разположено в свята местност. След това човек трябва да седне в устойчива поза и да започне да практикува *йога*, като контролира ума и сетивата си, като пречисти сърцето си и концентрира ума си в една точка.“ (БГ 6.11-12) Обикновено *йогите* седят върху тигрова или еленова кожа, защото влечугите не се качват по нея и така те могат да медитират необезпокоявани. Очевидно всичко в творението на Бога е полезно по един или друг начин. Всяка тревичка и билка си има своето предназначение, макар че ние може да не го познаваме. В „Бхагавад-гита“ Кршṇа е предложил разрешение, така че *йогите* да не мислят за змиите. След като си намерят хубаво усамотено място, *йогите* започват да пречистват *ātma* — тялото, ума и душата. Те не трябва да очакват, че ще постигнат някакви необикновени сили. Понякога *йогите* наистина постигат определени *сиддхи* (сили), но не това е целта на *йога*, и истинските *йогī* никога не показват тези свои способности. Истинският *йогī* мисли по следния начин: „Аз съм замърсен от материалното обкръжение, затова сега съм длъжен да се пречистя.“

И така, вече трябва да ни е станало ясно, че контролирането на ума и тялото не е никак проста работа, не е като да отидеш до магазина да си купиш нещо. Но Кршṇа посочва, че ако сме в Кршṇа съзнание, лесно можем да следваме тези правила.

Лесно можем да разберем, че в дъното на всички човешки дейности стои половото влечение. Това не означава обаче, че в Кршṇа съзнание ние заклеимяваме половия живот. Ние имаме тези материални тела и докато се намираме в тях, ще имаме и полови желания. Също както докато се намираме в тялото, трябва да се храним, за да го поддържаме, и да спим, за да му дадем възможност да си почине — принципът е същият. Ние не очакваме да спрем тези дейности. Ведическите писания обаче дават насоки за регулирано хранене, спане, съвкупяване и т.н. Ако искаме да постигнем успех в *йога*, не можем да позволяваме на ненаситните си сетива постоянно да

ни теглят по пътя към сетивните обекти; затова има установени правила, които да следваме. Бог Шри Кршна ни препоръчва да овладеем ума си, като следваме правила. Ако не регулираме дейностите си, умът ни ще се възбужда все повече и повече. Не трябва да спираме дейностите си, а да ги регулираме чрез ум, който постоянно е зает в Кршна съзнание. Истинско *самādхи* е непрекъснато да се вършат дейности, които са свързани с Кршна. Не е правилно да мислим, че когато човек е в състояние на *самādхи*, той не яде, не работи, не спи и не се наслаждава по никакъв начин. Обратно, *самādхи* може да се определи като извършване на регулирани дейности в пълно съзнание за Кршна.

асамйатātманā його
душнрāпа ити ме матиx
ваййātманā ту йататā
йакио 'вāптум упāятаx

Кршна казва по-нататък: „За човек с непокорен ум себепознанието е трудна задача.“ (БГ 6.36) Всеки знае, че е опасно да се язди кон без юзди. Най-неочаквано той може да хукне някъде и тогава ездачът със сигурност ще пострада. Кршна се съгласява с Арджуна, че докато умът остава необуздан, *йога* ще бъде нещо много трудно. Но добавя: „Този, който контролира ума си и полага нужните усилия, несъмнено ще успее. Така мисля аз.“ (БГ 6.36) Какво означава „полага нужните усилия“? — Човек трябва да следва четирите основни регулиращи принципа, за които говорихме, и да извършва дейностите си в пълно съзнание за Кршна.

Ако иска да практикува *йога* у дома си, човек трябва да се погрижи останалите му занимания да бъдат по-умерени. Той не може да си позволи да губи часове наред в тежък труд за изкарване на прехраната. Трябва да работи умерено, да се храни умерено, да удовлетворява сетивата си много умерено и да се стреми животът му да бъде свободен от тревоги колкото се може повече. По този начин практикуването на *йога* ще бъде успешно.

По какво можем да съдим дали някой е постигнал свър-

шенството в *йога*? — Кршņa посочва, че човек е установен в *йога*, когато може да контролира съзнанието си.

*йадā винийатам читтам
ātманй евāватиштхате
ниспрхаḥ сарва-кāмебхйō
йукта итй учйате тадā*

„Когато един *йогī* чрез изпълняването на *йога* успее да постави под контрол дейностите на ума си и се установи в трансценденталността, освободен от всички материални желания, за него се казва, че е овладял *йога*.“ (БГ 6.18) Този, който е овладял *йога*, не е подчинен на диктата на ума си; обратно, умът му е подчинен на него. Но умът не е „изключен“ или спрян, защото работата на *йогīте* е постоянно да мислят за Кршņa или Вишņu. *Йогīте* не позволяват на ума си да се отклонява. Това може да изглежда много трудно, но е постижимо в Кршņa съзнание. Ако човек постоянно е зает с дейности в Кршņa съзнание, със служене на Кршņa, нима умът му може да блуждае и да се отклонява от Кршņa? В служенето на Кршņa човек по естествен начин постига контрол над ума си.

Йогīте не трябва да имат никакви желания за материално сетивно наслаждение. Ако някой е в Кршņa съзнание, всичките му желания са свързани с Кршņa. Човек не може да остане без желания. В процеса на пречистването той трябва да преодолее желанието си за сетивно наслаждение, но в същото време и трябва да развие желание за Кршņa. Просто трябва да промени желанията си. Желанията не могат да бъдат убити, защото те са постоянен спътник на живото съществуване. Кршņa съзнание е процесът, чрез който човек пречиства желанията си: вместо да желае безброй неща за сетивно наслаждение, той желае неща, които са свързани със служенето на Кршņa. Например може да обичаме да ядем вкусни неща. Тогава вместо да приготвяме тези неща за себе си, можем да ги приготвяме за Кршņa и да Му ги предлагаме. Действието остава едно и също, но съзнанието се пренасочва от мисълта, че действаме за собствените си сетива, към мисълта, че действаме за Кршņa. Можем да готвим за Кршņa чудесни вегетариански ястия от мляко, зеленчуци, зърно и плодове и да

Му ги предлагаме със следната молитва: „Материалното тяло е купчина невежество, а сетивата са мрежа от пътища, които водят към смъртта. От всички сетива най-алчен и непокорен е езикът. В този свят е много трудно човек да обуздае езика си, затова Шри Кршна ни е дал тази духовна храна (*prasādam*), с която можем да победим езика. Нека приемаме този вкусен *prasād* до насита, да славим Техни Божествености Шри Шри Радхā и Кршна и с любов да призоваваме Бог Чаитанйа и Нитйāнанда Прабху.“ По този начин нашата *карма* се принася в жертва, защото още от самото начало мислим за това, че храната ще бъде предложена на Кршна. Не трябва да пожелаваме за себе си нещата, които готвим. Кршна обаче е толкова милостив, че накрая ни дава тези ястия и така удовлетворява желанието ни. Когато човек преобразува целия си живот по този начин — съчетавайки своите желания с желанията на Кршна, — той е постигнал съвършенство в *йога*. Дълбокото дишане и физическите упражнения сами по себе си не са *йога*, поне не според „Бхагавад-гитā“. За истинската *йога* е необходимо човек да пречисти цялостно съзнанието си.

Много важен момент в изпълнението на *йога* е умът да не е възбуден.

йатхā дйпо нивāта-стхо
нейгате сопамā смртā
йогино йата-читтасйа
йунджато йогам āтманах

„Както пламъкът на завет не трепти, така трансценденталистите, които са покорили ума си, са винаги устойчиви в медитацията си върху трансценденталното „аз“. (БГ 6.19) Когато свещта е на завет, пламъкът ѝ е спокоен и не трепти. Умът се поддава на толкова много материални желания, че и при най-малкото дразнение става неспокоен като пламъка. Дори едно леко движение на ума е в състояние да промени цялото съзнание. Затова в Индия тези, които сериозно се занимават с *йога*, обикновено остават *брахмачāри*, т.е. не се женят. Има два вида *брахмачāри*: едните нямат никакви взаимоотношения с жени, а другите са *грхастха-брахмачāри* — те имат съпруга, не общуват с други жени, но дори и взаимоотношенията им

със съпругата са много строго регулирани. Така чрез пълно въздържание или чрез регулирани полови отношения умът се запазва спокоен. Но дори когато човек поеме обет за пълно безбрачие, половите желания пак могат да възбудят ума му. Затова в Индия тези, които се занимават с традиционната *йога*, не остават насаме дори с майките, сестрите или дъщерите си. Умът е толкова неустойчив, че и най-малкото дразнение може да предизвика опустошения.

Йогите трябва така да възпитават ума си, че веднага щом се отклони от медитацията върху Вишņu, да го връщат обратно. За това са необходими много упражнения. Човек трябва да проумее, че истинското щастие е да се изпитва удоволствие с трансценденталните, а не с материалните сетива. Не е нужно да се принасят в жертва нито сетивата, нито желанията, защото в духовната сфера има както желания, така и сетивно удоволствие. Истинското щастие е трансцендентално, то е отвъд рамките на материалния сетивен опит. Ако не е убеден в това, човек няма да може да устои на дразненията и ще пропадне. Затова трябва да знаем, че щастieto, което се опитваме да изстискаме от материалните си сетива, не е истинско щастие.

Истинско удоволствие изпитват истинските *йогй*. Какво представлява това удоволствие? *Раманте йогино 'нанте* — блаженството, което те изпитват, е безкрайно, то е истинско щастие, и това щастие е духовно, а не материално. Това е същинското значение на думата *Рāма*, която участва в *мантра*та Харе Кршņa. *Рāма* означава наслада, която се постига в духовния живот. Духовният живот е изграден от удоволствие и Кршņa целият е удоволствие. Не трябва да принасяме в жертва удоволствието, а да му се наслаждаваме правилно. Болният човек не може да се радва на живота, неговото удоволствие не е истинско. Но когато оздравее, той може да се наслаждава истински. Докато имаме материални представи за живота, ние също не можем да се наслаждаваме истински, а просто затъваме все по-дълбоко и по-дълбоко в материалната природа. Ако на болния му е забранено да яде, преяждането може да го убие. Същото важи и за нас — колкото повече увеличаваме материалното наслаждение, толкова повече се обвързваме с този свят и става все по-трудно да се измъкнем

от коварната му плетеница. Всички *йога* системи имат една цел: да освободят обусловената душа от плена и да ѝ помогнат да се откъсне от лъжливото наслаждение на материалните неща, за да постигне истинското блаженство на Кръшња съзнание. Шри Кръшња казва:

*йатропарамате читтам
нируддхам йога-свайй
йатра чаиватманатманам
наййанн атмани тушйати*

*сукхам атйантикам йат тад
буддхи-грэхйам атиндриям
ветти йатра на чаивййам
стхитайи чалати таттватах*

*йам лабдхвй чйпарам лйбхам
манйате нйдхикам татах
йасмин стхито на дукххена
гурунйипи вичййате*

*там видййад дукхха-самйога-
вийогам йога-самджйитам*

„В състоянието на свършенство, наречено транс, или *самдхи*, умът не извършва никакви материални дейности. Това се постига чрез практикуване на *йога*. Характерното за това състояние е, че с чистия си ум човек може да види душата си, може да се радва и да се наслаждава вътре в себе си. В това блажено състояние той изпитва безкрайно трансцендентално щастие и се наслаждава с трансцендентални сетива. Щом достигне това положение, човек никога повече не се отклонява от истината и разбира, че няма нищо повече за постигане. Тогава той не се разколебава дори и сред най-големите трудности. Това е истинското освобождение от страданията, които се пораждат от контакта с материята.“ (БГ 6.20-23) Някои видове *йога* са трудни, други са по-лесни, но във всички случаи човек трябва да пречисти съществуването си, така че да стигне до наслаждението в Кръшња съзнание. Тогава той ще бъде щастлив.

*йадā хи нендрийāртхешу
на кармасв анушаджджате
сарва-санкалпа-саннийāсй
йогārūдхас тадочйате*

*уддхаред āтманāтмāнам
нāтмāнам авасāдайет
āтмаива хй āтmano бандхур
āтмаива рипур āтманах*

„Казва се, че човек е овладял *йога*, когато се е отказал от всички материални желаня и не извършва нито плодоносни дейности, нито дейности за сетивно наслаждение. Човек трябва да използва ума си, за да напредва, а не за да деградира. Умът е както приятел на обусловената душа, така и неин враг.“ (БГ 6.4-5) До духовното равнище трябва да се издигнем със собствени сили. В този смисъл се казва, че човек може да бъде за себе си и приятел, и враг. Изборът остава негов. Във връзка с това има един много хубав стих от Чāнāкйā Пāндита: „Никой не е враг или приятел на никого. Само поведението на човека го прави да бъде нечий враг или приятел.“ Никой не се е родил наш приятел или враг. Тези роли се определят от взаимоотношенията, в които влизаме с другите. Както човек има някакви взаимоотношения с останалите хора, така той има взаимоотношения и със самия себе си. Като приятел на самия себе си, аз ще разбера, че съм чиста душа, и щом видя, че съм влязъл в контакт с материалната природа, ще се опитам да се освободя от тази връзка, действайки по подходящ начин. Тогава аз съм свой приятел. Но ако имам възможност да направя това и не се възползвам от нея, тогава съм най-големия си враг.

*бандхур āтмāтманас тасйā
йенāтмаивāтманā джитах
анāтманас ту йāтрутве
вартетāтмаива йāтрават*

„За човек, който е победил ума, той е най-добрият му приятел, но за този, който не е успял, умът е най-големият му

враг.“ (БГ 6.6) Как човек може да стане приятел сам на себе си? — Тук се обяснява: *ātmā* означава ум, тяло и душа. Ако си мислим, че сме тялото, тогава говорейки за *ātmā*, имаме предвид тялото. Когато се издигнем над представата, че сме тялото, и се установим на равнището на ума, *ātmā* означава ум. Но когато се установим на истинско духовно равнище, тогава *ātmā* се отнася до душата. В действителност ние сме чист дух. Така в зависимост от собственото ни духовно развитие думата *ātmā* може да има различни значения. Според ведическия речник „Нирукти“ *ātmā* се отнася до тялото, ума и душата. В този конкретен стих от „Бхагавад-гītā“ *ātmā* се отнася до ума.

Ако обучим ума си с помощта на *йога*, той става наш приятел. Но ако го оставим необучен, няма надежда да постигнем нещо в живота си. За този, който няма представа от духовен живот, умът е най-големият му враг. Ако човек си мисли, че е това тяло, умът му няма да работи в негова полза; той ще служи само на грубото тяло и още повече ще подчинява и възвлича обусловеното живо същество в материалната природа. Но ако човек разбере, че е душа, която е различна от тялото, умът му може да се превърне в движеща сила на освобождението. Сам по себе си умът няма отношение; той просто чака да бъде обучен, а най-доброто обучение е общуването. Желанието е функция на ума, а общуването определя характера на желанията. Следователно ако искаме умът ни да действа като наш приятел, трябва да имаме подходящо обкръжение и общуване.

Най-добре е човек да общува със *сāдху*, личност в Кршнa съзнание, или с някой, който се стреми към духовно осъзнаване. Има и хора, които се стремят към временни неща (*асат*). Временни неща са материята и тялото; ако човек се интересува единствено от удоволствията на тялото си, той е обусловен от временните неща. Но ако се е посветил на себепознанието, той се занимава с нещо постоянно (*сат*). Очевидно е, че ако човек е поне малко интелигентен, ще общува с тези, които се опитват да се издигнат до равнището на себепознанието чрез различните видове *йога*. *Сāдху*, себепозналите се личности, ще му помогнат да сложи край на привързаността

си към материалното общуване. Това е голямото преимущество на доброто обкръжение. Крш̄ṇа например изговаря „Бхагавад-гītā“ пред Арджуна само за да прекъсне материалните му привързаности. Арджуна е привлечен от неща, които му пречат да изпълнява дълга си, и Крш̄ṇа просто отсича тези неща. За да може да се отсече нещо, е нужен остър инструмент; за да се откъсне ума от привързаностите му, често са нужни остри думи. *Cādhu*, учителят, е безпощаден в думите си, за да откъсне ума на ученика от материалното. Той безкомпромисно казва цялата истина и така разкъсва веригите. В началото на „Бхагавад-гītā“ например Крш̄ṇа е много рязък с Арджуна и му казва, че е един глупак, въпреки че говори като учен мъж. Ако човек наистина иска да се освободи от привързаността си към материалния свят, трябва да е готов да приеме такива безпощадни слова от духовния си учител. Няма полза от компромиси и ласкателства там, където са нужни силни думи.

На много места „Бхагавад-гītā“ осъжда материалната представа за живота. Този, който мисли, че страната, в която се е родил, заслужава преклонението му, или посещава святиите места, но пренебрегва святите личности (*cādhu*), които са там, е сравнен с магаре. Както врагът постоянно мисли как да стори зло, така необученият ум завлича човека все по-дълбоко и по-дълбоко в ямата на материята. Обусловените души водят непосилна борба с ума и сетивата си. Тъй като умът управлява сетивата, изключително важно е да направим именно него наш приятел.

*джитātманаḥ праīyāнтасйа
 парамātмā самāхитаḥ
 īyīтошṇа-сукха-дуḥкхешу
 татхā мāнāпамāнайоḥ*

„Този, който е победил ума си, вече е стигнал до Свр̄гхдушата, защото е постигнал спокойствие. Такъв човек не прави разлика между щастие и нещастие, топло и студено, чест и безчестие.“ (БГ 6.7) Като обуздае ума си, човек постига истинско спокойствие, защото умът е този, който постоянно го

дърпа към временни неща, както разбеснелият се кон повлича колесницата към гибел. Въпреки че сме вечни и неизменни, ние сме развили влечение към временни неща. Но умът лесно може да бъде обуздан, ако го съсредоточим върху Кршņa. Една крепост е в безопасност, ако я защитава велик военачалник. Ако поставим Кршņa в крепостта на ума, в нея няма да могат да проникнат врагове. Материалното образование, богатство и сила не могат да ни помогнат да овладеем ума си. Великите преданоотдадени се молят: „Кога ще мога да мисля непрекъснато за Теб? Умът ми постоянно бяга встрани, но успея ли да го закрепя върху лотосовите крака на Кршņa, той се проявява.“ Когато умът е ясен, човек може да медитира върху Сврѣхдушата. Парамātmā, Сврѣхдушата, винаги е в сърцето редом до индивидуалната душа. Йога означава човек да концентрира ума си и да го фокусира върху Парамātmā, Сврѣхдушата, която се намира в сърцето му. Цитираният по-горе стих от „Бхагавад-гītā“ посочва, че този, който е покорил ума си и е преодолял всичките си привързаности към тленните неща, може да насочи мислите си към Парамātmā. Човек, потопен в такива мисли, се освобождава от всички двойствености и лъжливи обозначения.

5

Йога като метод за освобождение от двойствености и обозначения

Материалният свят е свят на двойствености. Днес търпим летните горещини, утре — зимния мраз. В един момент сме щастливи, в следващия — нещастни. Веднъж ни почитат, друг път ни пренебрегват. В материалния свят на двойствености не е възможно да разберем едно нещо, без да разберем неговата противоположност. Няма да разбере какво е чест, ако не знам какво е безчестие. Няма да разбере какво е щастие, ако никога не съм бил нещастен. Човек трябва да се издигне над тези двойствености, но докато се намира в тяло, ще е обречен да ги среща. Ако се стреми да се освободи от телесните представи — не от тялото, а от телесните представи, — той трябва да се научи да търпи двойственостите. Във втора глава на „Бхагавад-гитā“ Крш̄на казва на Арджуна, че двойствеността щастие — нещастие се дължи единствено на тялото. Тя е като кожна болест, като сърбеж. Човек не трябва да чеше като луд мястото, което го сърби. Не трябва да побесняваме и да захвърляме задълженията си само защото ни хапят комари. Всеки е принуден да търпи толкова много двойствености; но ако умът ни е установен в Крш̄на съзнание, те ще ни изглеждат незначителни.

Как човек да се научи да понася двойственостите?

*джйāна-виджйāна-трптātмā
кṛтa-стхo виджитендриyāх
йуктa итй учйате йогй
сама-лоштрйīма-кйчанах*

„Човек е установен в себепознанието и може да бъде наречен *йогй* (мистик), когато се чувства напълно удовлетворен благодарение на постигнатото знание и прозрение. Той е установен в трансценденталното и е овладял себе си. Той гледа на всичко — на пясъка, на камъните и на златото — с еднакви очи.“ (БГ 6.8) *Джйāна* означава теоретично знание, а *виджйāна* — практическо знание. Студентът например трябва да научи не само теоретичните постановки, но и приложението им в практиката. Теоретичното знание само по себе си не е достатъчно, човек трябва да умее да го прилага. По същия начин в *йога* човек трябва да има не само теоретично знание, но и практическо. Няма голяма полза, ако знае на думи: „Аз не съм това тяло“, но действа по обратен начин. Има много сдружения, чиито членове дълбокомислено дискутират философията Ведāнта и в същото време пушат, пият и се отдават на чувствени удоволствия. Човек няма да постигне нищо, ако има само теоретично знание. Това знание трябва да се приложи в практиката. Този, който наистина разбира, че не е тялото, свежда телесните си потребности до минимум. Каква е ползата от знанието, че не сме тялото, ако едновременно с това увеличаваме потребностите на същото това тяло? Човек може да се почувства удовлетворен само когато *джйāна* и *виджйāна* вървят редом.

Когато е постигнал себепознание на практика, човек наистина е установен в *йога*. Нещо не е наред, ако някой цял живот посещава упражнения по *йога* и цял живот си остава един и същ; той трябва да постигне практическа реализация. А какви са признаците на практическата реализация? — Умът става спокоен и умиротворен и повече не се възбужда от дразнителите в материалния свят. Човек постига контрол над себе си и не се блазни от блясъка на материалното. Той гледа на всичко — на пясъка, на камъните и на златото — с еднакви очи. Под флага на материалния прогрес материалистичната цивили-

лизация произвежда толкова много неща за удовлетворяване на сетивата. Но за човека, който е установен в *йога*, всички тези придобивки са като боклука на улицата. Нещо повече:

сухрн-митрāрй-удāсйна
мадхйастха-двешйа-бандхушу
сādхушв апи ча нāпешу
сама-буддхир виийишйате

„Човек е още по-напреднал, когато се отнася към всички — към искрените си доброжелатели, към приятелите и враговете си, към злонамерените, благочестивите, грешниците, безучастните и безпристрастните — по един и същ начин.“ (БГ 6.9) Има различни видове приятели. Един вид са *сухрт* — хората, които по природа са добри и желаят благополучието на другите. *Митра* се отнася до обикновените приятели, а *удāсйна* са тези, които не вземат страна. В материалния свят всеки има доброжелатели, приятели и хора, които са неутрални към него — които не са му нито приятели, нито врагове. Има и хора, които служат за посредници между врагове — в цитирания стих те са назовани с думата *мадхйа-стха*. В зависимост от разбиранията си човек преценява някои хора като благочестиви, а други — като грешни. Но когато се установи в трансценденталното, всички тези приятели, врагове и прочее престават да съществуват за него. Този, който наистина е учен, не гледа на никого като на приятел или враг, защото знае: „Никой не е мой враг, нито приятел, никой не ми е баща или майка...“ Всички ние сме просто живи същества, които играят на сцената, преоблечени като бащи, майки, деца, приятели, врагове, грешници и светци. Това е една огромна пиеса с безброй действащи лица. Но макар че на сцената понякога враждуват, в делничния си живот всички актьори са приятели. По същия начин с телата си ние играем роли на сцената на материалната природа и си прикачаме един на друг толкова обозначения. Аз мога да мисля, че някой е мой син, но истината е, че аз не мога да зачена син. Това е абсолютно невъзможно. Най-много мога да зачена едно тяло. Създаването на живо същество е извън рамките на човешките възможности.

Живото същество не може да бъде заченато само чрез полово сношение. То трябва да бъде *поставено* в семенната течност. Това е мнението на „Шрѝмад-Бхāгаватам“. И така, различните отношения между телата са само театър. Този, който е осъзнал същността си и е постигнал *йога*, не вижда повече различията между телата.

6

Съдбата на неуспелия йогї

„Бхагавад-гїтā“ не отрича медитативната *йога*; тя я признава за авторитетен метод, но по-нататък посочва, че е неприложима в сегашната епоха. Затова Шрї Кршṇа и Арджуна бързо изоставят темата на шеста глава на „Бхагавад-гїтā“ и Арджуна пита по-нататък:

*айатиḥ іраддхайопето
йогāч чалита-мāнасах
апрāпїа йога-самсиддхим
кām гатим кршṇа гаччхати*

„Каква е съдбата на вярващия, който не е бил постоянен, който отначало е поел пътя на себепознанието, но после го е изоставил поради склонност към светския живот и не е постигнал съвършенство в мистицизма?“ (БГ 6.37) С други думи, Арджуна пита какво става с неуспелия *йогї*, с човека, който се е опитал да следва *йога*, но по някаква причина е прекъснал и не е постигнал успех. Нещо като случая с ученик, който не получава диплома, защото е напуснал училище. На други места в „Гїтā“ Шрї Кршṇа казва на Арджуна, че от многото хора малцина се стремят към съвършенство, а от тези, които се стремят към съвършенство, единици успяват. Сега Арджуна пита какво става с огромния брой неуспели. Той обръща внимание на това, че човек може да има вяра и да се стреми към съвършенството в *йога*, но все пак да не го постигне поради „склонност към светското“.

*каччин нобхайа-вибхраиштай
чхиннāбхрам ива наийати
апратиштво махā-бāхо
вимӯдхо брахманах патхи*

Арджуна продължава: „О, силноръки Кршṇа, този, който се е отклонил от пътя към трансценденталното, не загива ли като разкъсан облак, без място в нито една сфера?“ (БГ 6.38) Когато вятърът разкъса някой облак, той никога не може да стане отново цял.

*етан ме самийайам кришṇа
чхеттум архасй айешатах
твад-анйах самийайасйāsйа
чхеттā на хи упападйате*

„О, Кршṇа, това е моето съмнение и аз Те моля да го прогониш. Никой друг, освен Теб, не може да го унищожи.“ (БГ 6.39) Арджуна пита за съдбата на неуспелия *йогй*, за да не се обезсърчават бъдещите хора. Под *йогй* Арджуна има предвид *хатха-йогй*, *джйāна-йогй* и *бхакти-йогй*; медитацията не е единствената форма на *йога*. И тези, които се занимават с медитация, и философите, и преданоотдадените са все *йогй*. Арджуна пита за всички, които се опитват да успеят като трансценденталисти. Как отговаря Шрй Кршṇа?

*йрй-бхагавāн увāча
пāртха наивеха нāмутра
винāйас тасйа видйате
на хи калиāна-крт кайчид
дургатим тāта гаччхати*

Тук, както и на много други места в „Гйтā“, Шрй Кршṇа е наречен Бхагавāн. Това е едно от безбройните имена на Бога. „Бхагавāн“ означава, че Той е собственик на шест съвършенства: Той притежава цялата красота, цялото богатство, цялата сила, цялата слава, цялото знание и цялото отречение. Живите същества притежават тези съвършенства в много ограничена степен. Човек може да е известен в рода си, в града си, в родината си или по цялата планета, но никой не е известен

из цялото творение, като Шри Кршṇа. Световните лидери могат да бъдат популярни известен брой години, но Бог Шри Кршṇа дошъл преди пет хиляди години, а хората и до днес Го обожават. И така, за Бог се смята този, който притежава всичките шест съвършенства в пълната им степен. В „Бхагавад-гītā“ Кршṇа говори на Арджуна като Върховна Божествена Личност, затова можем да сме сигурни, че Той притежава пълно знание. Кршṇа предал „Бхагавад-гītā“ на слънчевия бог и на Арджуна. Но никъде няма да намерим да се казва, че „Бхагавад-гītā“ някога е била предадена на Кршṇа. Защо? — „Пълно знание“ означава, че Той знае всичко, което може да се знае. Това качество притежава само Богът. Арджуна пита Кршṇа за съдбата на неуспелия йогī, защото Кршṇа знае всичко. Арджуна не може сам да открие истината. Той просто трябва да я приеме от съвършения източник — това представлява системата на ученическата последователност. Кршṇа е съвършен и абсолютен, затова знанието, което идва от Него, също е съвършено и абсолютно. Ако Арджуна получи това съвършено знание, а ние го приемем от него така, както му е било предадено, ние също ще имаме съвършено знание. И какво представлява това знание? — „Богът каза: Сине на Пртхā, трансценденталистът, който извършва благочестиви дейности, не търпи поражение нито в този свят, нито в духовния. Приятелю Мой, този, който върши добро, никога не може да бъде победен от злото.“ (БГ 6.40) Кршṇа посочва, че стремежът към съвършенство в *йога* сам по себе си е най-възвишеното начинание. Когато човек се опитва да постигне нещо толкова възвишено, той никога не деградира.

Всъщност Арджуна задава много подходящ и мъдър въпрос. Не е нещо необичайно човек да отпадне от пътя на преданото служене. Понякога начинаещите преданоотдадени не спазват правилата и ограниченията, друг път не устояват на алкохола и другите възбуждащи средства или пък стават жертва на влечението си към нежния пол. Това са все препятствия по пътя към съвършенството в *йога*. Но отговорът на Шри Кршṇа е обнадеждаващ; Кршṇа казва на Арджуна, че ако искреният човек постигне дори само един процент истинско духовно знание, той никога повече няма да падне в материалния

водовъртеж. Това се дължи на искреността на усилията му. Човек никога не трябва да забравя, че е много слаб, а материалната енергия е много силна. Поemanето по духовния път е повече или по-малко акт на обявяване на война срещу материалната енергия. Материалната енергия (*māyā*) се опитва да хване обусловената душа колкото се може по-здравно, а когато душата се опитва да се отскубне от тази хватка с помощта на духовното знание, *māyā* става още по-жестока и безпощадна в усилията си да изпита искреността на кандидата за духовен живот. Затова тя му предлага още повече изкушения.

Във връзка с това можем да си спомним историята на Вишвāmитра Муни, велик цар *кшатрийа*, който напуснал царството си и се отдал на *йога*, за да напредне още повече по духовния път. По онова време било възможно да се следва процесът на медитативната *йога*. Вишвāmитра Муни медитирал толкова съсредоточено, че Индра, царят на небесата, го забелязал и си помислил: „Този човек тук се опитва да заеме мястото ми.“ Райските планети също са материални и там също има конкуренция — нито един бизнесмен не иска да бъде надминат от друг. Индра изпратил при Вишвāmитра Муни една куртизанка от рая, наречена Менакā, за да го прелъсти. Индра наистина се боял, че Вишвāmитра може да му отнеме властта. Менакā била изключително красива и започнала да прави усилен опит да прекъсне медитацията на този *муни*. И наистина, той забелязал женското ѝ присъствие. Той чул звъна на гривните ѝ, прекъснал медитацията си и когато вдигнал поглед към нея, бил омагьосан от красотата ѝ. От близостта им се родила красивата девойка Шакунталā. Когато Шакунталā се родила, Вишвāmитра заридал: „О, съвсем доскоро аз се опитвах да постигна духовно знание, а ето сега отново съм пленен.“ Когато Менакā донесла при него красивата им дъщеря, той поискал да избяга. Тогава Менакā започнала да го укорява, но въпреки молбите ѝ Вишвāmитра решил да замине.

И така, възможността човек да падне по пътя на *йога* е много голяма; дори такъв велик мъдрец като Вишвāmитра Муни станал жертва на материалната съблазън. Но въпреки падението си великият *муни* решил да продължи процеса на *йо-*

га. Такава решителност трябва да имаме и ние. Кршңа казва, че тези падения не трябва да бъдат причина за отчаяние. Има пословица, че провалът е гаранция за успех. Особено в духовния живот падането никога не трябва да обезкуражава човека. Кршңа ясно твърди, че дори ако човек падне, не губи нищо нито в този свят, нито в следващия. Този, който се е докоснал до възвишената традиция на духовната култура, никога не търпи пълно поражение.

И все пак, какво точно става с неуспелия трансценденталист? — Кршңа подробно обяснява:

*prāñña puñña-kṛtām lokān
uṣhitvā īyāvātīḥ samāḥ
īyuchīnām īrīmatām geḥe
yoga-bhraiṣṭo 'bhidjāyate*

*atḥavā yoginām eva
kule bhavati dhīmatām
etaḍ-dhi durlabhatarām
loke dḥanma īad īdrīyam*

„След много, много години, прекарани в наслаждение на планетите на благочестивите живи същества, неуспелият *йогї* се ражда в добродетелно или в богато аристократично семейство. Или пък се ражда в семейство на трансценденталисти, които са надарени с голяма мъдрост. Такова раждане е истинска рядкост в този свят.“ (БГ 6.41-42) Във вселената има много планети. На висшите планети условията за съществуване са много по-добри, продължителността на живота е по-голяма, а обитателите са по-религиозни и благочестиви. Тъй като се казва, че шест месеца от времето на Земята се равняват на един ден от времето на висшите планети, неуспелият *йогї* остава на висшите планети в продължение на много, много години. Ведическата литература описва, че там човешкият живот продължава около десет хиляди години. И така, ако претърпи провал, човек се издига до висшите планети. Но той не може да остане там постоянно. Когато резултатите от благочестивите му дейности се изчерпят, той е принуден да се върне на Земята. Но дори и на тази планета неуспелият

йогī попада в благоприятна обстановка, защото се ражда в много богато или в благочестиво семейство.

Според закона на *кармата* ако човек извършва добри дела, следващия път той се ражда в аристократично семейство или в много богато семейство, става голям учен или пък е много красив. При всички случаи тези, които искрено са започнали да вървят по духовния път, в следващия си живот ще се родят в човешки тела, и то в много благочестиви или много богати семейства. Хората, който има такъв произход, трябва да знаят, че са заслужили тази съдба с благочестивите си дейности в миналото и по милостта на Бога. Богът дава тези благоприятни условия, защото винаги е готов да ни предостави средства, с които да Го достигнем. Кршṇа просто иска да се увери, че сме искрени. В „Шрїмад-Бхāгаватам“ се казва, че всеки човек има дълг в живота, независимо от общественото си положение и от средата, в която живее. Но ако той изостави предписания си дълг и по някаква причина — било то от сантименталност, под влияние на обкръжението си, от лудост или заради нещо друго, — ако по някаква причина потърси убежище при Кршṇа, но после от незреlost отпадне от пътя на предаността, въпреки това той не губи нищо. А ако човек изпълнява съвършено задълженията си, но не се обръща към Бога, какво печели? От живота му няма никаква полза. Позицията на човек, който някога се е обръщал към Кршṇа, е много по-добра, дори впоследствие той да е паднал от равнището на *йога*.

По-нататък Кршṇа посочва, че от всички добри семейства, в които човек може да се роди — семейства на преуспяващи търговци, на философи или на хора, занимаващи се с медитация, — най-добро е семейството на *йогī*. Човек, който се роди в много богато семейство, лесно може да се заблуди. Естествено е този, на когото са дадени много богатства, да се опита да им се наслаждава, затова често синовете на богатите хора стават алкохолици или ловци на проститутки. А хората, които се раждат в благочестиви или в брамински семейства, често се възгордяват: „Аз съм *брāхман*а. Аз съм много благочестив.“ Деградацията е възможна както в богатите, така и в благочестивите семейства. Този, който се роди в семейство на

йогī или преданоотдадени, има много по-добър шанс отново да продължи прекъснатия си духовен живот. Крш̄на казва на Арджуна:

*татра там̄ буддхи-самйогам̄
лабхате наурва-дехикам
йатате ча тато бхуйах
самсиддхау куру-нандана*

„О, сине на Куру, когато получи такова раждане, човек отново пробужда божественото съзнание от миналия си живот и се опитва да напредне още повече, за да постигне пълен успех.“ (БГ 6.43)

Когато се роди в семейство на хора, които се занимават с йога или с предано служене, човек си припомня духовните дейности, които е извършвал в миналия си живот. Този, който е приел сериозно Крш̄на съзнание, не е обикновена личност; той трябва да е следвал същия процес и в миналото си раждане. Защо става така?

*п̄рвāбхйāsена тенаива
хрийате хй авайо 'пи сах̄*

„Благодарение на божественото съзнание от миналия си живот той спонтанно се чувства привлечен от принципите на йога дори и без да ги търси.“ (БГ 6.44) От опит знаем, че не можем да вземем материалните си притежания от сегашния си живот в следващия. Мога да имам милиони долари в банката, но когато тялото ми свърши, същото става и с банковата ми сметка. Когато умра, банковата ми сметка не идва с мен, а остава в банката, за да ѝ се радва някой друг. Това обаче не важи за духовния напредък. Дори ако човек направи много малко в духовно отношение, той взема този напредък със себе си и в следващия си живот продължава от нивото, до което вече е стигнал.

И когато човек отново приеме това прекъснато знание, трябва да знае, че му предстои да приключи баланса и да завърши процеса на йога. Не трябва да разчита на шанса да завърши процеса в някой следващ живот, трябва да реши да го

завърши още сега. Трябва да сме решителни: „По една или друга причина не съм успял да доведа до край духовното си развитие през миналото си съществуване. Сега Кршṇа ми дава още една възможност, нека го завърша в този си живот.“ Тогаваш след като напусне тялото си, човек няма да се роди отново в материалния свят, където са вездесъщи раждането, старостта, болестите и смъртта, а ще се върне при Кршṇа. Този, който е приел подслон в лотосовите крака на Кршṇа, вижда в лицето на материалния свят само място, изпълнено с опасности. Материалният свят наистина е лошо място за този, който се е заел с духовното си изграждане. Шрїла Бхактисиддхāнта Сарасватї често казваше: „Това място не е за почтени хора.“ Щом човек веднъж се е обърнал към Кршṇа и е направил опит за духовен напредък, Кршṇа, който се намира в сърцето му, започва да го напътства. Кршṇа казва в „Гїтā“, че на този, който иска да Го помни, Той дава памет, а на този, който иска да Го забрави, позволява да Го забрави.

7

Йога като възстановяване на връзката с Кршṇа

Много пъти сме слушали за *йога*. „Бхагавад-гītā“ утвърждава цялата *йога* система, но този вид *йога*, който специално препоръчва, е предназначен за пречистване. Целта, която се преследва, е тройка: да се контролират сетивата, да се пречистят дейностите и човек да се свърже с Кршṇа в близки отношения.

Абсолютната Истина бива осъзнавана на три етапа: безличностен Брахман, локализирана Парамātmā (Сврѣхдуша) и накрая Бхагавāн, Върховната Божествена Личност. Върховната Абсолютна Истина в последна сметка е личност. Едновременно с това Тя е всепроникващата Сврѣхдуша в сърцата на всички живи същества и във всички атоми, Тя е и духовното сияние *брахмджйоти*. Като Върховна Божествена Личност, Бхагавāн Шрї Кршṇа притежава цялото великолепие, но в същото време владее и цялото отречение. В материалния свят този, който е много богат, не е твърде склонен да дава. Но не е така с Кршṇа. Той може да се откаже от всичко и пак да си остане цялостен и свършен.

Ако четем или изучаваме „Бхагавад-гītā“ под ръководството на истински духовен учител, той не ни предлага собствени схващания. Всъщност този, който говори, не е самият духовен учител. Духовният учител е само посредник. Този, който говори, е Върховният Бог, пребиваващ едновременно

отвътре и отвън. Когато в шеста глава на „Бхагавад-гитā“ Шрї Кршṇа започва да обяснява *йога* системата, Той казва:

*анāйиритаḥ карма-пхалаṃ
кārйаṃ карма кароти йаḥ
са саннийāсī ча йогī ча
на нирагнир на чākрийаḥ*

„Истински мистик е този, който не е привързан към плодовете от труда си и който изпълнява своя дълг, а не този, който не пали огън и не извършва работа.“ (БГ 6.1)

Всеки работи, защото очаква да получи нещо. Някой може да се учуди: „Но какъв е смисълът да се работи, ако не се очаква нищо?“. Всеки работник иска облаги или възнаграждение. Кршṇа обаче посочва, че човек може да работи и само от чувство за дълг, без да очаква да получи нищо за работата си. Ако работи по този начин, той е истински *саннийāсī*, т.е. намира се в степента на отречението.

Във ведическата култура има четири степени на живот: *брахмачārйа*, *грхастха*, *вāнапрастха* и *саннийāса*. *Брахмачārйī* са тези, които овладяват духовната наука. *Грхастхи* са семейните. След като стане на възраст около петдесет години, човек може да приеме степента *вāнапрастха* — да напусне дома и децата си и да пътува със съпругата си по святи места. Накрая той напуска и съпругата си и остава сам, за да се усъвършенства в Кршṇа съзнание — тази степен се нарича *саннийāса*, степен на отречението. Но Кршṇа изтъква, че животът на един *саннийāсī* не се изчерпва само с отречението. Един *саннийāсī* трябва да има и задължения. Но какви задължения може да има някой *саннийāсī*, щом е напуснал семейния живот и не поддържа повече никакви връзки с материалния свят? — Той има най-важният и най-отговорният дълг — да работи за Кршṇа. Нещо повече, това е истинският дълг на всеки човек във всяка степен от живота.

В живота на всеки човек може да има две задължения: едното е да служи на илюзията, а другото — да служи на реалността. Когато служи на реалността, той е истински *саннийāсī*. А когато служи на илюзията, е подведен от *мāйā*. Следователно човек трябва да проумее, че при всички положения

ния ще е принуден да служи. Да служи или на илюзията, или на реал-ността. Естественото положение на живото същество е да бъде слуга, а не господар. Човек може да си мисли, че е господар, но истината е, че той е слуга. Той може да има семейство и да си въобразява, че е господар на жена си, на децата си, на къщата си, на работата си и т.н., но това е лъжа. Той всъщност е слуга на жена си, на децата си, на работата си и т.н. Някой може да мисли президента за господар на страната, но президентът е по-скоро неин слуга. Нашата позиция е неизменната позиция на слуги — или слуги на илюзията, или слуги на Бога. Ако обаче останем слуги на илюзията, животът ни ще е пропилян напразно. Никой, естествено, не се мисли за слуга; всеки вярва, че работи за собствените си интереси. Въпреки че резултатите от труда му са не-трайни и нереални, те го карат да бъде слуга на илюзията, на сетивата си. Но когато пробуди трансценденталните си сетива и наистина постигне знание, човек става слуга на реалността. Когато се издигне до равнището на знанието, той разбира, че във всички обстоятелства ще е слуга. И щом така или иначе е невъзможно да бъде господар, тогава е по-добре да служи на реалността, отколкото на илюзията. Когато човек осъзнае всичко това, той постига платформата на истинското знание. *Саннийāсī*, човек от степента на отречението, се нарича този, който е стигнал до тази платформа. *Саннийāса* е въпрос на духовен напредък, а не на социален статус.

Дълг на всеки е стане Кршна осъзнат и да служи в името на Кршņa. Когато разбере това, човек става *махātмā*, велика душа. В „Бхагавад-гītā“ Кршņa казва, че след много раждания, когато достигне истинското знание, човек Му се отдава. Защо прави това? — *Вāсудевах сарвам ити*. Мъдрият осъзнава, че „Вāсудева [Кршņa] е всичко“. Но такава велика душа, казва Кршņa, се среща много рядко. Защо? Ако един интелигентен човек е проумял, че крайната цел на живота е да се отдаде на Кршņa, защо трябва да се колебае? Защо не се отдаде веднага? Защо е нужно да чака толкова много животи? Когато стигне до точката на отдаването, той става истински *саннийāсī*. Кршņa никога не насилва някого да Му се отдаде. Отдаването е резултат на любов, на трансцендентална

любов. Ако има насилие, ако я няма свободната воля, не може да има любов. Когато майката обича детето си, тя не е заставяна да прави това, нито пък очаква в замяна облаги и възнаграждение.

Можем да обичаме Върховния Бог по най-различни начини: можем да Го обичаме като наш господар, като приятел, като наше дете или като съпруг. Има пет основни *раси*, т.е. вечни взаимоотношения, чрез които можем да сме свързани с Бога. Когато постигнем освобождение и истинско знание, разбираме, че взаимоотношенията ни с Бога са в точно определена *раса*. Това равнище на познание се нарича *сварӯпа-сиддхи*, истинско себепознание. Всеки има вечна връзка с Бога — като слуга с господар, като приятел с приятел, като родител с дете, като съпруга със съпруг или като любима с любим. Тези отношения са вечни. Целта на процеса на духовно познание и истинското съвършенство на *йога* е човек да възвърне съзнанието си за връзката си с Бога. Сега отношенията ни с Върховния имат изкривено отражение в материалния свят. В материалния свят отношенията между слугата и господаря се основават на парите, на силата или на експлоатацията. Тук е немислимо служенето просто от любов. В изкривеното си отражение отношенията между слугата и господаря продължават само дотогава, докато господарят плаща на слугата. Щом заплатата спре, приключват и отношенията. Така е и с приятелството в материалния свят — и при най-малкия конфликт то се разрушава и приятелите стават врагове. Ако има сблъсък на мнения между сина и родителите, синът напуска дома си и отношенията се прекъсват. Така става и между съпрузите — дори малките несъответствия причиняват развод.

В материалния свят няма отношения, които да са истински и вечни. Винаги трябва да помним, че ефирните отношения тук са само изкривено отражение на вечното отношение, което имаме с Върховната Божествена Личност. Всеки знае, че отражението в стъклото не е реално. То може да изглежда реално, но когато се приближим и го докоснем, намираме само стъкло. Трябва да разберем, че всичките ни отношения на приятели, родители, деца, господари, слуги, съпрузи, съпруги

или любими са само отражения на отношенията ни с Бога. Когато осъзнаем това, знанието ни става съвършено. А когато това знание дойде, започваме да проумяваме, че сме слуги на Кршņa и сме свързани с Него чрез вечна любов.

В тази любов няма място за възнаграждения. Но въпреки това награда има, и тя е много по-велика от всичко, което можем да спечелим в материалния свят, като служим на някого. Отплатата на Кршņa е безгранична. Нека разкажем историята на Бали Махārādжа. Той бил много могъщ цар и завладял доста планети. Обитателите на райските планети се обърнали към Върховния Бог с горещи молби да ги спаси, защото Бали Махārādжа, демоничният цар, ги бил покорил до един. След като ги изслушал, Шри Кршņa приел формата на джудже *брāхма̀на* и се явил пред Бали Махārādжа с думите:

— Царю честити, бих искал да те помоля за нещо. Ти си велик монарх и си прочут навсякъде, че даваш щедра милостиня на *брāхма̀ните*. Ще дадеш ли нещо и на мене?

Бали Махārādжа отвърнал:

— Ще ти дам всичко, което поискаш.

— Искам само толкова земя, колкото мога да прекрача с три крачки — казал малкият *брāхма̀на*.

— О, и това е всичко?! За какво ти е толкова малко земя?

— Може да е малко, но на мен ми стига — усмихнало се момчето.

Бали Махārādжа се съгласил. Тогава малкият *брāхма̀на* направил две крачки и... прекрачил цялата вселена. После попитал Бали Махārādжа къде да направи третата крачка. Разбирайки, че Върховният Бог му оказва милостта Си, Бали Махārādжа отвърнал:

— Мой Господи, вече загубих всичко. Нямам нищо вече. Но все още имам главата си. Ще бъдеш ли милостив да стъпиш върху нея?

Бог Шри Кршņa останал много удовлетворен от Бали Махārādжа и казал:

— Можеш да пожелаеш нещо от Мен.

— Никога не съм искал награди от Теб — рекъл Бали Махārādжа. — Но разбрах, че Ти искаш нещо от мен и затова Ти дадох всичко, което имах.

— Да — казал Богът. — Но Аз също имам нещо за теб. Ще остана завинаги като верен слуга пред двореца ти.

Така Богът станал пазач пред двореца на Бали Махārādжа, това била Неговата отплата. Ако дадем нещо на Бога, Той ни го връща милиони пъти. Но не трябва да чакаме това. Богът винаги желае да възнаграждава слугата Си за неговото служене. Този, който просто знае, че истинският му дълг е да служи на Бога, има най-съвършеното знание и е постигнал най-висшето съвършенство на *йога*.

8

Съвършенството на йога

Факт е, че да се родиш в семейство на *йогī* или на предано-отдадени, е голямо предимство по пътя към съвършенството на *йога*, защото такъв произход стимулира човека и го дарява с особена сила.

*прайатнāд йатамāнас ту
йогī самйуддха-килбишах
анека-джанма-самсиддхас
тато йāti парām гатим*

„Когато един *йогī* се пречисти от всички замърсявания и продължи да напредва с искрени усилия, накрая, след като е практикувал *йога* в продължение на много, много животи, той постига върховната цел.“ (БГ 6.45) Когато се освободи от всички замърсявания, човек постига върховното съвършенство на *йога* — съзнанието за Кршṇа. Самият Кршṇа потвърждава, че човек постига съвършенството, когато се потопи в Кршṇа:

*бахūnām джанманām анте
джйāнавāн мām прападйате
вāsудевах сарвам ити
са махātмā судурлабхах*

„След много раждания и смърти този, който наистина притежава знание, се отдава на Мен, защото знае, че Аз съм причината на всички причини и Аз съм всичко съществуващо.

Такава велика душа се среща много рядко.“ (БГ 7.19) Така след много животи, посветени на благочестиви дейности, човек се освобождава от замърсяванията, породени от измамните двойствености, и започва да отдава трансцендентално служене на Бога. Шри Крш̀на завършва беседата Си на тази тема по следния начин:

*йогинāм апи сарвешāм
мад-гатенāнтарātманā
йраддхāvāн бхаджате йо мām
са ме йуктатамо матах*

„А от всички *йогī* този, който винаги Ми остава верен и Ме обожава в трансценденталното любовно служене, е най-съкровено свързан с Мен в *йога* и е най-издигнатият от всички.“ (БГ 6.47)

Следователно *бхакти-йога*, отдаването на предано служене на Крш̀на, е кулминацията на всички видове *йога*. Всъщност всички видове *йога*, описани в „Бхагавад-гītā“, стигат до тук, защото Крш̀на е крайната цел на всички *йога* системи. От началото на *карма-йога* до края на *бхакти-йога* се простира дългият път на себепознанието. Начало на този път е *карма-йога*, извършвана без стремеж към плодоносни резултати. Когато човек натрупа повече знание и отречение, *карма-йога* се превръща в *джнāна-йога*, т.е. в *йога* на знанието. Когато с помощта на физически упражнения *джнāна-йога* прерасне в медитация върху Свр̀хдушата и умът се съсредоточи върху Свр̀хдушата, вече говорим за *аштāнга-йога*. А когато човек премине отвъд *аштāнга-йога* и започне да обожава Крш̀на, Върховната Божествена Личност, това се нарича *бхакти-йога*, кулминацията на целия процес. *Бхакти-йога* наистина е крайната цел, но за да я осъзнае, човек трябва да разбере другите процеси. Ето защо *йогите*, които напредват все по-нагоре и по-нагоре, вървят по верния път към вечното добруване и щастие. А тези, които остават в определена точка, без да продължават по-нататък, се наричат със съответните имена — *карма-йогī*, *джнāна-йогī*, *дхйāна-йогī*, *рāджа-йогī*, *хатха-йогī* и т.н. Ако човек обаче е стигнал до равнището на

бхакти-йога, Кршңа съзнание, сигурно е, че той вече е минал през всички други *йога* системи.

Кршңа съзнание е последната брънка от веригата на *йога*, брънката, която ни свързва с Върховната Личност, Бог Шри Кршңа. Без тази последна брънка цялата веригата е безполезна. Тези, които наистина се стремят към съвършенството на *йога*, трябва да започнат процеса на Кршңа съзнание, като повтарят Харе Кршңа, изучават „Бхагавад-гитā“ и служат на Кршңа с помощта на това общество за Кршңа съзнание. Така те ще преминат отвъд всички системи и ще постигнат крайната цел на всички видове *йога* — любовта към Кршңа.

1

Йога в съвременната епоха

Бог Крш̀на, Върховната Божествена Личност, говори за най-висшата *йога* система в шеста глава на „Бхагавад-гит̀а“. Там Той обяснява системата *хатха-йога*. Не забравяйте, че движението за Крш̀на съзнание се основава на казаното в „Бхагавад-гит̀а“. Крш̀на съзнание не е нещо, което сме си измислили. Системата на *бхакти-йога* е напълно автентична; ако искате да научите за Бога, ще трябва да я приемете, защото шеста глава на „Бхагавад-гит̀а“ стига до заключението, че най-висш *йог̀и* е този, който винаги мисли за Крш̀на.

Крш̀на, върховният авторитет, препоръчал осемстепенната *йога*. Първата стъпка в нея е човек да намери уединено свято място, защото този вид медитация не може да се осъществява в съвременен град, това е абсолютно невъзможно. Затова в Индия тези, които сериозно се занимават с *йога*, отиват в Хардвар, усамотено място в Хималаите, където следват процес на строго ограничаване на храната и съня си. За полови отношения не може дори да се мисли. Тези правила трябва да се спазват много стриктно. Съвършенството на *йога* не се свежда до показване на гимнастически упражнения. *Йога* означава контрол над сетивата. Никога няма да постигнете сериозен успех, ако демонстрирате, че следвате *йога*, а същевременно не ограничавате сетивата си. И така, трябва да отидете на свято място, след това да седнете с полузатворени очи и да се концентрирате във върха на носа си. Не бива да променят

позата си. Има още много подобни правила и забрани, които днес вече никой не може да следва.

Дори преди пет хиляди години, когато условията на земята били различни, тази *йога* вече не можела да се практикува. Дори такава забележителна личност като Арджуна, който произхождал от царско семейство, бил велик воин и най-близък приятел на Кршња, след като чул от Кршња за този вид *йога*, казал: „Скъпи Кршња, това не е за мен.“ Арджуна направо признал: „Аз не мога да следвам правилата, ограниченията и техниките за контролиране на ума.“ Тогава нека размислим: ако преди пет хиляди години личност като Арджуна е заявила, че не е в състояние да следва осемстепенната *йога*, как бихме могли да я следваме ние днес?

В днешната епоха хората живеят много кратко. В Индия средната продължителност на живота е 35 години. Във вашата страна тя може да е по-голяма, но си дайте сметка, че дядо ви е живял 100 години, докато вие няма да можете това. Тези неща се променят. Продължителността на живота намалява все повече и повече. Писанията предсказват, че в сегашната епоха постепенно ще намалява продължителността на живота, състраданието на хората и интелигентността им. Днес хората не са особено силни и живеят много кратко. Те никога не са спокойни и нямат никакви духовни познания.

Ето, в стотиците и хиляди университети по целия свят няма нито една катедра, която да се занимава с науката за душата. А всъщност всички ние сме души. От „Бхагавад-гитā“ научаваме, че дори в сегашния си живот преминаваме от едно тяло в друго. Всеки от нас някога е имал тяло на бебе. Къде е това тяло сега? Вече го няма. Сега аз съм стар човек, но помня, че някога бях бебе. Все още си спомням, когато бях на около 6 месеца; седях в скута на по-голямата си сестра, която плетеше, а аз си играех. Както аз, така и всеки друг може да си спомни, че е имал малко тяло. След тялото на бебе аз имах тяло на момче, после имах тяло на младеж, а сега съм в това тяло. Къде са всички тези тела? Вече ги няма. Това сега е едно друго тяло. „Бхагавад-гитā“ обяснява, че когато напусна сегашното си тяло, ще трябва да приема друго тяло. Това е толкова просто, че всеки може да го разбере. Аз съм сменил

толкова много тела — бил съм дете, след това момче, после младеж. Но не само това — според медицината ние незабележимо променяме телата си всяка секунда. Този процес показва, че душата е вечна. Въпреки че съм сменил толкова много тела, аз помня тялото си на бебе и на момче — аз съм същата личност, душата. И когато най-накрая сменя и това тяло, ще трябва да приема друго. Този прост закон е формулиран в „Бхагавад-гитā“. Всеки може да поразмишлява върху него. В тази област могат да се направят много научни изследвания.

Неотдавна получих писмо от един лекар от Торонто. Той допуска, че съществуват и тяло, и душа. Имахме кратка кореспонденция по този въпрос. Възшност той е прав. Душата съществува. За този факт има толкова много доказателства — можем да ги открием не само във ведическата литература, но и в ежедневието си живот. Душа има и тя преминава от едно тяло в друго, но, за съжаление, никой не прави сериозни изследвания по този въпрос. А това не е добре. „Ведāнта-сўтра“ казва: „Човешката форма на съществуване е призвана да търси духовното, Абсолютната Истина.“ Системата на *йога* помага да се открият духовните принципи в материалния свят. Самият Кршṇа в „Бхагавад-гитā“ ни препоръчва да търсим това. Когато Арджуна казва: „Системата, за която ми говориш, системата на *хатха-йога*, е непосилна за мен“, — Кршṇа го уверява, че той е най-великият от всички *йогī*. Той го успокоява и му казва да не се тревожи, че не може да следва *хатха-йога*: „От всички *йогī* — *хатха-йогī*, *джйāна-йогī*, *дхйāна-йогī*, *бхакта-йогī* и *карма-йогī* — ти си най-добрият.“ Кршṇа казва: „Този, който вътре в себе си постоянно мисли за Мен и медитира върху Мен, който се намирам в сърцето му, е най-висшият от всички *йогī*.“

Кой може да мисли за Кршṇа непрекъснато? Много лесно можем да разберем. Ако обичате някого, постоянно мислите за него, другояче не може. Ако обичате някого, просто без да искате, постоянно мислите за него. Това е описано в „Брахма-самхитā“. Човек, който е развил любов към Бога, към Кршṇа, постоянно мисли за Него. Когато говорим за Кршṇа, трябва да знаете, че имаме предвид Бога. Кршṇа се нарича още Шйāмасундара, което означава, че е черен като

облак, но е много красив. В един стих от „Брахма-самхитā“ се казва, че *санта*, святият човек, който е развил любов към Шйāмасундара, Кршṇа, винаги мисли за Бога, който е в сърцето му. Всъщност когато човек достигне точката на *самāдхи* в йога, той непрекъснато мисли за Вишṇу — формата на Бога, която се намира в сърцето му. Той целият е погълнат от тази мисъл.

Кршṇа, Шйāмасундара, е изначалният Вишṇу. Това е потвърдено в „Бхагавад-гītā“. Кршṇа съдържа в Себе си Браhmā, Вишṇу, Шива и всички останали. Според ведическите писания Той се разширява първо като Баладева, Баладева се разширява като Саṅкаршаṇа, Саṅкаршаṇа — като Нārāйаṇа, а Нārāйаṇа — като Вишṇу (Махā-Вишṇу, Гарбходакаṁṁйй Вишṇу и Кшйиродакаṁṁйй Вишṇу). Така Ведите потвърждават, че Кршṇа е изначалният Вишṇу, Шйāмасундара.

Тази система е съвършена. Всеки, който вътре в себе си постоянно мисли за Кршṇа, е първокласен *йогй*. Ако наистина се стремите към съвършенството в йога, не се задоволявайте само със следването на правила, отидете по-нататък. Всъщност това съвършенство ще постигнете в *самāдхи*, когато непрекъснато мислите за Вишṇу — формата на Бога, която е в сърцето ви. Затова *йогйте* отиват на уединено място, където достигат *самāдхи*, като контролират сетивата и ума си и изцяло се концентрират върху формата на Вишṇу. Това е съвършенството в йога. Но този вид йога е изключително труден. Той може да е по силите на отделни хора, но писанията не го препоръчват за обикновения човек: *харер нāма харер нāма харер нāмаива кевалам / калау нāстй ева нāстй ева нāстй ева гатир анйатхā* — „В тази епоха на Кали за да постигне освобождение, човек трябва да повтаря святите имена на Бога. Няма друг път. Няма друг път. Няма друг път.“ („Брхан-нāрадййа Пурāṇа“)

Йога системата, която се препоръчвала за Златната епоха (Сатйа-йуга), била медитацията върху Вишṇу. В Трета-йуга йога се състояла в извършване на големи жертвоприношения, а в следващата епоха, Двāпара-йуга, метод за достигане на съвършенство било храмовото обожание. Сегашната епоха се нарича Кали-йуга. Кали-йуга означава епоха на конфлик-

ти и противоречия. Днес всеки си има собствена теория, собствена философия. Ако не се съглася с вас, вие започвате да се карате с мен. Това е признак на Кали-йуга. Единственият метод, който се препоръчва за тази епоха, е повтарянето на свящото име. Като повтаря свящото име на Бога, човек може да постигне същото съвършено себепознание, което в Сатйа-йуга се постигало с *йога*, в Трета-йуга — с извършване на големи жертвоприношения, а в Двāпара-йуга — с великолепно храмово обожание. Това съвършенство може да се постигне с простия метод на *хари кїртана*. *Хари* обозначава Върховната Божествена Личност, а *кїртана* значи „възпявам“.

Този метод е препоръчан в писанията, а преди 500 години Чаитанйа Махāпрабху го показал на практика. Чаитанйа Махāпрабху се появил в град Навадвїпа, на около 60 мили северно от Калкута. Хората и до днес ходят на поклонение в това свято място. Там ние имаме център и храм. Чаитанйа Махāпрабху се появил там и сложил начало на движението на *санкїртана*, което е предназначено за всички, без ограничения. Той предрекъл, че това движение ще се разпространи по целия свят и че *мантрата* Харе Кршңа ще се повтаря във всеки град и всяко село по земята. Следвайки наставленията на Бог Чаитанйа Махāпрабху и Неговия пример, ние се опитваме да разпространяваме движението на *санкїртана*, т.е. повтарянето на Харе Кршңа, и навсякъде срещаме голям успех. Аз проповядвам главно в чуждите страни — навсякъде из Европа, Америка, Япония, Канада, Австралия, Малайзия... Ние разпространяваме движението на *санкїртана* и вече имаме центрове по целия свят. Всичките ни осемдесет центъра бяха посрещнати с голямо въодушевление. Аз не съм довел тези момчета и момичета от Индия, но те се отнасят към това движение много сериозно, защото то прониква направо до душата.

На различните етапи от живота си човек има различни схващания за съществуването — телесно, умствено, интелектуално и духовно. Всъщност нас ни интересува духовното схващане. Тези, които имат телесно разбиране за живота, с нищо не са по-добри от котките и кучетата. Ако мислим, че сме тялото, много малко се отличаваме от котките и кучетата,

защото те приемат живота по същия начин. Трябва да разберем, че не сме тялото, както Кршņa обяснява на Арджуна, когато започва да излага ученията си в „Бхагавад-гитā“: „Преди всичко се опитай да разбереш кой си. Защо хленчиш, потънал в телесните си представи за живота? Трябва да се сражаваш. Хленчиш, защото трябва да се биеш със собствените си братя, зетьове и братовчеди. Но първо разбери дали си това тяло или не.“ Така започва „Бхагавад-гитā“. Кршņa се опитва да накара Арджуна да проумее, че не е тялото. И това се отнася не само до Арджуна, но и до всеки от нас. Най-напред трябва да научим, че не сме тялото, а сме душа. Това е представянето на Ведите.

Когато човек е напълно убеден, че не е това тяло, той достига степента *брахма-бхӯта*, разбирането за Брахман. Това всъщност е истинското знание. Знанието за това, как се спи, яде и размножава, е знание на животни, колкото и да е усъвършенствано. И едно куче знае как да яде, да спи, да се размножава и защитава. Ако образованието ви се простира само до тези неща, прогресът ви не е никакъв прогрес. Кучето яде според природата си; вие също ядете, но сготвена храна на подредена маса и в приятна обстановка. Принципът обаче си остава един и същ — ядене. Вие може би спите в чудесен апартамент в шестетажна сграда (ако искате и сто двацет и два етажна сграда), а кучето лежи на улицата, но и то спи, и вие спите, и между тези две неща няма разлика. Вие не знаете дали спите в небостъргач или на улицата, защото сънувате нещо, което напълно ви кара да забравите, че сте в леглото. Вие забравяте, че тялото ви лежи в леглото, и сънищата ви носят из въздуха. Затова усъвършенстването на спането ни най-малко не означава прогрес на цивилизацията. Да продължим понататък. Кучетата не спазват никакви правила за обществено приличие по отношение на размножаването. Щом се срещнат мъжко и женско куче, те се съвкупляват, даже и наред улицата. Вие може би правите това тихо и на тайно място (въпреки че днес хората започват да се учат как да се размножават като кучета), но то си остава все размножаване. Същият принцип се отнася и до самосъхранението. Кучето има зъби и нокти, с които да се защитава, вие имате атомни бомби. Но

целта е една и съща — самосъхранение. Ето защо писанията казват, че човешкото съществуване не бива да се ограничава само до тези четири принципа на живот, до телесните нужди. Човешкото същество трябва да се стреми да научи за Абсолютната Истина; това е знанието, което му липсва.

Във ведическата цивилизация *брāхма̀на* се нарича този, който е образован и владее науката за духа. В Индия към *брāхма̀ните* се обръщат като към мъдреци. Всъщност човек не може да бъде *брāхма̀на* по рождение; за да бъде *брāхма̀на*, трябва да притежава духовно знание.

По рождение всеки е *йū̀дра*, най-нископоставен, но също така всеки може да се промени чрез следване на пречистващ процес. Има десет процеса за пречистване. След като човек премине всичките, неговият духовен учител му дава свещен шнур като белег за второто му раждане. Първо раждане човек получава от родителите си, а второ раждане му дават неговият духовен учител и ведическото знание. Това се нарича второ раждане. Тогава кандидатът получава възможност да изучи и да разбере Ведите. Когато изучи задълбочено всички Веди, той осъзнава какво представлява духът и каква е връзката му с Бога; тогава човек става *брāхма̀на*. След като по този начин е разбрал безличностния Брахман, той стига до положението да може да разбере Бог Виш̀ну, Върховната Божествена Личност. Такъв е пътят към съвършенството.

2

Йога и нейният господар

Йога е свързващото звено между душата и Свръхдушата, т.е. между Върховния и нищожно малките живи същества. Този Върховен е Бог Шри Кршņa, Божествената Личност. И тъй като Кршņa е крайната цел на *йога*, едно от Неговите имена е *йогеивара*, господарят на *йога*.

В заключението на „Бхагавад-гитā“ се казва: „Където е Кршņa, където е Арджуна, най-славният от стрелците, там със сигурност е и победата.“

„Бхагавад-гитā“ е дошла до нас чрез Саїджайа, секретаря на Махāрāджа Дхртарāштра. Нещо като радиовълните: пиесата се играе в театъра, но вие можете да я слушате в стаята си. По онова време за това също си имало начин, макар и не като днешния, с помощта на техника. И така, от двореца Саїджайа можел да вижда какво става на бойното поле и предавал това на слепия Махāрāджа Дхртарāштра. Заключение, до което той стигнал, било че Кршņa е Върховната Божествена Личност.

Когато се говори за *йога*, се казва, че името на Кршņa е *йогеивара*. Никой не може да бъде по-добър *йогї* от господаря на *йога*, а господар на *йога* е Кршņa. Има най-различни видове *йога*. *Йога* е системата, а този, който я практикува, се нарича *йогї*. Обектът на *йога*, т.е. най-висшата цел на *йога*, е човек да разбере Кршņa. Затова Кршņa съзнание означава практикуване на най-висшия вид *йога*.

Кршņa обяснява тази най-висша *йога* на приятеля Си

Арджуна в „Гїтā“. Още в началото Той казва, че такава йога може да практикува само този, който вече е развил привързаност, а не обикновения човек, който не чувства никакво влечение към Крш̀на. Защото тази йога е различна от останалите, тя е най-висшата — *бхакти-йога*.

Има пет вида пряка и седем вида непряка привързаност. Непряката привързаност не е *бхакти*; *бхакти* се нарича пряката привързаност. Ако сте привързани към Крш̀на по някой от преките начини, това се нарича предано служене, а ако сте привързани към Него непряко, това не е предано служене. Но то си остава вид привързаност. Ето един пример. Цар Камса, вуйчото на Крш̀на, бил предупреден, че ще бъде убит от един от синовете на сестра си. Той много се разтревожил и решил да убие сестра си, Девакї. Но Васудева, нейният съпруг, я спасил, като предложил на девера си: „Ти се боиш от сина, самата ти сестра няма да те убие. Ако пощадиш нейния живот, аз ти обещавам, че всеки път, когато ни се роди син, ще го донасям при теб, и ти, ако искаш, ще можеш да го убиеш.“

Васудева се решил на този компромис само за да спаси бедната си съпруга. Той мислел: „Може би сърцето на Камса ще омекне, когато Девакї роди детето.“ Но Камса бил такъв демон, че убил всички синове на Девакї. Според предсказанието той щял да намери смъртта си от ръката на осмия ѝ син. Затова докато Крш̀на бил в утробата на майка Си, Камса постоянно мислел за Него. Някой може да възрази, че Камса не бил в Крш̀на съзнание, но той бил. Но наистина не пряко, не от любов, а като враг. Той съзнавал Крш̀на като враг. А това не е предано служене. Този, който отдава предано служене на Крш̀на, гледа на себе си като на приятел, слуга, родител или любим на Крш̀на.

Можете да желаете Крш̀на като свой любим, можете да Го желаете като свой син, можете да желаете да ви бъде приятел или пък господар; можете да Го желаете и като Върховния. Тези пет вида пряка връзка с Крш̀на се наричат *бхакти*, преданост. Те не съдържат в себе си желание за материални облаги.

Отношението към Бога като към син и по-висше от отношението към Него като към баща. Между двете неща има

разлика. Връзката между бащата и сина е такава, че синът винаги иска от баща си, а бащата винаги се стреми да дава на сина си. Затова позицията, в която човек приема Кршņa като син, е по-висша от позицията на този, който мисли: „Щом Богът е мой баща, значи мога да искам от Него всичко, което ми трябва.“ Но ако човек приема Кршņa като свой син, тогава още от най-ранното детство на Кршņa цялата му работа ще бъде да Му служи. Бащата служи на сина си още от момента на раждането му; ето затова позицията на Васудева и Девакй е толкова възвишена.

Йаішодā, която отгледала Кршņa като родна майка, пък мислела: „Ако не храня Кршņa добре, Той ще умре.“ Тя забравяла, че Кршņa е Върховният Бог, който поддържа трите свята. Тя забравяла, че Той сам задоволява нуждите на всички живи същества. Същата тази Божествена Личност била станала син на Йаішодā, а Йаішодā мислела: „Ако не Го храня добре, Той ще умре.“ Това е любов! Йаішодā просто забравяла, че не друг, а Върховната Божествена Личност стои пред нея като малко дете.

Позицията да си така силно привързан към Бога е много възвишена. Но трябва да мине доста време, докато човек проумее, че съществува позиция, в която вместо да се моли: „Отче наш, дай ни хляба наш насъщен“, — мисли, че Богът ще умре, ако *той* не Му даде хляб. Това е екстазът на изключителната любов. Такава е връзката между Кршņa и Рāдхā-рāйй, Неговата най-вярна любима, най-великата преданоотдадена. Майка Йаішодā обича Кршņa като син, а Судāмā и Арджуна Го обичат като приятели — има милиони и милиарди преданоотдадени, които са свързани с Кршņa чрез преки отношения.

И така, описаната тук *йога* система постепенно извежда човека до *бхакти-йога*, а *бхакти-йога* може да практикува само този, който вече се е привързал към Кршņa. Ако някой успее да се привърже към Кршņa, той ще може да разбере Бога, Кршņa, до съвършенство. Колкото и да теоретизираме и размишляваме, за да разберем Бога, тази задача ще си остане непосилна за нас. Ние може да *казваме*, че сме разбрали Бога, но да го разберем такъв, какъвто Той наистина

е, не е възможно, защото Той е безкраен, а нашите сетива са ограничени.

В „Ш̀рймад-Бх̀агаватам“ се казва, че всичките ни сетива са ограничени. Ние не можем да оценим правилно дори материалния свят. Вечер в небето виждаме толкова много планети и звезди, но не знаем какво представляват те. Ние не познаваме дори Луната, въпреки че от много години се опитваме да я достигнем с ракети. Не познаваме дори собствената си планета, Земята! Не знаем какво разнообразие има на тази планета! Нашето знание винаги ще бъде несъвършено, защото самото ни възприятие е ограничено — ние не можем да видим дори цялото море или цялото небе. Трябва да признаем това. Глупаво е да мислим, че сме постигнали всички форми на познанието и сме много напреднали в науката. Това е просто нелепо.

А ако не можем да разберем дори материалните неща, които виждаме всеки ден, какво остава за духовния свят и за Крш̀на, Върховната Божествена Личност? Крш̀на не можем да постигнем с ограничените си сетива, защото Той е най-висшата духовна форма. Добре, но щом е невъзможно, защо изобщо си правим труда да говорим толкова за Крш̀на съзнание? Щом с тези несъвършени сетива, все едно — няма да разберем Крш̀на такъв, какъвто е? — Защото ако станем смирени, ако развием духовно желание да следваме Крш̀на и да бъдем Негови слуги, приятели, родители или любими, ако започнем да служим на Върховния Бог, тогава ще започнем да Го разбираме.

Служенето, за което говорим, започва от езика. Какво значи това? — Да повтаряте Харе Крш̀на и да ядете Крш̀на *пра-с̀адам*, духовна храна. Следователно началото на процеса е много приятно — повтаряте Харе Крш̀на, Харе Крш̀на, Крш̀на Крш̀на, Харе Харе / Харе Р̀ама, Харе Р̀ама, Р̀ама Р̀ама, Харе Харе и щом Крш̀на по милостта Си ви предложи някакъв *пра-с̀адам*, го приемате. Ако започнете да служите на Крш̀на така смирено — да повтаряте Харе Крш̀на и да приемате *пра-с̀адам*, Той сам ще ви се открие.

Не можете да разберете Крш̀на с разсъждения. Невъзможно е, защото сетивата ви са несъвършени. Но ако започнете

да Му служите, тогава е възможно — един ден Кршņa сам ще ви се открие: „Ето Ме, това съм Аз.“ Както се открива пред Арджуна. Кршņa му се открива, защото Арджуна е смирен преданоотдаден и общува с Него като с приятел.

Кршņa изрекъл „Бхагавад-гītā“ на Арджуна, а не на някой философ *ведāнтист*, който се занимава с размишления. В началото на четвърта глава, ще забележите това, Кршņa казва: „Предавам тази древна йога система на теб.“ Казва: „На теб.“ Арджуна бил воин, *киатрийа*. Той не бил дори *саннийāсī*, не бил аскет, а обикновен семеен. Но не това са необходимите условия, за да може човек да разбере Кршņa. Някой може да стане просещ монах, *саннийāсī*, но това не е никаква гаранция, че ще разбере Кршņa. Тогава какво е нужно? — „Може да Ме разбере този, който има силно желание да Ми служи с любов и преданост.“ Никой друг не може да разбере Кршņa. Нито големите познавачи на Ведите, нито философите. Но дори и малкото дете може да разбере Кршņa, ако има пълна вяра в Него. Необходимите условия са вяра и преданост.

Ако служите с вяра, ще осъзнаете, че Кршņa е Върховната Божествена Личност. Както ние правим, като ви проповядваме Кршņa съзнание; ние не си губим времето, нито губим вашето, защото имаме пълната вяра, че Кршņa е Върховната Божествена Личност. На теория или на практика, но трябва да приемете, че Кршņa е Върховната Личност. На теория — чрез свещените писания, от ведическата литература и от великите преданоотдадени в миналото и настоящето.

В настоящето — това е Бог Чаитанйа. Той е най-висшият авторитет. Най-великият. Бог Чаитанйа бил луд по Кршņa. След това идват шестимата Му ученици, *госвāмитe*. Те са ни завещали безценни произведения за Кршņa, особено един от тях, Джйва Госвāмī. Ако продължим да вървим по веригата на ученическата последователност, ще стигнем до наши дни. А ако обичате древната история, можем да се върнем много, много назад и да стигнем до Вйāсадева, автора на „Шрїмад-Бхāгаватам“ и на много други произведения за Кршņa. Целият „Шрїмад-Бхāгаватам“ всъщност е описание на Кршņa. Вйāса записал и „Бхагавад-гītā“, която Кршņa изговорил. Вйāса я записал и я включил в „Махāбхāрата“.

И така, за Вй̀садева Крш̀на е Върховната Личност. В „Ш̀рймад-Бх̀агаватам“ той описва двадесет и четири инкарнации на Крш̀на, като в заключение казва, че те са само част от формите на Бога. А Крш̀на е самата Върховна Божествена Личност. Той не е част, Той е цялото — сто процента от Бога. Ето вече разполагате с потвърждение от авторитет.

Всъщност ако приемем авторитета на писанията (*йй̀стри-те*), ще разберем: нима може някой да е по-силен от Крш̀на? Нима може някой да е по-красив от Крш̀на? Нима може някой да е по-славен от Крш̀на? Крш̀на дошъл тук преди пет хиляди години, но знанието, което оставил под формата на „Ш̀рймад Бхагавад-гй̀т̀“ , се почита и до днес. Почитат го не само индусите. „Бхагавад-гй̀т̀“ се чете по целия свят. Съществуват поне петдесет издания на „Бхагавад-гй̀т̀“ от различни автори. А и стотици други издания във Великобритания, Германия, Франция и в много други страни. Нима някой може да е по-известен? Ако повярвате на *йй̀стри-те*, ще намерите още много доказателства: Крш̀на имал 16 108 съпруги, с всяка от които живеел в отделен дворец, а от всяка имал по десет деца, които също създали поколение. Следователно разполагаме с потвърждението и на свещените писания. „Брахма-самхит̀“ също признава Крш̀на за Върховната Божествена Личност. Това е една много стара книга, за която се твърди, че е дело на Брахм̀, първото живо същество във вселената.

В „Брахма-самхит̀“ се казва: *йй̀варах парамах крш̀нах*. *Йй̀вара* означава Бог. Има много богове, по-точно много полубогове, и един Върховен Бог. И така, „Брахма-самхит̀“ казва: *йй̀варах парамах крш̀нах* — Той е Богът на боговете. А след това: *сач-чид-̀ананда-виграхах* — Неговото тяло е вечно, изпълнено с блаженство и знание. След това: *ан̀дир* — Той няма начало, но е началото на всичко. *Ан̀дир ̀дир говиндах*. *Го* означава „сетива“, а също така и „крава“ или „земя“. Той е владетелят на всички земи, собственикът на всички крави и създателят на всички сетива.

Хората дават всичко, за да получат удоволствие за сетивата си, но съвършеното сетивно удоволствие може да се постигне само когато се удовлетворява Крш̀на. Затова Той носи името Говинда, върховната изначална Божествена Личност.

Същата тази Божествена Личност говори за Себе си на Арджуна в „Гитā“. Нима е възможно някой да измисли или да каже нещо по-важно за Бога от това, което самият Кршṇа казва? — Не е възможно. Никой не може да говори по-добре за Бога, отколкото Кршṇа, защото Той е самият Бог. Нима някой може да каже повече за вас, отколкото вие самите? Следователно ако имате вяра, ако вярвате поне на теория, че Кршṇа е Върховната Божествена Личност, тогава чрез думите Му в „Бхагавад-гитā“ ще можете да разберете Бога. И това не е никак трудно.

Ако повярвате в Кршṇа, ще разберете Бога — какво прави Той, как действат енергиите Му, как Той се проявява, какво представлява материалният свят и какво — духовният, каква е природата на живите същества, каква е връзката между всички тези — толкова много неща могат да се узнаят от произведенията за Бога.

Ведическата литература разглежда три главни теми: първата е връзката ни с Бога, втората е как, след като осъзнаем тази връзка, да действаме по съответен начин. Също както връзката между мъжа и жената — когато сключат брачен съюз, те започват и да действат като съпруг и съпруга.

Щом веднъж разберат, че са свързани с Бога, хората обикновено смятат, че Той е техен баща и е Негов дълг да задоволява всичките им нужди. Но този тип връзка е много низша. Когато човек наистина разбира Бога, той има с Него близки отношения. Съкровената си връзка с Бога човек проумява, когато постигне освобождение. Всяко живо същество има своя специфична връзка с Бога, но просто я е забравило. Когато в процеса на преданото служене, на Кршṇа съзнание, човек осъзнае тази връзка, той разбира, че това е съвършенството в живота му. Всъщност Кршṇа съзнание е една голяма наука, а не сантиментална любовна измислица. То почива на логични научни основи, изложени в „Бхагавад-гитā“, Ведите, „Брахма-самхитā“, и е утвърдено от авторитети като Бог Чаитанйа, Рāmāноуджāчāрийа, Мадхвāчāрийа, Нāрада, Асита, Вйāса и много, много други. Кршṇа съзнание не е бизнес или правене на любов. То е истинската реалност и ако го приемете сериозно, животът ви ще стане съвършен.

В „Бхагавад-гит̀а“ Крш̀на казва: „Когато напусне сегашното си тяло, този, който наистина Ме познава, не се връща в материалния свят, за да приеме друго материално тяло.“ Какво става с него? — Той отива при Крш̀на, връща се обратно въ̀щи, при Бога. Движението за Крш̀на съзнание предлага на всеки човек възможност да разбере Бога. Ние даваме на хората знание за Крш̀на, което идва от автентични източници: Ведите и „Бхагавад-гит̀а“. „Веда“ означава знание, а „Вед̀анта“ — окончателното знание. И кое е окончателното знание? — Това е Крш̀на. *Ведашй ча сарваир ахам ева ведйах*. Когато човек изучи всички Веди, крайното заключение, до което достига, е Крш̀на. Но за това са нужни много, много прераждания. Човек трябва да трупа знание в продължение на много, много животи, за да стане достатъчно мъдър и да се отдаде на Крш̀на. Какво представлява „отдаването“? — Човек разбира, че В̀судева, Крш̀на, е всичко. Че всичко, което вижда, е проявление на енергията на В̀судева. Когато човек се убеди в това, той става преданоотдаден. Затова Крш̀на съветва хората просто да Му се отдадат, независимо дали разбират или не. Движението за Крш̀на съзнание разпространява същото знание, което Крш̀на е предал в „Бхагавад-гит̀а“; ние не добавяме нищо от себе си. Процесът не е сложен, той е достъпен за всеки. Ако решите да се възползвате от това, което ви предлага нашето движение, сте добре дошли. То ще ви направи щастливи.

3

Отвъд природните закони

Не е възможно да контролираме сетивата и ума си, ако живеем като материалисти. Умът ни диктува: „Наслаждавай сетивата си така!“ — и ние послушно го следваме. Материалистичното съществуване е задоволяване на сетивата. И то продължава живот след живот. В различните форми на съществуване сетивното наслаждение се осъществява на различно равнище. Крш̄ṇā е толкова милостив, че ни дава пълна свобода да задоволяваме сетивата си.

Ние сме частици от Крш̄ṇā и затова имаме по малко от всички Негови желания. Нашето съществуване представлява малка частица от съществуването на Бога, също както частицата злато притежава всички свойства на веществото злато. Крш̄ṇā има склонността към сетивно наслаждение. Той е изначалният, който удовлетворява сетивата си. В „Бхагавад-гītā“ се казва, че Крш̄ṇā е върховният наслаждаващ се. Ние имаме желанието да се наслаждаваме, защото то съществува първоначално у Крш̄ṇā.

„Ведāнта-сūтра“ казва, че всичко води началото си от Крш̄ṇā. Парам Брахман, или Абсолютната Истина, е това, от което произлиза всичко. Така че желанието ни за сетивно наслаждение идва от Крш̄ṇā. Пример за съвършено сетивно наслаждение са Крш̄ṇā и Рādхārāṇī. Младите момичета и момчета се опитват да доставят удоволствие на сетивата си по подобен начин, но откъде се взема у тях тази склонност? — Тя идва от Крш̄ṇā. Ние имаме качеството да се стре-

мим към сетивно наслаждение, защото сме неразделно свързани с Крш̀на частици. Разликата е в това, че ние се опитваме да доставяме удоволствие на сетивата си в материалния свят. В това е и грешката ни. Осъзнатият за Крш̀на човек задоволява сетивата си в общуването с Крш̀на. Тогава удоволствието е съвършено.

Ако вземем с пръсти сладкиш или нещо друго за ядене, пръстите не могат да му се насладят сами. Те трябва да дадат сладкиша на стомаха. Тогава те самите също ще изпитат удоволствие. Така и ние не можем да доставяме удоволствие направо на сетивата си. Но свързани с Крш̀на, също ще се наслаждаваме, когато Той се наслаждава. Такава е нашата позиция. Пръстите не могат да се наслаждават на сладкиша сами, а само като го дадат на стомаха.

Трябва да пречистим склонността си към материално сетивно наслаждение. Това е същността на Крш̀на съзнание. За Крш̀на съзнание трябва да сме пречистени. За какво пречистяване става дума? — За това, че не можем да се наслаждаваме на нещата направо, трябва да се наслаждаваме чрез Крш̀на. Да вземем за пример *прас̀ада*, който приготвяме. Той е вкусен, но ние не го приемаме направо, а чрез Крш̀на. Първо го предлагаме на Крш̀на и чак след това го приемаме.

Нима това е трудно? — Разбира се, че не е, а освен това се и пречиствате. И в двата случая ядете, но когато ядете направо, се задръствате с материализъм, а когато предлагате първо на Крш̀на, се изчиствате от всички замърсявания на материалното битие. Това е казано в „Бхагавад-гит̀а“. Преданоотдадените приемат *прас̀адам*, след като го предложат първо на Крш̀на. Това се нарича жертвоприношение. Всичко, което се предлага на Крш̀на или Виш̀ну, е жертвоприношение. Всичките ни дейности в материалния свят са по един или друг начин греховни, дори и да не осъзнаваме това. Дори и да е непреднамерено, убийството си остава грях. Просто си вървите по улицата, а всъщност убивате много животни. Пиете вода и убивате. Под чашата с вода има микроби, които убивате. Когато палите огън, изгаряте микроби. Когато мелите подправки, убивате микроби.

Ние носим отговорност за това. Независимо дали желаем

или не, ние се обвързваме с много грехове. Затова „Бхагавад-гītā“ казва, че ако човек приема остатъците от храна, която е принесена в жертва, той се освобождава от всички замърсявания. А този, който готви заради себе си, без да предлага на Кршṇа, яде само греховни последици. Такова е положението ни. Тъй като не владеят сетивата си, хората живеят като материалисти и продължават да се раждат и умират в различни форми на живот.

Човек не знае какъв ще бъде следващият му живот, но той ще дойде. Има много форми на съществуване и човек може да се роди във всяка една от тях. Може да стане полубог, може да стане котка, може да стане куче или пък Брахмā — има толкова много форми! Независимо дали желае или не, в следващия си живот ще трябва да приеме една от тези форми. Ако някой ви попита дали бихте желали в следващия си живот да приемете формата на куче или на свиня, вие ще кажете, че не искате. Природните закони обаче казват, че след като напуснете сегашното си тяло, т.е. когато вече не съществувате в това тяло, трябва да приемете ново тяло според своята карма. Вие сте в ръцете на природата. Всичко е подвластно на много по-висши сили. Не можете да заповядате: „Дайте ми тяло на Брахмā, дайте ми тяло на Индра или поне ми дайте на цар или на нещо друго така, по-възвишено.“ Това не зависи нито от мен, нито от вас; ще бъде отсъдено от върховната власт на Бога, Кршṇа. Затова ваш дълг е да си осигурите тяло, което ще ви помогне да се върнете обратно при Кршṇа. Това е същността на Кршṇа съзнание.

Прахлада Махārādжа, един велик авторитет, ни съветва да приемаме наставления от другите. Но човек не бива да приема наставления от този, когото не счита за духовен учител. Той трябва да приема наставления само от гуру, от духовен учител. Някой обаче може да има прекрасен гуру и пак да не остане в Кршṇа съзнание, ако е решил да остане в материалния свят. За този, който има намерение да остане в този свят, за да се наслаждава на материален живот, Кршṇа съзнание е непостижимо.

В стремежа си към щастие и просперитет човек се ангажира в какви ли не политически, филантропични и хуманни дей-

ности, но напълно безрезултатно. Той трябва да разбере, че както и да се опитва да нагласи нещата, в материалния свят не може да бъде щастлив. Често давам пример с рибата: ако я извадите от водата, тя няма да бъде щастлива, даже и да я сложите в най-люксовия плюшен фотьойл. Тя ще умре. Рибата живее във водата и не може да бъде щастлива без вода. А ние сме души и не можем да бъдем щастливи другаде, освен в духовния свят или когато живеем духовен живот. Такова е нашето положение.

Всъщност всеки се стреми към духовно съзнание, но просто не знае какво точно да направи. Затова се опитва да постигне щастие тук, в тези материални условия. И затова е объркан и разочарован. Човек трябва да се раздели с илюзията, че ще стане много щастлив, когато успее да промени по един или друг начин материалния свят. Когато направи това, Кршņa съзнание ще даде резултати.

Момчетата и момичетата, които сега се учат на Кршņa съзнание, бяха надменни, когато живееха материалистичен живот, защото техните родители и покровители не са бедни и на тях никога не са им липсвали храна или материални удобства. Но те бяха разочаровани. Защо? Някой може да каже, че индийците са разочаровани, защото са бедни. Но защо са разочаровани американските момчета и момичета? Тяхното разочарование доказва, че материалистичният начин на живот не може да донесе щастие. Това е факт. Тези, които се опитват да станат щастливи, като се уреждат материално, не могат да приемат Кршņa съзнание. За да дойде човек в Кршņa съзнание, трябва да е объркан и разочарован от материалистичния живот. Тези момчета и момичета са дошли в Кршņa съзнание, защото са отговаряли на това необходимо условие. В един стих от „Шрїмад-Бхāгаватам“ се казва, че за да покаже особена благосклонност към някой Свой преданоотдаден, Кршņa понякога му отнема всички материални богатства. Пāндавите например били лишени от царството си, въпреки че Кршņa бил техен приятел. Пāндавите загубили богатствата си, съпругата им била оскърбена, а те самите били прогонени в гората.

Йудхиштхїра Махāрāджа деликатно попитал Кршņa: „Как

става така — въпреки че си ни приятел, нас винаги ни сполетяват беди?“ Кршңа му отвърнал: „Това е Моето особено благоволение.“ Понякога човек не разбира особеното благоволение на Кршңа.

Разочарованието от материалистичния живот е помогнало на американските и английските момчета да приемат Кршңа съзнание. Естествено, не е нужно човек да обеднее, за да приеме Кршңа съзнание. Но ако той има желание да напредва духовно и в същото време да се наслаждава на материалния живот, няма да постигне нищо. Тези желания са несъвместими. Човек трябва да е решителен да постигне духовно щастие. Единственото истинско щастие.

Човешката форма на съществуване има специално предназначение — човек да се извиси до духовен живот чрез *танасйа*, доброволно отхвърляне на материалния начин на съществуване. В историята на Индия има много велики царе, например Бхарат Махърѳджа, които са приемали *танасйа* още в младостта си. На двадесет и четири години Бхарат Махърѳджа изоставил младата си съпруга, малките си деца и цялата империя Бхѳратаварша и се оттеглил в гората да медитира. Има много такива примери. Хираңйакашйипу попитал сина си Прахлѳда Махърѳджа: „Кой те научи на Кршңа съзнание?“ Синът на царя не общувал с никого друго, освен с учителите, които били специално назначени да му дават уроци. Тогава как това момче, едва петгодишно, било толкова осъзнато за Кршңа? Баща му бил удивен, затова попитал: „Как стана това?“ Прахлѳда Махърѳджа отвърнал: „Скъпи татко, Кршңа съзнание не могат да достигнат такива като тебе, чието единствено занимание е просто да се наслаждават на материалния свят.“ *Хираңйа* означава злато, а *кашйипу* — меко легло.

Материалистичният живот е предъвкване на нещо, което вече е дъвкано. Нека вземем за пример един баща. Той знае, че е отговорен за издръжката на семейството си и затова работи по цял ден. В сегашната епоха е много трудно да се поддържа висок стандарт на живот, затова хората постоянно трябва да работят и учат на това и децата си. Въпреки че имат горчив опит от материалистичния живот, хората учат децата си на същото. И това се повтаря отново и отново, също като

да предъгваш нещо, което вече е дъвкано. Някой изсмуква захарта от парче захарна тръстика и я захвърля на улицата; ако друг поиска да опита колко е сладка, той ще дъвче нещо, което вече е било дъвкано. Така и хората имат горчив опит от материалистичния живот, от суровата борба за съществуване, но както се казва в „Шрїмад-Бхāгаватам“, човешките същества са родени в качеството страст. Материалният свят има три качества, или *гуни*: добро, страст и невежество. Понеже са в *гуñата* на страстта, човешките същества обичат да работят до изтощение. За тях къртовският труд е щастие. Ако се вгледате, ще видите как всички в Лондон работят без почивка. Сутрин хвърчат автобуси и камиони, хората отиват по канцелариите и фабриките си и остават там до късно през нощта. Те работят, докато капнат, и наричат това прогрес на цивилизацията. Някои от тях се разочароват, не искат това. Естествено е да има разочарование — в крайна сметка това е тежка работа. И свинете работят по цял ден и по цяла нощ, душейки: „Къде има лайна? Къде има лайна?“ Това им е работата. За това в известен смисъл тази цивилизация е цивилизация на кучета и на свине. Тя не е човешка цивилизация. Човешката цивилизация означава разум. Хората трябва да търсят, да искат да знаят. Човешкото същество би трябвало да се интересува от такива неща: „Кой съм аз? Защо съм принуден да работя къртовски за шепа зърна? Защо съм в това тежко положение? Откъде съм дошъл? Къде отивам?“ „Ведāнта-сўтра“ започва с думите, че човешкото същество трябва да се стреми да узнае кое е то, откъде идва, къде отива. Кршңа съзнание е за тези, които са се отвратили от материалния свят. Те са подходящи кандидати да развият Кршңа съзнание. Те започват да се питат защо всички работят толкова тежко и какъв е смисълът на живота.

Отговор на тези въпроси дава „Шрїмад-Бхāгаватам“. Хората работят къртовски, защото не знаят какъв е смисълът на живота. Всеки казва, че работи заради собствения си интерес, но всъщност не знае какъв е интересът му. *На те видух свāртха-гатим хи вишңу*. Човек трябва да знае, че истинският му интерес е да се приближава все повече към Вишңу, Върховната Божествена Личност. Хората не знаят това. За-

що? — Защото хранят надежди, които трудно могат да бъдат реализирани. Ако се надявам на нещо, което е осъществимо, добре. Но ако се надявам на нещо, което е напълно неосъществимо, това си остава просто надежда, която никога няма да се сбъдне.

Ние сме изградени от външната и вътрешната енергия на Бога. Грубата външна енергия е грубото материално тяло, а фината външна енергия са умът, егото и интелигентността. Отвъд тях двете — грубата и фината материална енергия — стои душата, вътрешната енергия. Тялото е изградено от земя, вода, огън, въздух и етер — те представляват грубата външна енергия. Има и фина външна енергия, която се състои от ум, интелигентност и лъжливо его. А зад всичко това стои душата.

Ние сме собственици на тялото. Както човек покрива тялото си с риза и палто, които са нещо външно по отношение на истинското му тяло, така той е покрит и с грубото тяло, изградено от земя, вода, огън, въздух и етер (грубата външна енергия на Бога, Кръста) и ум, его и интелигентност (фината външна енергия). Така сме покрити всички.

Можете да си мислите, че ще станете щастливи, ако имате хубава риза и палто, но дали това е така наистина? Ще бъдете ли щастливи, ако не се храните, ако не спите добре и сетивата ви не са удовлетворени, но сте си сложили хубава риза и палто? — Не. Няма да бъдете. По същия начин хората искат да станат щастливи, като се устройват добре във външната енергия. Но това не става. Вие сте души и, като такива, се нуждаете от духовна храна, от духовен живот, който да ви направи щастливи. Както не можете да бъдете щастливи само с хубава риза, така и материалистичният живот сам по себе си не може да ви направи щастливи. Материята е два вида: груба и фина. Груба материя са високите небостъргачи, машините, фабриките, пътищата, хубавите коли и пр. Фина материя са музиката, поезията, философията и т.н. Хората се опитват да станат щастливи чрез това грубо и фино материално битие. Но това е невъзможно.

Защо хората са приели такава цивилизация? — Защото са водени от слепци. Ние поставяме началото на това движе-

ние за Кршņa съзнание, но малцина се интересуват. Ако бяхме направили обаче някоя лъжлива реклама: „Следвайте този път и след шест месеца ще станете Бог и ще бъдете всемогъщ“, — щяха да откликнат толкова много хора — пример за това как един слепец води друг слепец. Представете си един слепец да каже: „Ела и върви след мен. Ще ти помогна да пресечеш натоварената Мълбъри стрийт.“ И той е сляп, и този, който го следва, е сляп. И какво ще стане накрая? Ще ги блъсне някоя кола или камион и двамата ще загинат.

Хората не знаят, че са обвързани от суровите закони на материалната природа. Как да се освободим от тази материална зависимост? — Трябва да приемем напътствията на тези, които не са слепи, чиито очи са отворени за истината; тези, които са освободени от материалното робство. Когато приеме напътствия от такива личности, човек ще разбере истинския си интерес. Иначе, ако слепецът следва друг слепец, никога няма да се освободи от материалното робство.

Какъв е истинският ни интерес? Какво иска едно дете, когато плаче? То търси гърдата на майка си. Всеки, който знае това, ще го даде на майка му: „Погрижи се за детето си, то плаче.“ А когато майката го вземе на гърдите си, то веднага става щастливо. Детето не може да каже какво иска, то само плаче. Но този, който знае какво иска то, му помага и детето се чувства щастливо. Понеже сме частици от Кршņa, от Върховния Бог, Върховната Божествена Личност, ние плачем за Кршņa. Но тези недостойни, слепи лидери не знаят защо плачем и ни дават камък вместо гърд.

Как човек може да стане щастлив? Вече говорихме за грубата и за фината външна енергия. Хората, които се интересуват от нея, няма да постигнат това, към което се стремят. Истински приятел е този, който се интересува от Вишņu и който показва пътя към Вишņu. Този, който разпространява Кршņa съзнание, е истинският приятел на всички. Никой друг не може да направи човешкото общество щастливо. Това е обяснението, което дава Прахлāда Махārāджа.

Не можете да постигнете щастието чрез борба с материалната енергия. Така не става, защото природата не е под ваш контрол. Материалната енергия се управлява от Върховния.

Можете ли да надвиете материалната енергия? — Не можете. Това е обяснено в „Бхагавад-гītā“. Невъзможно е да преодолеете суровите закони на материалната природа. Кршṇа казва: „Тази енергия е Моя. Аз я управлявам. Но ти можеш да се отдадеш на Мен.“

Единствената цел на всички материални дейности в космическото проявление е да върнат непокорните души обратно при Бога. Това е истината. Неумолимите закони на *māyā* действат. Защо е така? Защо трябва да има полиция или армия? — За да може държавата да държи гражданите в подчинение. Когато някой не се подчинява на законите, полицията го арестува. По същия начин всеки един, който се обявява против върховната власт на Бога, попада под суровата власт на материалната природа и е принуден да страда. Такова е положението. Затова нашият истински интерес е да открием Бога, Върховната Божествена Личност, и да Му се отдадем. Само това ще ни направи щастливи. Материалните неща няма да ни донесат щастие.

Прахлāда Махārādжа ни подсказва как да стигнем до пътя към Вишṇу, до Кршṇа съзнание. Той казва, че сме се обвързали с много ненужни неща, които сами сме създали. В началото си „Шрїмад-Бхāгаватам“ заявява, че трябва да се освободим от тези никому ненужни безпокойства, да сложим край на тези проблеми. Днес сутринта получих картичка от Берлин от един мой ученик. Бил съм и в Берлин, и в Москва — много красиви градове. Лондон също е много хубав град. Но защо хората водят войни и пускат бомби над градовете си? Защо трябва да е така? — Защото вече не се интересуват от Вишṇу, от Бога. Затова мислят: „Ти си ми враг, аз съм ти враг“ — и се бият помежду си като котки и кучета. Тези прекрасни градове, цялата тази напреднала цивилизация ще може да процъфтява, когато хората започнат да разбират Вишṇу, Кршṇа. Тогава ще бъдете щастливи, ще танцувате, ще се храните добре, ще живеете добре и ще се върнете вкъщи, обратно при Бога. Бъдете щастливи и в този си живот, и в следващия. Това е нашата молба.

Всеки трябва да погледне сериозно на това движение за Кршṇа съзнание и да се опита да го разбере. То не е нещо,

което сме си измислили; Крш᳚а съзнание е авторизирано от ведическите принципи. Ние отваряме центрове по целия свят, за да дадем на хората възможност да узнаят истинския си интерес: Виш᳚у, Крш᳚а. Това е нашата мисия. Очакваме да се присъедините към нас и да ни подпомогнете.

4

Целта на йога

В „Бхагавад-гītā“ много често се среща санскритската дума *mām*. Тя означава „на мен“. Кршṇа, Върховната Божествена Личност, казва: „На Мен“ — на Кршṇа. Не можем да тълкуваме това по друг начин. Ако кажа: „Донеси ми чаша вода“, — това означава, че аз съм този, който иска чашата вода, и е редно да я донесеш на мен, а не на някого друго. Когато Кршṇа казва: „На Мен“, — това означава на Кршṇа. Но философите започват да теоретизират: „Не, не, на нещо друго.“ Това е погрешно дори от граматична гледна точка.

Цялото съзнание на този, който е развил привързаност към Кршṇа, е обърнато към Кршṇа. Ако сте влюбен в някое момиче, постоянно мислите за него. Съзнанието ви е обърнато изцяло към него. Това е естествено. Ако съпругата обича и някого друго, освен съпруга си, тя изпълнява образцово съпружеските си задължения, но постоянно мисли: „Няма ли някога да се срещнем с моя любим през нощта?“ Това е само аналогия. Въпреки че постоянно е зает с разни неща, ако човек е влюбен, той мисли само за любимата си; нищо не може да спре мислите му. И ако това е възможно на материална платформа, защо да не е възможно и на духовна? — Такава е философията на „Бхагавад-гītā“.

В „Гītā“ Кршṇа казва на Арджуна: „Ти си воин и твой дълг е да се сражаваш. Не можеш така лесно да се откажеш. Ти имаш дълг.“ Днес виждаме, че наборните комисии викат младите момчета в армията, но момчетата нямат никакво желание. Те не искат, защото не са обучавани да бъдат *кшатрии*, воители. Те са обучавани да бъдат *шудри*, работници. То-

ва показва, че кастовата система е много разумна и логична. Част от хората трябва да бъдат обучавани като *бр̄хмани*, хора на знанието — тези от обществото, които са достатъчно интелигентни, трябва да бъдат подбирани и учени на най-висша философия. А другите, които са по-малко интелигентни от *бр̄хманите*, трябва да бъдат обучавани във военна наука. Обществото има нужда от всичко — не само от войници. Как могат да искат от всеки да бъде войник? Във Виетнам изпратиха *и́удри*, най-обикновени работници, и те просто загинаха, съвсем безсмислено. Държава, която се гордее с научния си прогрес, а в същото време не знае как да организира обществото си, е държава на глупаци.

В „Бхагавад-гītā“ Кршṇа казва, че обществото се дели на четири групи: *бр̄хмана*, *кишатрийа*, *ваи́йи* и *и́удра*. Това разделение е естествено. Някои са склонни към духовен напредък — те са *бр̄хмани*. Ние учим момчета, които имат склонност към духовното, но тях ги принуждават да отбиват задължителна военна служба. Глупците не могат да разберат, че това момче сега се учи на много по-висша наука. Защо трябва да му пречат да се усъвършенства и да го провалят? Интелигентните момчета, тези, които са надарени с качества на *бр̄хмани*, се учат на съдържания живот на *брахмачā́рй*, ученици: не ядат месо, не водят незаконен полов живот. Те получават образование на истински *бр̄хмани*, най-чистите и интелектуално най-развитите личности в обществото. Един *бр̄хмана* пречиства цялото си семейство, дори цялото общество. Днес хората не знаят как да обучат някого като *бр̄хмана* или като *кишатрийа*. В другите области на дейност, предназначени за *ваи́йии* и *и́удри*, има добре развито образование. За този, който иска да стане бизнесмен, има колежи и технически училища. Много хубаво. Но защо всеки трябва да бъде натикван в техниката? Погледнете тялото си: за да съществувате, се нуждаете и от глава, и от ръце, и от стомах, и от крака. Нуждаете се от всички части на тялото. Не можете да кажете: „Не ми трябва глава“, — защото това е глупост — нуждаете се от всичко. Ако тялото е без глава, то е мъртво. Тяло, което си има всичко, но няма глава, се нарича мъртво тяло. Главата се счита за интелектуалната част от тялото. По

подобен начин когато в обществото няма *бр̄хмани*, то е едно мъртво тяло. Общество без хора, които да се занимават с духа, е мъртво общество.

Затова Крш̄на казва: „Аз съм създал четири подразделения в обществото според качествата и дейностите на хората.“ Ако някой действа като *брахмачарйя-бр̄хмана* и е постигнал качеството да разбере Крш̄на, Върховния Бог, защо трябва да бъде викан в армията? Ръце на тялото са *кшатриите*. Естествено, те са нужни; за да се защитава държавата, за да се защитава обществото, са нужни военни сили. Никой не отрича това. Но това не е работа на *бр̄хманите*. Иначе се получава също като да впрягаш състезателен кон в каруца. Състезателният кон е за съвсем друга работа. Каруци теглят другите товарни животни — магаретата, мулетата, воловете.

Казвам това съвсем открито — всеки може да го прочете: общество без духовно просветени личности, без Крш̄на съзнание, е общество на мошеници, защото няма глава. А тялото без глава е мъртво. Ако няма мозък, няма и глава; ако мозъкът не е в ред, човекът е луд; а ако изобщо няма глава, е мъртъв.

Мислите ли, че в едно мъртво общество или лудо общество може да има мир? — Не. Как може да става дума за мир в общество от луди хора! Затова днешното общество се нуждае най-много от това да изучава Крш̄на съзнание. Лидерите на обществото, президентът и министърът на отбраната, трябва да имат достатъчно интелигентност да разберат науката за душата.

На следващия ден, след като пристигнах във вашата страна, се срещнах с един от секретарите на японското правителство. Опитах се да му обясня, че трябва да действа съвместно с нашето движение, а той каза: „О, ние не можем да сътрудничим на религиозни движения.“ Такъв глупак! А е един от главните секретари на правителството. Той счита това движение за религиозно, за една от многото сантиментални религии. Но то не е сантименталност. То е необходимостта на обществото: част от хората трябва да са Крш̄на осъзнати. В противен случай обществото е обречено, върви към ада. И как може да има мир, когато начело на правителствата стоят такива не-

годници? Възможен ли е мир в общество от кучета? Кучето веднага започва да лае, щом види друго куче, такава му е природата. Нима ще кажете, че мирът е възможен тогава, когато превърнете човешкото общество в общество от кучета, котки или тигри? Тигърът е много силен, може да убива другите животни. Но значи ли това, че е много полезно животно? Не, обществото няма полза от него. Днес сме много силни, имаме мощни оръжия и можем да убиваме много хора. Но не това са признаците на цивилизованите хора и на цивилизованото общество.

Ние не сме създадени, за да се превръщаме в общество от маймуни, тигри и магарета. Или от негодници, които знаят само да работят къртовски. Нима ще кажете, че обществото от магарета може да изпълни със смисъл живота си? Едва ли.

Тези, които се чувстват привлечени от Кршņa, могат да развият привързаност към Него. Преди да дойда на Запад, тук нямаше подобно движение като движението за Кршņa съзнание, но сега вече има. Кршņa не се е родил във вашата страна и вие не го приемате за Бог на официалната ви религия. Но Кршņa привлича толкова силно, че дори вие, чужденците, го чувствате близък. За Кршņa вие не сте чужденци. Той ви обича и иска всички. Вие Го правите чужденец, и то само от глупост.

В „Гитā“ Кршņa казва: „Скъпи Арджуна, има много видове и форми на живот, но баща на всички тях съм аз.“ Вижте само колко универсален е Кршņa. Той обича не само човешкото общество, но и животинското царство, царството на птиците, на зверовете — всички. Той казва: „аз съм бащата.“ Тогава може ли Кршņa да е чужд? Това е измислица. Някои казват, че Кршņa е индиец или че е обожаван от индусите, затова е един от индуските богове. Те си мислят, че Кршņa казва: „аз съм Бог на индусите. Да, аз съм индиец.“ Но Той е като слънцето. Нима слънцето е американско или индийско? Нищо не е американско или индийско, тези разделения са напълно изкуствени.

„Тази планета принадлежи на хората. Точка.“ — това е вашият комунизъм. Но този комунизъм е ненормален, защото руснаците казват, че Русия е за руснаците, а китай-

ците — че Китай е за китайците. А защо не и за другите? Просто погледнете от гледната точка на човешкия комунизъм! А защо човешки комунизъм? Защо не комунизъм за всички живи същества! Погрешно е да се смята, че този свят принадлежи на хората. Той принадлежи на всички! Принадлежи и на дърветата, и на зверовете. Те също имат право на живот. Защо сечете дърветата? Защо изпращате кравите в кланиците? Това е несправедливо. А как може да искате да са справедливи с вас, когато самите вие сте несправедливи? На всички нас ни липсва Кршņa съзнание. Не знаем, че Кршņa е изначалният ни баща, а ние сме Му синове. Дървото е мой брат, мравката е мой брат и бикът е мой брат. Американецът е мой брат и индиецът е мой брат, китаецът също е мой брат. Затова трябва да развиваме Кршņa съзнание. Всичко това, което се говори за вселенско братство и Обединени нации, всичко това са глупости. Или признавате Бащата, или нямате никаква представа, как да постигнете братство и хуманност. Хората говорят с години и години. И си остават същите глупаци. Не виждате ли какво правят в ООН? Главната им квартира в Ню Йорк. Правят само едно — просто си говорят. Това им е работата. Положението в света никога няма да се промени, докато няма пълно Кршњасъзнание.

Кршņa казва, че трябва да развиете привързаността си към Него. Дори ако започвате от самото начало, пак можете да го направите, защото това не е нещо изкуствено. Тук имам няколко искрени ученици, които се развиват; още не са свършени, но развиват привързаността си към Кршņa. Защо иначе щяха да си губят времето в повтаряне на Харе Кршņa? Щом те могат, значи и всеки друг може. Ако човек се опита, може да развие любов към всяко едно нещо. Но да развиеш любов към Кршņa, е естествено. Защото Кршņa не принадлежи на определен вид религия или секта. Той казва: „Аз принадлежи на всеки.“ Ето защо по природа всички сме свързани с Кршņa, просто сме забравили това. Когато мантруваме*, ние

* Мантруване — повтаряне на *мантрата* Харе Кршņa: Харе Кршņa, Харе Кршņa, Кршņa Кршņa, Харе Харе / Харе Рāма, Харе Рāма, Рāма Рāма, Харе Харе. (Б.пр).

си припомняме Крш̀на. Ние не ви налагаме нещо изкуствено, чуждо на вас. Не, Крш̀на вече е свързан с вас, вие просто сте забравили. А ние се опитваме да ви дадем начина, по който да съживите първоначалното си съзнание. Заповядайте в нашия храм, така се започва. Ще видите Крш̀на или Неговите преда-ноотдадени и ще можете да повтаряте Харе Крш̀на.

Понеже Крш̀на е абсолютен, Той не се различава от името Си. Между личността Крш̀на и името „Крш̀на“ няма разлика. Защото всичко е Крш̀на.

Философските системи на монизма или пантеизма, които утвърждават единството, са несвършени. Но ако това единство доведе до разбиране на Крш̀на, то става свършено. Ако Крш̀на е Върховната Абсолютна Истина, от която произлиза всичко, следователно всичко е Крш̀на. Също както ако някой има златна мина и произвежда различни златни прибори, бижута и други неща. Всички те ще са злато, защото първоизточникът им е злато. Може да наричате дадено нещо „обица“, но ще трябва да прибавите и „злато“ — „златна обица“. Друго може да бъде наричано „огърлица“, но то също е злато, защото е дошло от златната мина. Така всичко произлиза първоначално от Крш̀на.

Ако Той е Върховният, Абсолютната Истина, тогава нищо не се различава от Него. Както няма разлика и между златните обици, златната огърлица, златната гривна и златния часовник — всички те са направени от злато и затова са злато. Но в същото време не можете да наречете всичко това злато, а казвате: „Това е златна огърлица. Това са златни обици.“ *Май̀в̀д̀ите*, имперсоналистите, твърдят, че всичко е Брахман. Но не е правилно да се каже, че всичко е Брахман.

Това е обяснено много добре в тринадесета глава на „Гит̀“: „Аз се разпростирам навсякъде. Това е Моят безличностен аспект.“ В безличностния Си аспект Крш̀на присъства навсякъде и въпреки това Той е личност. Философите *май̀в̀д̀и* мислят: „Щом Крш̀на е станал всичко, нима е възможно да се намира и тук, да съществува отделно?“ Това е чисто негодничество, защото те разсъждават по материален начин. Няма никакво духовно знание.

Да погледнем от материална гледна точка. Ако накъсате

един лист хартия на малки парчета и ги пръснете, първоначалният лист вече не съществува. Така е в материалния свят. Но от Ведите научаваме, че Абсолютната Истина е толкова съвършена, че дори ако отделите от Нея цялото, Тя пак ще си остане пълно цяло. Едно минус едно прави едно. От материална гледна точка едно минус едно прави нула. Но в духовно отношение това не е така. От духовна гледна точка едно минус едно прави едно и едно плюс едно пак прави едно.

Кршņa е всичко. Когато *māyāvādīte*, имперсоналистите, видят нашите *mūrti* в храма, казват: „Ау, сложили са някакви дървени фигури и ги обожават като Бог!“ Но този, който знае науката за Кршņa, разбира, че понеже Кршņa е всичко, Той може да се появи във всяко нещо. Електричеството тече по цялата жица и където и да я докоснете, ще го усетите. Така и Кршņa в безличностната Си форма присъства навсякъде. Електротехникът знае как да борави с електрическия ток. Когато искаме да ни прекара телефон, ние му се обаждаме и му обясняваме, че трябва да дойде, за да ни свърже. Той идва и си свършва работата, а ние дори не разбираме как, защото само той знае какво да направи. И така, човек трябва да се свърже с Кршņa. Кршņa е навсякъде — това е Кршņa съзнание. Но човек трябва да знае как да извлече Кршņa от формата Му, направена от дърво, бронз или друг метал.

Трябва да се научите да откривате Кршņa навсякъде и във всичко. *Йога* системата обяснява как да направите това. Кршņa съзнание също е *йога*, съвършената *йога*, най-висшата от всички *йога* системи. Можем да предизвикаме всеки един *йогī*, като му кажем, че това е най-висшата *йога*, въпреки че в същото време е и много проста. Няма нужда да тренирате тялото си със седмици, за да почувствате малко сила. Освен това в Кршņa съзнание никога няма да се почувствате уморени. Всичките ни ученици просто горят от желание да бъдат затрупани с работа в Кршņa съзнание: „Прабхупāда, какво мога да направя?“ И наистина го правят. А в материалния свят след като поработите известно време, се уморявате.

Аз, разбира се, не играя упражнения. Вече съм стар човек, на седемдесет и две години съм. Бях болен и се върнах в Ин-

дия, но все още искам да работя. Бих могъл да се оттегля от всичко това, но аз искам да работя, поне доколкото мога; искам да уча ден и нощ. Вечер работя с диктофон и съжалявам, когато нямам тази възможност. Това е Кршņa съзнание. Човек трябва да има неудържимо силно желание да работи. Нашето общество не е общество на безделници, имаме достатъчно работа: издаваме книги, продаваме книги.

Просто разберете как можете да осъзнаете Кршņa. Ако искате да бъдете наистина спокойни, ако искате да бъдете щастливи, тогава развивайте Кршņa съзнание. Първата стъпка е да развиете привързаност към Кршņa. Повтаряйте *мантрата* Харе Кршņa, танцувайте пред *мъртите* и предлагайте *прасāдам*, духовна храна — това е методът, който ви препоръчваме. Това ще развие съзнанието ви за Кршņa.

Йога системата, която е описана в „Бхагавад-гītā“, се различава от фалшивата *йога*, разпространена днес на Запад. Всички тези *йога* системи, които така наречени *йогї* внасят на Запад, са фалшификати. *Йога* е нещо трудно: първото необходимо условие е да се контролират сетивата. За един *йогї* е абсолютно недопустимо да води полов живот. Не можете да ядете месо, да пушите, да приемате опиати или алкохол, да играете хазарт или да спортувате — да вършите всички тези безсмислени неща, и в същото време да сте *йогї*. Бях поразен, когато тук дойде един *йогї*, който в Индия беше разгласил, че човек може да бъде *йогї* дори ако обича да пие. Това не е *йога*. Не отговаря на истинския стандарт. Можете да го наричате *йога*, но то не е истинската *йога* система.

Йога системата е много трудна в тази епоха. От „Шрїмад-Бхāгаватам“ научаваме, че *йога* означава съсредоточаване върху Сврѣхдушата, Вишņu. Той е във вашето сърце. За да можете да концентрирате вниманието си, е нужно да сте овладели сетивата си. Сетивата са като буйни коне. Ако не можете да управлявате конете, които теглят колесницата ви, става опасно. Представете си, че сте в колесница и конете толкова са се развилнели, че ви теглят право към ада. Как ще се чувствате? *Йога* означава да се покорят сетивата. Сетивата са сравнявани и със змии. Змията не прави разлика между приятел и враг. Тя хапе всеки. И за всеки резултатът е смърт. По същия

начин ако позволявате на неовладените си сетива да действат както те искат, вие сте в опасност.

Казва се, че когато човек прекалено много се отдаде на сетивните си усещания, той забравя истинската си природа и същност, забравя себе си. Тласкан от сетивата си, той ще поsegне дори на собствените си деца, на собствената си дъщеря. Затова на тези, които са поели по духовния път — а и не само на тях, но и на всички хора, — *йй̄стрите* препоръчват да не остават насаме дори със собствената си майка, дъщеря или сестра. Защо? — Защото сетивата са толкова силни, че ако побеснеят, ще ви накарат да забравите дори че това е собствената ви майка, сестра или дъщеря.

Може да си мислите, че всичко това се отнася само за прости, примитивни хора, но *йй̄стрите* са категорични — не трябва да оставате насаме дори със собствената си майка, сестра или дъщеря, защото сетивата са толкова силни, че даже и да сте с най-висока нравственост, сексът пак може да ви примами.

Причина за това, че сме в материалния свят и страдаме, е тялото. Материалното тяло е причина за всичките ни нещастия, затова крайна цел на нашия живот трябва да бъде да се освободим от него и да постигнем духовно тяло. Тази среда е чужда на душата. Поради духовната си природа душата е свободна, но сега е поставена под диктата на материалната среда. Тялото е изградено от същата тази материя.

Човешкото същество има достатъчно разум, за да си зададе въпроса, дали е това тяло или е нещо друго. Отговорът може да се намери много лесно. Човек не е тялото си, защото когато умре, въпреки че тялото му остава, всички го оплакват и нареждат: „Бедният човек си отиде!“ Но човекът лежи там. Защо казват, че си е отишъл? Той лежи там! Тогава осъзнаваме: човекът не е тялото. Истинският човек вече го няма. Когато детето стане младеж, детското му тяло престава да съществува. По същия начин когато дойде краят на младежкото му тяло, той ще трябва да приеме тяло като моето, тяло на стар човек. Тялото се променя. Не само с годините, а и всеки миг. Но вие все пак оставате. Всеки може да разбере това. И понеже тялото съществува, ние страдаме. Всеки се опитва да се

избави от страданията, във всяка област на съществуването си. Във всички сфери на живота, икономически или политически, социални или национални, хората се опитват да избегнат страданията. Всъщност всичките им дейности се свеждат до това. В национален или социален, личностен или общочовешки план — всички страдат. И причина за тези страдания е тялото.

Йога означава да питаш. Какво представлявам? Какво съм аз, ако не съм това тяло? — Аз съм чиста душа. Но ако дейностите ни на телесна или сетивна платформа не са правилни, ние няма да можем да разберем себе си — кои сме всъщност. „Бхагавад-гитā“ казва, че ние сме едни големи глупаци. Защо глупаци? — Щом сме се озовали в това тяло, значи сме глупаци. Ако някой ви покани да отидете в апартамента му, но вие знаете, че за вас там е опасно, ще отидете ли? Ще кажете: „О, не. Как ще отида, щом е опасно.“ Но не мислите ли, че и тялото е опасно място? Защо тогава отивате там, като се раждате отново и отново? Когато летите със самолет, винаги се страхувате, че може да стане катастрофа. А какво е катастрофата? Тя съществува, защото съществува тялото. Катастрофите не могат да засегнат душата. Но вас винаги ви е страх.

За разлика от тялото, душата съществува вечно. И защото вие, душата, съществувате, а сте приели едно несъществуващо тяло, вие страдате.

Следователно проблемът е в това, как да се освободим — както когато човек се опитва да се излекува от треска. Треската не е постоянното ви състояние. Постоянното ви състояние е наслаждението, но треската ви пречи да го изпитвате. Когато сте болен, не можете да излизате, трябва да лежите и да вземате най-различни лекарства. И въпреки че това не ви харесва: „Защо трябва да съм болен?“, — вие все пак сте болен. По същия начин това обусловено от тялото състояние на чистата душа е болестно. А ако някой не знае, че когато е болен, страда, той е глупак. Глупак Номер Едно.

*Шāстри*те казват, че всеки се ражда глупак: щом притежава тяло, значи се ражда глупак. Това важи за всички същества, независимо дали са индийци или американци, котки или кучета. Вие просто сте се разболели. Ако чувствате: „Аз съм

американец“, — това е вид болест. Ако чувствате: „Аз съм индиец“, — това също е болест. Ако чувствате: „Аз съм котка“, — това е друг вид болест. Вие не сте куче, не сте котка, не сте индиец, не сте черен, не сте бял. Вие сте душа — това е вашата същност! Този, който не разбира истината „Аз съм чиста душа“, губи във всичките си начинания.

Бог Исус Христос е проповядвал: „Какво печелиш, ако спечелиш целия свят, но загубиш душата си?“ Хората не знаят кои са те, какво представляват, и въпреки това работят като луди. Просто погледнете: всички работят и всички са луди. Те не са нито американци, нито индийци, нито германци или японци. Те не са нищо от този род. Имали са възможността да попаднат на това цинично място, Земята, родили са се на определено място, получили са определено тяло и сега са луди по него.

„Бхагавад-гītā“ казва, че както сменяме старите си дрехи, така сменяме и телата си. *Йога* е начинът, по който можем да се измъкнем от приемането на нови и нови тела. Както се преобличате, така отново и отново сменяте раждания и смърти и това е причина за всичките ви страдания. Ако не разберете това, всичките ви дейности ще бъдат поражение за вас.

Йога означава да се освободим от постоянната смяна на тела, а това пък означава да познаем себе си. Тялото ни е дадено от родителите. Но ние, чистите души, също сме причина за неговото раждане. Под раждане не се има предвид раждане на определена дата, както не и смърт на определена дата. Душата не е такава, за нея няма начало и край. В „Бхагавад-гītā“ се казва, че душата е неразделна частица от Бога. Богът е вечен, Той е пълен с радост и блаженство. Абсолютната Личност, Богът, е вечен, изпълнен със знание и с блаженство. И понеже сме частици от Него, ние също притежаваме малко блаженство и вечност, както и знание, но съответстващо на безкрайно малките ни размери.

Хората са най-интелигентните сред всички живи създания, но използват интелигентността си по неподходящ начин. Как? — Злоупотребяват с интелигентността си, като я поставят в услуга на животинските си наклонности: ядене, спане, размножаване и самозащита. Ако анализирате посоката на

развитие на съвременната цивилизация, ще откриете, че всеки се ръководи от тези четири принципа на животинско съществуване. Те спят и за да им е по-удобно, измислят най-различни възглавници. За да удовлетворяват склонността си да ядат, готвят деликатесни ястия. Превъзходно стимулират и възбуждат половия живот и така задоволяват нуждата си от възпроизводство. И защитават държавите си с атомни бомби — това е инстинктът за самосъхранение.

Но тези инстинкти могат да се наблюдават и при животните. Те също спят и се защитават, но по свой начин. Може да няма атомни бомби, но по един или друг начин също се защитават. Може вие да убиете врага си, може той да ви убие — всъщност истинска защита няма. Вие не можете да се защитите, защото дори и да пуснете атомна бомба, с радиацията си тя ще навреди и на вас. Следователно това не е разрешение на проблемите ви. Единственото разрешение е да се освободите от обусловения живот. Това се нарича *йога* — свързване с Върховния.

Върховният съществува. Това материално творение е толкова прекрасно — не мислите ли, че зад него стои приятел? Небето е толкова красиво, земята ражда храни, луната изгрява навреме, слънцето също изгрява и дава топлината, нужна за нашето здраве, снабдява с топлина планетарните системи. Всичко е устроено толкова добре, а глупаците въпреки това твърдят, че зад него не стои мозък, че всичко се случва от само себе си.

Истината е, че съществува Бог, Крш̀на, и ние всички сме малки частици от Него, но по един или друг начин сме станали зависими от материалната атмосфера. Сега обаче имаме тази човешка форма на живот, затова трябва да се измъкнем от мрежите. Но да се измъкнем е невъзможно. Не е възможно да се измъкнем от пипалата на материалното тяло, докато не развием своето Крш̀на съзнание. Крш̀на съзнание не е нещо, което ви е чуждо, не мислете така. То е най-голямата необходимост за човешкото същество. Съзнанието за Бога, Крш̀на съзнание, вече съществува у вас. Не сте ли забелязали, че по време на *къртана* колкото по-невинен, по-простодушен е човек, толкова по-бързо откликва? Детето веднага започва да

пляска и да танцува. Това е вътре в него; и е много просто, това Кршņa съзнание.

И така, докато не развиете Кршņa съзнание, няма измъкване от мрежите на обусловения живот. Трябва да разберете това. Не става дума за никаква сантименталност. Става дума за велика наука и трябва да я разберете добре. Само така няма да провалите мисията на човешкия си живот. Иначе можете да станете много велика нация, но това пак няма да реши проблемите на живота ви.

По милостта на Кршņa аз мога да ви служа, посвещавайки на вас всичко. През 1967 напуснах Съединените Щати, защото бях много болен; но животът и смъртта — всичко — зависи от Кршņa. Мислех: „Нека се върна във Врндāвана, защото Врндāвана е свято място и там Кршņa съзнание е много силно.“ Мислех, че мога да се върна там и да умра в Кршņa съзнание. Разбира се, ако винаги сте в Кршņa съзнание, около вас ще е Врндāвана, където и да се намирате. Врндāвана не е някакво определено място, което се нарича Врндāвана. Кршņa казва: „Аз не живея в царството на Бога, Ваикунтха, не живея и в сърцата на *йогите*.“ *Йогите* се опитват да открият Кршņa в сърцето си. Но Кршņa казва: „Аз не съм в обителта в духовния свят, нито в сърцата на *йогите*.“ Къде е тогава? Кршņa казва: „Аз съм там, където Моите чисти преданоотдадени възпяват славата Ми.“ Там е Врндāвана.

Ако Врндāвана е там, Кршņa също е там. Няма разлика. Където има електрическа светлина, там има и електричество. Това се подразбира. По същия начин където има Кршņa съзнание, там е Врндāвана. Ако повтаряме Харе Кршņa, по милостта на Кршņa ние създаваме Врндāвана. Опитайте се да достигнете съвършенството в Кршņa съзнание, опитайте се да разберете философията, която стои зад него. От какъвто и тълк да погледнете, то е наука, то не е измама.

Кршņa съзнание е огромната нужда на човешкото общество. Изучете го и го оценете, размислете върху него и го прие­мете — и го дайте и на другите! Това е много просто. Ако повтаряте Харе Кршņa без оскърбления, всичко ще ви се открие отвътре, защото Кршņa е в сърцето ви. Ако сте силен и имате твърда вяра и в Кршņa, и в духовния си учител, проз-

рачния посредник между вас и Крш̀на, тогава ще достигнете Крш̀на. Ведите казват, че ако имате пълна вяра в Бога и в истински гуру, който ви учи на Крш̀на съзнание, пред вас се разкриват всички ведически писания такива, каквито са.

Този процес е духовен, той не изисква никакви материални способности. Философите, които не са себепознали се души, са подчинени на илюзията и просто си губят времето. Каквото и да правят в лекциите си, те си остават същите глупави негодници. Но тези, които овладяват Крш̀на съзнание, ще почувстват, че животът им се променя, ще почувстват как идва промяната към щастие. И към младост. А това е нещо, което е реално.

Ще помоля вас, младите момичета и момчета, да приемете Крш̀на съзнание сериозно, това ще ви направи щастливи — вашият живот ще бъде съвършен. Това ще бъде най-възвишеното нещо, което ще допълни живота ви. То не е илюзия. Ние не сме дошли, за да печелим пари. Парите идват от Крш̀на. Аз постоянно пътувам до Индия и обратно, и не само аз, но и моите ученици. Дори за богат човек това биха били големи разходи — десет хиляди долара за едно пътуване. Но нашата единствена работа е Крш̀на и затова Той ни снабдява с каквото трябва. Не знам как идват парите, но Крш̀на дава. В Крш̀на съзнание ще бъдете щастливи. Вие сте младото поколение — цветът на вашата нация и общество. Следвайте тази възвишена система, Крш̀на съзнание. Бъдете щастливи и направете и другите щастливи. Това е истинската мисия на живота.

5

Нашият ИСТИНСКИ ЖИВОТ

„Бхагавад-гītā“ казва, че сред многото хиляди човешки същества едва единици се стремят към съвършенство. Човекът е животно, но има едно особено преимущество — рационалното мислене. Какво представлява рационалното мислене? — Способност да се разсъждава, да се мисли логично. Кучетата и котките също могат да разсъждават. Ако при вас дойде куче и му кажете: „Чиба!“ — то ще разбере. Ще разбере, че не го искате. Следователно то също има някаква способност да разсъждава. Но какво е по-особеното при човешките същества?

Когато това се отнася до телесните нужди, умеят да разсъждават дори животните. Когато котката иска да открадне мляко от кухнята, тя разсъждава много добре: дебне кога господарят ще излезе, за да се вмъкне вътре. Дори зверовете притежават способност за разсъждение, когато това се отнася до четирите животински склонности: ядене, спане, размножаване и самозащита. Какво е особеното в способността за разсъждение на човешкото същество, което го прави разумно животно?

Особеното е в това, че можем да се запитаем: „Защо страдам?“ Това е една изключителна способност. Животните страдат, но не знаят как да се избавят от това. Хората обаче осъществяват напредък в областта на науката и философията, на културата и религията — в най-различни области, — защото искат да бъдат щастливи. „Какъв е ключът към щастието?“

Тази способност за разсъждение е дадена изключително само на човешките същества. Затова в „Гитā“ Крш᳚а казва: „Единици от хората Ме познават.“

Повечето хора са досущ като животни: не знаят нищо отвъд телесните нужди — как да се яде, да се спи, да се размножава и да се оцелява. Но „Бхагавад-гитā“ казва, че сред хилядите хора някой все пак може да развие тази способност за разсъждаване: „Защо страдам?“ Той се пита: „Защо страдам?“ Ние не искаме, но сме принудени да страдаме. Не искаме силен студ, но сме принудени да го понасяме, принудени сме да търпим и силна жега.

Когато нещо ни подтикне и пробуди тази наша способност за разсъждение, това се нарича *брахма-джиджйāсā*. За тези неща научаваме от „Ведāнта-с᳚тра“. Първият стих от нея гласи, че човешката форма на живот е специално предназначена да си зададем въпроса, как да се избегнем от страданията.

Крш᳚а казва, че никак не е лесно да бъде пробудено това особено качество на човешките същества, освен ако те не общуват с подходящи личности — както могат да направят в Крш᳚а съзнание. Ако общуват с подходящи личности, с които да разговарят за важни неща, у хората може да се пробуди специфичната им способност за разсъждение — това изключително преимущество на човешкото същество. Докато човек не започне да си задава такива въпроси, всичките му дейности ще водят до собственото му поражение. Такъв човек живее анималистичен живот. Докато не започне да си задава въпросите: „Защо страдам? Какво съм аз? Нима съм създаден, за да страдам? Нима трябва да изпитвам нещастия?“

Човек се сблъсква с неприятности заради природните закони и заради законите на държавата. Въпросът за свободата се свежда до това, как да се освободи от тези неприятности. „Ведāнта-с᳚тра“ потвърждава, че душата, нашето истинско „аз“, по природа е изпълнена с радост. Да, но ние страдаме. По нататък Бог Крш᳚а казва, че когато у някого се пробудят тези въпроси, той постепенно се приближава до Бога. Този, който си задава подобни въпроси, е поел пътя към съвършенството. А когато човек стигне и до въпроса за Бога и за връзката си с Бога, той стига до най-висшето съвършенство на живота.

И така, Крш̀на казва, че сред многото хиляди хора едва единици се стремят към съвършенството, а сред милионите такива едва единици успяват да разберат Крш̀на. Никак не е лесно да се разбере Крш̀на. И в същото време това е най-лесното нещо. То е едновременно и трудно, и лесно. Лесно е, когато човек следва предписания начин.

Повтарянето на Харе Крш̀на е въведено от Бог Чаитан̄я Мах̄прабху. Същност не е точно да се каже, че е въведено от Него, защото то си съществува в писанията. Но Чаитан̄я Мах̄прабху го разпространявал като метод. В сегашната епоха това е най-лесният път към себепознанието. Просто повтаряйте Харе Крш̀на. Всеки може това. В тази аудитория аз сигурно съм единственият индиец — всичките ми ученици са американци. Но те също повтарят Харе Крш̀на и чудесно пеят и танцуват. Това означава, че процесът може да се следва във всяка държава, на всяко място. Затова той е най-лесният. Може да не разбирате философията на „Бхагавад-гит̄а“, въпреки че тя никак не е трудна. Но все пак, ако не можете да я разберете, пак можете да повтаряте: Харе Крш̀на, Харе Крш̀на...

Това е началото за този, който иска да разбере Бога. Най-лесното начало — просто повтаряйте *мантрата* Харе Крш̀на. Сега в ИСКОН (Международното общество за Кришна съзнание, създадено от Ш̀рила Прабхуп̄ада през 1966г. — Б.ред.) имам много ученици. Тази организация съществува малко повече от година, но просто като мантруват, по милостта на Крш̀на някои от тях са напреднали дотолкова, че могат да представят науката за Бога и лесно да отговорят на въпросите, които трябва да си задава едно човешко същество. Ето защо това е най-лесният метод за трансцендентална медитация.

Крш̀на казва, че сред милионите хора едва единици могат да Го разберат. Но ако повтаряте Харе Крш̀на, както ни е заветал Бог Чаитан̄я, ако повтаряте и танцувате, много скоро ще успеете да разберете Крш̀на. Знанието не започва направо от Крш̀на, а от нещата, които сме свикнали да виждаме всеки ден.

Пръстта е нещо грубо. Ако я докоснете, ще усетите, че е

твърда. Когато стане по-фина обаче, тя се превръща във вода, която вече е мека на допир. А от водата се получава огънят, който е още по-фин. След огъня (електричеството) идва въздухът, който е още по-фин; а по-фино от въздуха е небото, етерът. След етерът е още по-финият ум, а по-фина от ума е интелигентността. Отвъд интелигентността обаче е душата и тя е още по-фина. Изучавайки тези елементи, хората са създали най-различни клонове на науката. Има например учени, които са специалисти по почвата; след като анализират определен вид почва, те могат да кажат какви минерали се съдържат в нея. Някои търсят злато, други — сребро, трети — слюда. Това е познание за грубите неща — за земята. Ако преминете към по-фините субстанции, ще изучавате водата и другите течности — бензин, алкохол... По-нататък ще стигнете до огъня и електричеството, които са още по-фини от водата. Ако изучавате електричеството, ще трябва да прочетете много учебници. След огъня ще стигнете до въздуха. Днес има голям прогрес във въздухоплаването — ще изучавате как се движат самолетите, как са конструирани, откриват се много нови неща: спътници, реактивни самолети и т.н.

След това идват проблемите на етера: електрониката, трансформациите, които се осъществяват в етера. По-фин от етера е умът — психологията и психиатрията. Но по въпроса за интелигентността, за рационалното, има само няколко философски спекулации. А какво да кажем за душата? Има ли наука за душата? — Материалистите нямат. В развитието си материалната наука е стигнала до изучаването на етера, ума и интелигентността — дотук. Те не знаят какво има отвъд интелигентността. Но това можете да научите от „Бхагавад-гитā“.

„Бхагавад-гитā“ започва от точката, в която приключват въпросите, свързани с интелигентността. Когато в началото Арджуна е объркан, объркана е неговата интелигентност — да се сражава или не. Кршња започва да предава знанието на „Гитā“ от точката, в която интелигентността вече е безсилна. Как започва знанието за душата? Вземете едно дете, което си играе — тялото му сега е много малко, но един ден детето ще порасне и ще стане като вас и мен. Душата обаче ще си ос-

тане една и съща. И така, използвайки интелигентността си, ще разберете, че душата съществува независимо от промените на тялото. Същата душа, която е била в тялото на детето, продължава да съществува в тялото на стареца. Следователно душата е вечна, променило се е само тялото. Това може да се проумее много лесно. А последната промяна, която настъпва в тялото, е смъртта. Всеки миг, всяка секунда, всеки ден, всеки час тялото се променя и последната такава промяна настава, когато човек повече не може да действа с това тяло и трябва да приеме ново. Когато дрехите ни остаряят или се износят много, ние не можем да ги обличаме повече и си вземаме нови. Нещо подобно се случва и с душата. Когато тялото е прекалено старо или негодно, трябва да го сменим с ново. Това се нарича смърт.

Така „Бхагавад-гītā“ започва от равнището, на което човек вече има първоначално знание за душата. И ще откриете, че малцина разбират съществуването на душата катоечно, а на тялото — като нещо непостоянно. Затова Бхагавāн, Бог Кршнā, казва, че сред милионите и милиони хора едва единици Го разбират. Но все пак знанието е пред вас; ако искате да го разберете, можете да го направите, всъщност това не е трудно.

Трябва да се опитате да разберете съществуването на найфината материална субстанция, егото. Какво представлява то? Аз съм чиста душа, но чрез интелигентността и ума си съм в контакт с материята и се отъждествявам с нея. Това е едно лъжливо его. Аз съм чиста душа, но се отъждествявам погрешно. Отъждествявам се например със страната си, като се считам за индиец или американец. Това се нарича *ахайнкара*. *Ахайнкара* е точката, в която чистата душа докосва материята. Мястото на контакта се нарича *ахайнкара*. *Ахайнкара* е по-фина дори от интелигентността.

Кршнā казва, че материалните елементи са осем на брой: земя, вода, огън, въздух, етер, ум, интелигентност и лъжливо его. Лъжливото его е погрешното отъждествяване. Животът ни в невежество е започнал от това невярно отъждествяване — от мига, в който сме започнали да мислим, че сме тази материя, въпреки че постоянно виждаме, че не е така.

Душата съществува вечно, а материята се променя. Погрешната представа за това, нашата заблуда, се нарича *ахайкара*, лъжливо его. Освобождението представлява отървяване от лъжливото его. Какво положение постига тогава човек? — *Ахай брахмъсми*. Аз съм *брахман*, дух. Това е началото на освобождението.

Например когато човек боледува и има треска, температурата му може да спадне до нормалните 96,8 градуса.* Всичко изглежда наред, но човекът всъщност още не е здрав. За два дни температурата му може да е останала 96,8 градуса, но и най-малката промяна в диетата или в режима му ще я покачи отново до 100 градуса. Болестта отново го повтаря. Така и пречистването на ума само по себе си, отхвърлянето на *ахайкара*, на погрешното отъждествяване: „Аз не съм тяло“, „Аз не съм материя“, „Аз съм душа“ — това само по себе си не е освобождение. То е само начало на освобождението. Ако сте решителен и продължете по-нататък, също както ако продължите с обичайните си дейности и поддържате температурата си 98,6 градуса, — тогава наистина ще оздравеете.

Сега на Запад е модерно да се приемат наркотици. Хората искат да забравят за съществуването на тялото. Но колко продължава това? За един-два часа можете да забравите всичко и да не мислите повече, че сте това тяло, но винаги идва моментът, в който пак се връщате към действителността. Това състояние може да стане постоянно само когато достигнете платформата на знанието, на която разбирате кой сте. Но въпреки това всеки се опитва да мисли: „Аз не съм това тяло.“ Хората са разбрали от собствен опит, че страданията им са следствие от отъждествяването с тялото, затова си казват: „Само ако можех да забравя, че съм това тяло!“

Но това е само отрицанието. Не е достатъчно просто да осъзнаете, че сте *брахман*. Нужно е и да действате като *брахман*. В противен случай ще паднете от тази позиция. Това, че можете да летите нависоко, не означава, че можете да отидете на Луната. Днес глупаците се опитват да отидат на Луната, но това, което всъщност правят, е че се отдалечават

* Има се предвид градуси по Фаренхайт. (Б.пр.)

на 240 000 мили от Земята, докосват Луната и се връщат. И са много горди от това. Толкова се приказва за тези полети: тълпи, срещи, конференции. Но какво са направили всъщност? Какво са 240 000 мили за огромното небе? Дори да се отдалечите на 240 милиона мили, пак ще сте ограничени. Не това е начинът. Ако искате да се издигнете високо, трябва да имате сигурен подслон. Ако там можете да си отдъхнете, няма да паднете обратно. Но ако няма къде да се подслоните, ще трябва да паднете. Самолетите се издигат високо над земята, на седем-осем мили, но пак се връщат обратно.

И така, това, че сте разбрали *аханкара*, означава просто че сте разбрали погрешното отъждествяване, нищо повече. Просто да осъзнаеш, че не си материя, а душа, не е истинското съвършенство. Имперсоналистите, философите войдисти, мислят само за отрицанието — че не сме материя, че не сме тялото. Това не е трайна позиция. Не само трябва да разберете, че не сте материя, но трябва и да действате в духовния свят. Това означава да работите в съзнание за Кршņa. Духовният свят, истинският ни живот, е Кршņa съзнание.

Вече обясних какво представлява лъжливото его. То не е нито материя, нито дух, а точката, в която душата влиза в контакт с материята и забравя себе си. Както когато човек е болен, при треска, мозъкът му изведнъж блокира, постепенно той загубва представа за себе си и полудява. Той забравя постепенно, но има и един начален момент, докато накрая не дойде и моментът, в който той окончателно забравя. Именно началният момент се нарича *аханкара*, лъжливо его.

Ако повтаряте *махā-мантрата*: Харе Кршņa, Харе Кршņa, Кршņa Кршņa, Харе Харе / Харе Рāма, Харе Рāма, Рāма Рāма, Харе Харе, това не само ще сложи край на погрешните ви представи за вашето „аз“, но и ще ви отведе по-нататък, до точката, в която чистата душа се заема със своите вечни, блажени и извършвани в пълно знание дейности в любовното служене на Бога. Това е най-висшата степен в развитието на съзнанието и крайната цел на всички живи същества, които сега се въртят в кръга от форми на материалната природа.

6

Мантрата Харе Кршṇа

Трансценденталната вибрация, която се създава при повтарянето на Харе Кршṇа, Харе Кршṇа, Кршṇа Кршṇа, Харе Харе / Харе Rāma, Харе Rāma, Rāma Rāma, Харе Харе, е най-висшият метод за възстановяване на трансценденталното ни съзнание. Всички ние сме живи души и затова нашето изначално съзнание е Кршṇа съзнание, но тъй като от незапомнени времена общуваме с материята, материалното обкръжение е изкривило съзнанието ни. Материалното обкръжение, в което живеем, се нарича *māyā*, илюзия. Думата *māyā* означава „това, което не е“. Кое е илюзия? — Това, че се опитваме да властваме над материалната природа, въпреки че сме подчинени на неумолимите ѝ закони. Когато слугата се мъчи да подражава на всемогъщия си господар, това е илюзия. Ние се опитваме да експлоатираме ресурсите на материалната природа, но така само още повече се оплитаме в сложните ѝ лабиринти. Макар че правим тежки усилия да победим природата, ние ставаме все по-зависими и по-зависими от нея. На тази нелепа борба може да се сложи край, ако възстановим вечното си Кршṇа съзнание.

Трансценденталният процес, с който можем да пробудим изначалното си Кршṇа съзнание, е повтарянето на Харе Кршṇа, Харе Кршṇа, Кршṇа Кршṇа, Харе Харе. Тази трансцендентална вибрация изчиства от сърцето всички заблуди. А коренът на всички заблуди е погрешното убеждение, че сме господари на всичко около себе си.

Кршṇа съзнание не е нещо чуждо, изкуствено наложено на ума. То е естествената, първоначалната енергия на живо-

то същество и се съживява, когато слушаме трансценденталната вибрация. За сегашната епоха се препоръчва именно тази най-проста медитация. Всеки сам може да се убеди, че когато повтаря *мах̄-мантрата*, великата *мантра* на освобождение-то, изпитва трансцендентален екстаз, който идва от духовната сфера. Докато човек има материални схващания за живота, той е зает със задоволяване на сетивата си също като в понизшите, животинските форми. Когато се издигне малко над това равнище на сетивно удоволствие, той започва да размишлява как да се освободи от плена на материята. Когато остави зад себе си и това, когато вече е достатъчно интелигентен, той се опитва да открие върховната причина на всички причини — вътрешна и външна. А когато постигне духовно разбиране за нещата, преодолявайки сетивата, ума и интелигентността, той се намира на трансцендентална платформа. Повтарянето на *мантрата* Харе Кръща е дейност от духовното равнище, затова тази звукова вибрация минава отвъд обсега на по-низшите нива на съзнанието — сетивното, умственото и интелектуалното. Ето защо не е необходимо да разбирате езика на *мантрата*, да разсъждавате върху нея или да я осмисляте интелектуално, за да я повтаряте. Тя идва направо от духовната платформа и всеки може да я произнася, без да му е нужна някаква предварителна подготовка. Но, разбира се, напредналите не бива да допускат оскърбления, разчитайки на това, че вече имат духовно разбиране.

В началото може да няма прояви на осемте вида екстаз: 1) онемяване, 2) изпотяване, 3) настръхване на космите по тялото, 4) разстройване на гласа, 5) треперене, 6) побледняване на тялото, 7) сълзи от екстаз и 8) транс. Но е сигурно, че дори и най-краткото повтаряне извисява човека до духовно равнище, и първият признак за това е желанието му да танцува, докато повтаря *мантрата*. Това може да се наблюдава на практика. Дори децата пеят и танцуват. Естествено, на човека, който прекалено много е затънал в материалния живот, ще му е необходимо повече време, за да стигне до тази точка. Но дори и такъв погълнат от материята човек много скоро се извисява до трансценденталната платформа. *Мантрата* трябва да се слуша от устата на чист преданоотдаден на Бога, който

я повтаря с любов, защото тогава тя оказва най-силно въздействие и носи незабавни резултати. Доколкото е възможно, човек трябва да избягва да слуша *мантрата* от неотдадени. Млякото, докоснато от змийски език, е отровно.

Думата *Харā* е форма на обръщение към енергията на Бога, а *Кршṇа* и *Рāма* са обръщения към самия Бог. *Кршṇа* и *Рāма* означават върховното удоволствие, а *Харā* е върховната енергия на удоволствието на Бога, която в звателен падеж се променя в *Харе* (*Хах-рей*). Върховната енергия на удоволствието на Бога ни помага да Го достигнем.

Материалната енергия, наречена *майā*, е друга една от многото енергии на Бога. Ние, живите същества, сме също енергия на Бога, междинна енергия. Живите същества са описани като по-висши от материалната енергия. Когато по-висшата енергия влезе в контакт с по-низшата енергия, се получава несъвместима комбинация; но когато по-висшата междинна енергия е в контакт с по-висшата енергия *Харā*, живото същество заема своето щастливо, естествено положение.

Тези три думи: *Харā*, *Кршṇа* и *Рāма*, са трансценденталните семена на *махā-мантрата*. Повтарянето на тази *мантра* е духовен зов към Бога и Неговата енергия да закрилят обусловената душа. То е като искрения плач на дете, което вика майка си. Майка *Харā* помага на преданоотдадения да получи милостта на Бога, Бащата. И Богът се открива пред преданоотдадения, който повтаря *мантрата* с искреност.

В тази епоха на конфликти и двуличие няма по-ефективно средство за постигане на духовно познание от *махā-мантра-та*: Харе Кршṇа, Харе Кршṇа, Кршṇа Кршṇа, Харе Харе / Харе Рāма, Харе Рāма, Рāма Рāма, Харе Харе.

7

Как действия бхакти-йога

В „Бхагавад-гītā“ Кршṇа казва на ученика Си Арджуна: „Откривам ти това най-поверително знание, защото си Ми скъп приятел.“ В четвърта глава се казва, че „Бхагавад-гītā“ е предадена на Арджуна заради едно-единствено негово качество: той е преданоотдаден. Богът казва, че тайната на „Бхагавад-гītā“ е нещо много поверително. Човек не може да я узнае, ако не е свършено чист и предан. В Индия съществуват 645 различни коментара върху „Гītā“. Един професор например беше решил да допусне, че Кршṇа е доктор, а Арджуна Му е пациент, и направи коментара си в този дух. А други коментатори смятат, че всички са свършени и че те могат да тълкуват писанията по свой собствен начин. Но що се отнася до нас, ние четем „Бхагавад-гītā“, като следваме наставленията, дадени в самата нея. Това знание трябва да се получи по веригата на *парампарā*, на ученическата последователност. Върховната Личност го предава на Арджуна с думите: „Ти си Ми скъп приятел. Аз желая да успееш в живота си и да си щастлив. Затова ти предавам всичко това.“ Кршṇа иска всички хора да са щастливи, умиротворени и преуспяващи, но те не желаят това. Слънчевата светлина е достъпна за всеки, но ако някой иска да остане на тъмно, какво може да направи тя за него? По същия начин и „Гītā“ е достъпна за всеки. Вярно е, че има различни форми на живот, а също и по-висши и по-низши степени на съзнание. Но Кршṇа казва, че това знание е за всеки. Произходът не

играе никаква роля. „Бхагавад-гītā“ описва трансцендентални теми, които всеки може да разбере, стига да следва принципа, даден в четвърта глава — да получава това знание по веригата на ученическата последователност: „В началото обясних тази йога система на слънчевия бог Вивасвāн, който я предаде на Ману, а той — на Икшвāку.“ Ученическата последователност започва от Кршņa, но „с течение на времето ученическата верига се прекъснала“. Затова Арджуна става нов ученик. Във втора глава той се отдава, като казва: „Дотук говорихме като приятели, но сега вече Те приемам за мой духовен учител.“ Човек, който следва принципите на тази последователност, приема своя гуру като Кршņa, а ученикът е представител на Арджуна. Кршņa говори на Арджуна като негов духовен учител, а Арджуна отвръща: „Приемам всичко, което ми казваш, независимо какво е то.“ И вие трябва да четете така, а не: „Това ми харесва и затова го приемам; това обаче не ми харесва и няма да го приема.“ От такова четене няма полза.

Учителят трябва да бъде представител на Кршņa, преданоотдаден, а ученикът трябва да бъде като Арджуна. Тогава изучаването на Кршņa съзнание ще бъде съвършено. Всички други начини са само губене на време. В „Шрїмад-Бхāгаватам“ се казва: „Ако някой иска да разбере науката за Кршņa, трябва да общува с чисти преданоотдадени. Когато тя се разисква от чисти преданоотдадени, се разкрива силата на духовната реч.“ Академичното дискутиране на „Гītā“ е безполезно. В Упанишадите е казано: „На този, който има твърда вяра в Бога и в представител на Бога, се открива целият смисъл на Ведите.“ Трябва да станем преданоотдадени. Да станем скъпи на Бога. Моят духовен учител казваше: „Не се опитвай да видиш Бога. Действуй така, че Той да те види.“ Трябва да придобием това качество. Ако го притежаваме, тогава Богът сам ще дойде да ни види.

Ако някой успее да види Бога, той вече не се нуждае от нищо материално. Ние никога не се чувстваме удовлетворени в постоянно променящите се условия на материалния свят; и щастието е временно, и бедата не трае дълго. Студ, жегата, двойственост — всички те идват и си отиват. Начинът да пос-

тигнем абсолютно равнище е процесът на Кршṇа съзнание. Кршṇа е в сърцето на всеки и показва пътя пред тези, които са се пречистили. И накрая, когато напуснат тялото си, те отиват в духовния свят.

„Никой не Ме познава — казва Кршṇа. — Никой не познава Моето въздействие, Моята сила и границите, до които се простирам. Не ги познават дори *махаршиите* [великите мислители]. Всички полубогове и всички *рши* произлизат от Мен.“ Съществуват толкова предци, за които не знаем нищо, съществуват Браhmā и полубоговете — какво всъщност знаем? Не можем да достигнем равнището, на което да разберем Бога. Ние придобиваме знание с ограничените си сетива, а Кршṇа е недостижим за ума, центъра на сетивата. Не можем да постигнем съвършено знание с несъвършени сетива. Кршṇа не може да бъде проумян с ума или със сетивата. Но ако ангажираме сетивата си в служба на Бога, чрез тях Той сам ще ни се открие.

Хората казват: „Какъв смисъл има да разбере Бога? Каква е ползата? Нека Той си знае мястото, а аз да си знам мое.“ Но в *ийāстрите*, писанията, се казва, че благочестивите дейности ни извеждат до красота, знание и добър произход, докато неблагочестивите (греховните) дейности ни карат да страдаме. Естествено, страдание винаги има, независимо дали човек е благочестив или не, но между двете все пак има разлика. Този обаче, който познава Бога, се освобождава от всички възможни греховни последици, което не се постига с никакво количество благочестиви дела. Ако отричаме Бога, никога няма да бъдем щастливи.

Не само хората, но дори и полубоговете, които са много понапреднали и интелигентни от човешките същества, не познават Кршṇа. Не Го познават и седемте велики мъдреци, чиято планета е близо до Полярната звезда. Кршṇа казва: „Аз съм първопричината, източникът на всички полубогове.“ Той е баща на всичко, не само на полубоговете, но и на мъдреците — и на вселената. „Шрймад-Бхāгаватам“ описва как се появява вселенската форма на Бога и как всичко произлиза от Него. Кршṇа е източникът и на Парамātmā, Сврѣхдушата; безличностното *брахмаджйоти*, блестящото сияние, също се

намира в Него. „Аз съм източникът“ — на всичко, на всички начала. Въпреки че Абсолютната Истина е една и не е подчинена на двойственности, тя се осъзнава на три етапа. Брахман (блестящото сияние), локализираната Сврѣхдуша и Бхагавāн, Върховната Личност, са трите черти, или аспекти, на Бога.

Ако никой не познава Върховния Бог, тогава как Той може да бъде узнат? — Единствено като дойде сам пред вас и ви се открие. Тогава можете да Го узнаете. Сетивата ви не могат да проумеят Върховната Истина, защото са несъвършени. Когато станете смирени и започнете да мантрувате, от езика започва и осъзнаването. Работата на езика е да яде и да произнася звуци. Ако покорите езика си с *прасāдам*, с духовна храна, и произнасяте звуците на святото име, тогава ще можете да контролирате и останалите си сетива. Ако не можете да овладеете езика си, не можете да овладеете и другите си сетива. Приемайте *прасāдам* и напредвайте духовно! Това можете да правите и в къщи: да предлагате вегетарианска храна на Крш᳚а, да повтаряте *мантрата* Харе Крш᳚а и да отдавате почитания:

*намо брахма᳚йа-девāйа
го-брāхма᳚а-хитāйа ча
джагат-хитāйа криш᳚āйа
говиндāйа намо нама᳚*

Всеки може да предложи храна на Крш᳚а и след това да я изяде с приятелите си. Всеки може да мантрува пред изображение на Крш᳚а и да води чист живот. И вижте тогава какво ще стане — целият свят ще се превърне във Ваикун᳚тха, в място без страхове. Вие сте неспокойни, защото сте приели този материален живот. В духовния свят всичко е точно обратно. Но никой не знае как да се измъкне от тази материя. Наркотиците и алкохолът няма да ви помогнат; когато изтрезнеете, ще се срещнете със същите тревоги. Ако искате да сте свободни и да живеете вечно, в блаженство и знание, трябва да приемете Крш᳚а. Въпреки че никой не може да разбере Бога, начин за това има: процесът на Крш᳚а съзнание.

В „Шрїмад-Бхāгаватам“ се казва, че никой не може да покори Бога или да се доближи до Него, но Той все пак бива по-

коряван. Как? Нека хората не променят положението си, но да се откажат от безсмислените разсъждения в томове и томове книги. Хиляди книги се печатат, хората ги четат и след шест месеца ги изхвърлят. Как е възможно да разбереш Върховния с размишления върху информация, получена от слепи сетива? Стига сте изследвали, оставете това, просто станете смирени; признайте, че сте ограничени и подчинени на материалната природа и на Бога. Никои не може да бъде равен на Бога или по-велик от Него. Затова — бъдете смирени. Опитайте да чуete за славата на Върховния Бог от автентични източници. Това знание се предава по веригата на ученическата последователност. Ако го получим от същия авторитет, от който го е получил и Арджуна, то ще е истинско и автентично. Богът винаги е готов да се разкрие; просто трябва да станете Крш̄на осъзнати. Ако следвате пътя, прокаран от великите *ācāriis*, преданите учители, ще узнаете всичко. Въпреки че Богът е непокорим и непознаваем, вие ще можете да го опознаете в собствения си дом.

Какъв ще бъде резултатът, ако приемете този процес и следвате неговите принципи? — Веднага щом го разберете, ще осъзнаете, че Върховният Бог е причината на всички причини, но Той самият няма причина. И че Той е повелителят на всички планети. Не е нужно да приемате това сляпо, на доверие. Богът ви е дал способност да разсъждавате, да мислите логично — но не я използвайте неправилно. Ако искате да разберете трансценденталната наука, трябва да се покорите. Да се подчините на авторитет и да узнаете Бога чрез логиката. Но не се покорявайте на глупак или негодник. Намерете някой, който идва в линията на ученическата последователност, който е напълно убеден във Върховната Абсолютна Истина. Ако откриете такава личност, ѝ се предайте напълно и се опитайте да я удовлетворите, служете ѝ и я питайте. Да се предадете на такъв човек, означава да се предадете на Бога. Задавайте въпроси, за да научите нещо, а не за да минава времето.

Ето, процесът е налице, но ако си губите времето с наркотици и алкохол, никога няма да Го видите — Него, непостижимия Бог. А ако следвате принципите — макар и бавно, но

сигурно, — ще знаете: „Да, аз напредвам.“ И това е толкова лесно — можете да го правите и да бъдете щастливи. Учете, пейте заедно с другите, яжте *праса̀дам*. Никой не може да ви измами с този процес. Ако обаче искате да бъдете мамени — за това си има измамници, вървете при тях.

Опитайте се да разберете това знание от авторитетен източник и го приложете в живота си. Тогава ще бъдете най-интелигентни сред смъртните, защото ще сте свободни от греховни последици. Ако вършите всичко само за Крш̀на, тогава не сте подвластни на никакви последици. Тогава няма да ви тревожи въпросът, кое е благоприятно и кое — неблагоприятно, защото ще сте в контакт с най-благоприятното. Това е пътят. И накрая можете да се докоснете до Крш̀на. Тогава от живота ви е имало смисъл. Всеки може да приеме това, защото то е много просто.

Самият Крш̀на предлага чудесна формула: човек трябва да разбере Неговата позиция. Той е нероден и за Него няма причина. От личен опит знаем, че ние сме родени и че за нас има причина; нашата причина е нашият баща. Ако някой претендира, че е Бог, той трябва да докаже, че е нероден и безпричинен. Практическият ни опит показва, че ние сме родени. Но Крш̀на не е роден. Трябва да разберем това. А да го разберем, означава да сме напълно убедени, че Той е причината, но за самия Него няма причина; и понеже за Него няма причина, Той е собственикът на цялото творение. Човек, който разбира тази проста философия, не може да бъде в илюзия.

Обикновено ние сме в илюзия. Твърдим, че земята е наша. Но тя е съществувала и преди да се родим и ще продължи до съществува и след като умрем. Докога ще продължава това — в тяло след тяло да твърдим: „Това е моята земя! Това е моята земя!“. Не е ли нелепо? Човек трябва да се измъкне от илюзията. Трябва да знаем, че всяко действие, което е породено от материални схващания, е илюзия. Трябва да разберем дали сме в илюзия или не. Всички обусловени души са в илюзия. Този, който се научи да не попада в илюзия, се освобождава от всички тревоги. Ако искаме свобода от всички зависимости, тогава трябва да разберем Бога. Не можем да махнем с ръка на това; то е нашият пръв дълг.

Сред милионите живи същества едва единици са просветени. Обикновено се раждаме глупаци. Веднага щом се родим, родителите ни започват да ни хранят и да ни учат, че земята е наша. „Народната просвета“ означава да ни направят още по-глупави. Не сме ли глупави? Сменяме тялото си като дреха живот след живот. Имаме толкова много умове, толкова много дрехи — защо държим точно на тази? Защо не проумеем: „Тази дреха е чудесна, но още в следващия миг мога да се озова в друга.“ Ние сме в ръцете на природата. Не можем да се разпореждаме за дрехите си: „Природо, направи ме американец.“ Не, материалната природа държи всичко под контрол. Ако живеем като кучета — ето ни дреха на куче. Ако живеем свят живот — ето, пред нас е Богът.

От многото глупаци някой все пак ще се опита да разбере какво представлява всъщност. Куче? Американец? Руснак? Това е истински въпрос. Ако се интересувате, трябва да попитате някого, не просто да си задавате въпроси на себе си. Когато пресичате улицата на непознато място, питате някого — полицаия или някой господин. Така трябва да постъпите и с въпроса „Какво съм аз?“ — да се обърнете към авторитет. Какво представлява духовният учител? — Той владее съвършено науката за Кршņa. Обикновено хората не си задават такива въпроси. Но ако някой го направи, той може да напредва и един ден да разбере: Кршņa е причината на всички причини.

Четири групи хора, които следват писанията и по-висшите авторитети, си задават въпроси за Кршņa. Тези, които са пристрастени към греховните дейности, не могат да си зададат такива въпроси. Те продължават да се упояват. Благочестивите, религиозните хора се интересуват от Бога и отиват при Него. Този автентичен процес предоставя на хората възможност, за да ги направи щастливи, а не за да ги експлоатира. Ето защо целта на ИСКОН е хората да разберат науката за Бога. Искате щастие. Вземете го. Страдате заради последиците от греховете си. Ако няма последици, тогава няма да има и страдание. Но този, който познава Кршņa, се освобождава от всички последици. Кршņa казва: „Ела при Мен и Аз ще те освободя от всички последици.“ Не се съмнявайте. Ако аз ви

обещавах това, можеше и да не удържа на думата си, защото не притежавам такава сила. Но Той може да ви даде подслон; Той е всемогъщ.

Ако общувате с Кръща съзнание, връзката ви с Бога, която спи у вас, ще се пробуди. Вие имате връзка с Него. Не можете да поставяте това под въпрос. Тази връзка е факт и да се съмнявате в нея, е просто глупост. Вие искате да служите на Кръща, но омагьосани от илюзията, си мислите, че нямате нищо общо с Кръща. Така продължавате да вършите „независимите“ си глупости и това ви кара да се чувствате постоянно неспокойни. Но когато общувате с чувствата към Кръща, които спят у вас, това ще ви доведе до Кръща съзнание.

Твърдението, че Богът е нероден, означава, че Той се различава от материалния свят. Ние нямаме практически опит за това да си нероден. Дори този град е бил роден — историята е пълна с дати. Но духовната природа е неродена и по това веднага можем да забележим разликата. Материалната природа е родена. Трябва да разберем: ако Кръща е нероден, това значи, че Той е духовен, а не като нас. Кръща не е „изключителна личност, която също е била родена“. Кръща не се ражда. Как тогава можем да твърдим, че Той е обикновен човек? „Глупациите и негодниците Ме мислят за обикновен човек“ — казва Кръща в „Гїтā“. Той се различава от всичко в този свят. Той е *анāди*, без причина.

Съществуват и други духовни тела, освен Кръща. Ние също притежаваме духовни тела като тялото на Кръща, но нашите духовни тела са родени. Всъщност не точно родени; те са като искри от огъня. Искрите не са родени от огъня; те съществуват заедно с огъня. Ние също не сме родени; ние сме искри, които излизат от първоначалната форма. Но макар че не сме родени, ние, искрите, идваме от Кръща и затова се различаваме от Него; искрите от огъня са огън, но не са първоначалният огън. По качество обаче ние сме същите като Кръща. Разликата между нас и Кръща е като разликата между бащата и сина. Бащата и синът хем се различават, хем не се различават. Синът е продължение на бащата, но не може да твърди, че е бащата, това би било глупаво.

Кръща казва, че е върховният собственик, и по това Той се

отличава от всичко. Ако аз притежавам щат Ню Йорк, това ни най-малко не означава, че аз съм щат Ню Йорк. На всяка крачка има двойствености. Никой не може да твърди, че сме напълно еднакви с Бога.

Когато успеете да разберете положението на Кршņa и собственото си положение чрез сериозен задълбочен анализ, тогава ще се освободите от греховните последици. Този процес ще ви помогне. Повтаряйте Харе Кршņa — това ще изчисти ума ви и ще можете да проумеете тези идеи. Човек трябва да притежава качества. Ако повтаряте и слушате — а за това никой не иска от вас да плащате, — ще се доближите до Бога. Тогава ще видите всичко като на длан, окъпано в ярка светлина.

8

Източници на абсолютно знание

Трябва да се научим да се наслаждаваме на „Шрїмад-Бхāгаватам“, зрелия плод от дървото на ведическата мъдрост, най-възвишеното произведение, посветено на съзнанието за Бога. Санскритската дума *раса* означава сок; като сока на портокал или манго. Авторът на „Шрїмад-Бхāгаватам“ кани всеки да заповяда и да опита вкуса на *раса* — сока от плода на „Бхāгаватам“. Защо? Защо трябва да опитваме този сок? — Защото „Бхāгаватам“ е зрелият плод от дървото на желанията, Ведите. Ведите са като дърво на желанията, от което човек може да получи всичко, каквото поиска. „Веда“ означава знание. Ведите са толкова пълни и завършени, че човек може да научи от тях и как да се наслаждава в материалния свят, и как да се наслаждава на духовен живот; те съдържат знание и за двете неща. Ако следвате принципите на Ведите, ще бъдете щастливи. Също както с държавните закони. Ако гражданите им се подчиняват, те са щастливи, няма престъпност и всички се наслаждават на живота. Държавата няма да отиде при някого ей-така, за нищо, просто да го тормози; когато човек спазва законите ѝ, няма място за нещастие.

По подобен начин и обусловената душа, това живо същество, е дошло в материалния свят, за да се наслаждава и да търси материално щастие. А Ведите са пътеводителят: добре, наслаждавай се, но спазвай тези принципи. Това се нарича „Веда“ и съдържа в себе си всичко. Нека вземем за пример сватбените церемонии в храма. Какво представлява сватбе-

ната церемония? — Сключване на съюз между мъж и жена, между момче и момиче. Но каква е ползата от сватбената церемония, когато те вече живеят заедно като приятели? — Това се прави в съответствие с Ведите: Ведите не забраняват съвместния живот и половите отношения, но налагат определени ограничения, за да могат хората накрая да бъдат щастливи. Да следвате ведическите правила и ограничения, не означава, че ви се забранява да ядете, да спите, да се защитавате или да водите полов живот. Това не е вярно. Нуждите на вашето тяло са същите като на животните; животните също ядат, спят, размножават се и се защитават. Ние също имаме нужда от това. Но Ведите препоръчват някои ограничения, за да не бъдем накрая нещастни. И ако спазвате тези ограничения, крайният резултат ще бъде, че ще се освободите от обвързването с материята.

Материалният живот не е предназначен за нематериалната душа. Това, че искате да се наслаждавате на материалния живот, е просто едно погрешно убеждение. Но Крш᳚а, Върховната Божествена Личност, ни дава точни насоки, как да се наслаждаваме така, че в крайна сметка да проумеем, че този живот не е истинският ни живот, че истинският ни живот е духовният. Човешката форма на живот става съвършена, когато осъзнаем, че имаме духовно съществуване — „Аз съм Брахман.“ Ако не се интересуваме от духовното си съществуване, ще живеем както котките и кучетата. Не е изключено в следващия си живот да се родим животни. А ако по каприз на природата станем животни, ще трябва да минат милиони и милиони години, докато отново достигнем човешката форма на съществуване. И така, човешката форма е предназначена за себепознание, а пътеводителят са Ведите.

В „Бхагавад-гитā“ Крш᳚а казва, че изучаването или следването на правилата и ограниченията на Ведите всъщност означава да се стигне до разбирането за Крш᳚а съзнание. Това се потвърждава и в „Шрїмад-Бхāгаватам“. Следователно Ведите дават възможност на човека постепенно, след много, много прераждания, да разбере Крш᳚а. Но „Бхāгаватам“ се нарича същността на живота, зрелият плод на Ведите, защото направо дава това, което е необходимо в човешкия живот.

Ведите са разделени на четири: Сāма, Р̄г, Атхарва и Йаджур. След това те са обяснени под формата на осемнадесетте Пурā̀ни, които пък от своя страна са обяснени чрез сто и осемте Упанишада. Обобщение на Упанишадите е „Ведā̀нта-сўтра“, която пък е обяснена от автора си в „Ш̄рїмад-Бхā̀гаватам“. Това е пътят. По тази причина „Бхā̀гаватам“ е същията на цялото ведическо знание.

Наимишā̀ра̀н̄я е много известна свещена гора в Северна Индия, където всички *риши* (мъдреци) отиват, за да подпомогнат духовния си напредък. В тази гора за пръв път през настоящата епоха бил разискван „Ш̄рїмад-Бхā̀гаватам“. По време на разговорите присъстващите попитали великия мъдрец Сўта Госвā̀мї: „У кого е намерило подслон трансценденталното знание сега, когато Крш̄̀на вече си замина в Своята обител?“. Такъв въпрос вълнувал мъдреците. Крш̄̀на сам произнесъл „Бхагавад-гїтā̀“, която съдържа подробно описание на *джйā̀на-йога*, *карма-йога*, *дхїā̀на-йога* и *бхакти-йога*. Мъдреците попитали: „Откъде да получим трансцендентално знание сега, когато Крш̄̀на Го няма?“. Отговорът бил, че Крш̄̀на заминал, но оставил „Ш̄рїмад-Бхā̀гаватам“, който е Негов образ, звуково изображение на Крш̄̀на. „Бхā̀гаватам“ не се различава от Крш̄̀на, също както „Бхагавад-гїтā̀“ не се различава от Крш̄̀на. Те са абсолютни. Крш̄̀на и звуковото изображение на Крш̄̀на не се различават. Крш̄̀на и името на Крш̄̀на също не се различават. Крш̄̀на не се различава и от Своята форма. Това означава „абсолютно“. Човек трябва да го проумее.

„Бхагавад-гїтā̀“ и „Ш̄рїмад-Бхā̀гаватам“ са звукови възплъщения на Крш̄̀на. „Ш̄рїмад-Бхā̀гаватам“ е също и литературна инкарнация на Крш̄̀на и зрелият плод на ведическото знание. Сигурно сте виждали папагал. Той е зелен на цвят, с червена човка. Особеното на папагала е, че може да имитира всичко, което му кажете. Когато папагалът се докосне до плод, който е узрял на дървото, плодът става много вкусен. Но той става още по-вкусен, ако папагалът го опита. Така е направила природата. За „Ш̄рїмад-Бхā̀гаватам“ се казва, че е зрелият плод на ведическото знание, който е опитан от Шўкадева Госвā̀мї, духовния учител на Сўта. На санскрит *шўка* означава папагал.

„Шрїмад-Бхāгаватам“ бил обяснен за пръв път от Шукáдева Госвāмї, въпреки че негов автор е бащата на Шукáдева, Вїāса. Шукáдева бил само на шестнайсет години, когато бил посветен в знанието на „Бхāгаватам“. Той вече бил постигнал освобождение чрез безличностното схващане за Абсолюта, но когато чул от баща си „Бхāгаватам“, бил привлечен от забавленията на Крш᳚а и започнал да проповядва „Бхāгаватам“. Той го обяснил първо на великия цар Махāрāджа Парїкшит. Накратко, историята на Махāрāджа Парїкшит е такава: той бил благочестив цар, но, за зла участ, заради една своя постъпка бил прокълнат от едно момче *брāхманā* да умре след седем дена. В онези дни проклятията на *брāхманите* се сбъдвали; *брāхманите* имали силата да прокълнават и да дават благословии.

Когато Парїкшит узнал, че след седем дена ще трябва да умре, той започнал да се подготвя. Поверил своето царство на сина си, Махāрāджа Джанамеджайā, напуснал семейството си и се оттеглил на брега на Ганг близо до Делхи. Всъщност това не било точно Ганг, а Йамунā. И понеже Парїкшит бил велик император, там се събрали много мъдреци.

Тогава царят попитал великите мъдреци: „Какъв е моят дълг? Аз ще умра след седем дена; какво трябва да направя сега? Всички вие сте учени мъдреци, моля ви, дайте ми напътствия.“ Някои му препоръчали да практикува *йога*, други казали да се заеме с *джйāна*, култивирането на знание; имало различни мнения. Тогава в гората влязъл Шукáдева Госвāмї. Въпреки че бил само на шестнайсет години, той бил толкова учен и почитан, че всички стари мъдреци, сред които и баща му Вїāсадева, се изправили на крака, за да му покажат уважението си. Толкова учен бил той. И така, когато се появил Шукáдева, всички решили: „Тук е Шукáдева Госвāмї. Нека той да отсъди. Избираме го за наш представител.“

Така Шукáдева Госвāмї бил упълномощен да говори и изслушал въпроса на царя: „Какъв е моят дълг? Аз съм честит, че идваш в този съдбоносен час. Моля те, кажи какъв е моят дълг?“

Шукáдева Госвāмї отвърнал: „Добре, ще ти обясня „Шрїмад-Бхāгаватам“.“ Всички присъстващи се съгласили.

Казва се, че зрелият плод става още по-вкусен, когато го опита папагал, във връзка с това, че „Бхāгаватам“ бил разказан първо от Шукáдева Госвāмī — „Шрīмад-Бхāгаватам“ станал още по-сладостен, защото до него се докоснал Шукáдева Госвāмī.

Смисълът, който се крие зад това твърдение, е че цялата ведическа литература, и най-вече „Бхāгаватам“ и „Гītā“, трябва да се изучават по начина, по който са ги разказали себепозналите се души. Това важи с особена сила за онази част от ведическата литература, която се нарича *ваишнāва* литература — тя не трябва да се слуша от устата на хора, които не са предадоотдадени. На това наблегнах няколко пъти. Тези, които не са предадоотдадени, тези, които се занимават с безплодни разсъждения, тези, които работят за плодовете от труда си, тези, които медитират или са мистични *йогī* — никой от тези хора не може да обясни науката за Бога. Това е подчертал и Санāтана Госвāмī, друг велик светец. На тези, които не отдават предано служене, на неблагочестивите, на тези, които не вярват в Бога, не трябва да се позволява да говорят върху „Бхагавад-гītā“ и „Шрīмад-Бхāгаватам“ или върху други произведения, свързани с Върховния Бог. И така, не всеки може да говори върху „Бхāгаватам“ и „Гītā“, а ние не бива да слушаме всеки един, който говори върху тези произведения. Санāтана Госвāмī категорично е забранил: не трябва да слушаме за Върховния Бог от човек, който не се е пречистил.

Човек може да се запита: „Как е възможно някой да поквари думите на Кршнā, щом те са трансцендентално чисти? Какво толкова ще стане, ако слушаме неотдадени?“. Може да възникне такъв въпрос. В отговор се дава този пример: млякото само по себе си е нещо много хубаво и хранително, но става отровно, когато до него се докосне змия. Змията е много зло животно — без никаква причина ще ухапе и ще причини незабавна смърт. Затова змията е считана за най-жестокото сред живите същества. В *īyāstrite*, както във всички други писания по света, се проповядва ненасилие, но се казва, че змиите и скорпионите могат да бъдат убивани. Няма да кажете, че млякото е много полезно и можете да го изпие — какво толкова, че го е докоснала змия. Не, защото

ще умрете. Човек не трябва да слуша поне „Шрїмад-Бхāгаватам“ и „Бхагавад-гїтā“ от хора, които не са преданоотдадени на Бога, които не са постигнали никакво съзнание за Бога или които Му завиждат. Техният допир прави отровни двете книги. Думите на Бога са най-възвишените, но човек трябва да бѣде много предпазлив с тях, когато са докоснати от неотдадени.

В „Бхāгаватам“ се казва, че той станал много сладостен, щом до него се докоснал Шукáдева Госвāмї. Самият „Бхāгаватам“ е зрелият плод на ведическото знание, но в същото време той е докоснат и от Шукáдева Госвāмї.

Богът е най-висшата цел на *йога* и източникът на цялото трансцендентално удоволствие. Той се разкрива само пред Своите преданоотдадени, но чрез тяхната милост всеки един може да изпита вкуса на съкровено общуване с Него.

9

Истинската формула на мира

Всяко живо същество търси мир. Това е борбата за съществуване. Всеки търси мир — от водните животни до най-развитите човешки форми, от мравката до Брахма, първото същество в тази вселена. Това е главната цел на всички. Бог Чаитанья е казал, че този, който постоянно е в Кршņa съзнание, е единственият умиротворен човек в целия свят, защото не се домогва до нищо. Това е специфичната особеност на хората в Кршņa съзнание. Те са *акāмах*. *Акāмах* се отнася до тези, които нямат никакви желания, които са удовлетворени сами по себе си, не търсят нищо и са напълно умиротворени. Кой са такива? Това са преданоотдадените, притежаващи Кршņa съзнание.

Всички останали попадат в една от следните три категории. Първата е *бхукти* — тези, които се стремят към материално щастие и наслаждение. Те обичат да ядат, да пият, да се веселят и да се забавляват. В зависимост от тялото има различни нива на наслаждение. Хората търсят сетивно наслаждение навсякъде — на тази планета, на другите планети, тук и там, навсякъде. Главната им цел е да задоволят сетивата си. Това се нарича *бхукти*. Следващата категория хора са тези, които, уморени и разочаровани от сетивното наслаждение, искат да се освободят от затъването в материята. А накрая са хората, които търсят знание и чрез размишления се опитват да разберат каква е Абсолютната Истина. Следователно има такива, които се стремят към сетивно наслажде-

ние, и други, които търсят освобождение. Последните също имат някакво желание, желанието да се освободят от затъването в материята. След това идват *йогите*; те се стремят към мистично съвършенство. Има осем вида мистични съвършенства, които позволяват на човека да става по-малък и от най-малкото, по-голям и от най-голямото или да получава всичко, което пожелае. И обикновените хора, които търсят сетивно наслаждение, и тези, които се стремят към освобождение или към мистично съвършенство, се домогват до нещо. А преданоотдадените? — Те не се домогват до нищо. Понеже искат просто да служат на Кршња, те чакат Неговите заповеди и са напълно удовлетворени от това. Ако Кршња поиска от тях да отидат в ада, те са готови да отидат и в ада. Ако Кршња каже: „Ела при Мен“ — те са готови да направят това. Те не търсят нищо. Това е нивото на съвършенството.

Има един прекрасен стих, в който преданоотдаден се моли: „Мой Господи, аз просто ще бъда в съзнание за Теб, в Кршња съзнание, свободен от всякакви желания.“ Всъщност хората имат много желания, защото са в плен на материята. Някои искат сетивно наслаждение, други, които са малко по-извисени, искат удовлетворение на ума си, а още по-напредналите искат да покажат някакви мистични сили в този свят. Всички те са в плен на материята, но в различна степен и по различен начин. Затова този, който е в Кршња съзнание, се моли на Бога: „Мой Господи, кога ще бъда изцяло погълнат от мисли за Теб или от служене на Теб!“. „Мисли за Теб“ не означава абстрактни разсъждения, а напротив, практично мислене. „Ще бъда умиротворен.“ Тогава всички прищевки и хрумвания на ума — искам това, искам онова — изчезват.

Ние витаем на равнището на ума. Дали сме на ума правото да командва и той ни води: „Ела тук, върви там.“ Човек трябва да престане с тези глупости. „Аз просто ще бъда Твой вечен слуга. И ще бъда много щастлив, защото ще имам господар.“ Останалите, които не са в Кршња съзнание, са безпътници. Те следват собствени посоки. А човекът в Кршња съзнание има върховния предводител. Затова той не се страхува от нищо. Докато детето е под грижите на родителите си, то не се страхува от нищо. Но щом стане самостоятелно,

то започва да среща най-различни препятствия. Това е груба аналогия, но дава някаква представа за това, как човек постига умиротворение, когато се освободи от измислиците на ума и постоянно, двадесет и четири часа в денонощието, е зает в Кршņa съзнание. Това е истинският мир.

Затова Читанйа Махāпрабху казва, че тези, които са в Кршņa съзнание, са наистина умиротворени, защото не се домогват до нищо. Другите, които търсят сетивно наслаждение, освобождение или мистичното съвършенство на *йога*, винаги са изпълнени с тревога. А докато човек е изпълнен с тревога, това е знак, че той все още е подвластен на материалната природа. Човек е освободен, когато е успял да се избави от всички вътрешни тревоги. Безпокойството и страхът съществуват, защото не познаваме Кршņa, Върховния Бог, върховния повелител на всичко. Вместо това ние имаме най-различни други концепции и те ни правят винаги неспокойни.

Във връзка с това могат да се посочат много примери, да речем Прахлāда Махāрāджа. Той бил едва петгодишен, съвсем малко дете, но понеже бил преданоотдаден на Бога, собственият му баща му станал враг. Такъв е този свят. Веднага щом човек стане преданоотдаден на Бога, пред него започват да изникват какви ли не препятствия. Но те не могат да спрат или отклонят преданоотдадения от пътя му. Той трябва да е готов да стане Кршņa осъзнат. Всичко друго е в царството на *майā*, на илюзията. Веднага щом *майā* забележи: „О, тук една жива душа се опитва да се измъкне от моето влияние“ — тя се опитва да го срази. Но щом човек е осъзнал Кршņa и напълно се е отдал на Върховния Бог, той повече няма страх от тази илюзия. Човекът в Кршņa съзнание е напълно умиротворен.

Всеки иска на света да има мир. Борците за мир не знаят как да го постигнат, но го искат. Четох една реч, произнесена от архиепископа на Кентърбъри, в която той казва: „Искате царството на Бога без Бог.“ Това е грешката ви. Ако искате мир, тогава трябва да приемете, че мир означава да разберете Бога. Това се казва в „Бхагавад-гītā“. Мирът е невъзможен, докато нямате връзка с Върховния Бог, Кршņa. Затова ние имаме друга формула за мира. Истинската формула на мира

е, че човек трябва да знае, че всичко в тази вселена, включително и Съединените Американски Щати, е собственост на Бога. Богът е собственикът и на Русия, и на Китай, и на Индия — на всичко. Но понеже си мислите, че вие сте собствениците, има битки, конфликти, противоречия... Как тогава може да има мир?

Човек първо трябва да приеме, че собственик на всичко е Богът. Ние просто гостуваме тук за петдесетина-сто години. Ние идваме и си отиваме... И въпреки това докато сме тук, сме погълнати от мисълта: „Това е моята земя. Това е моето семейство. Това е моето тяло. Това е моята собственост.“ Един ден обаче по заповед на Върховния човек трябва да напусне своя дом, да се раздели със своята собственост, тяло, семейство, пари, с банковата си сметка — всичко това се изгубва: той трябва да отиде на друго място. Ние сме в разпореждане на материалната природа и тя ни предлага различни видове тела: „А сега, уважаеми господине, ще трябва да получиш ей-това тяло.“ И ние получаваме тела на американци, индийци, китайци, котки или кучета. Ние не сме собственици дори на тялото си, но въпреки това твърдим, че сме тялото. Това е невежеството. А как човек може да постигне мир? — Мирът може да дойде, когато човек проумее, че собственик на всичко е Богът. Нашите приятели, майки, дядовци, президентът — всички са само гости за кратко време. Когато приемем това знание, тогава ще настъпи мир.

Ние търсим приятел, който да ни даде мир и успокоение. Този приятел е Кршņa, Богът. Просто се сприятелете с Него и ще откриете, че всеки е ваш приятел. Понеже Богът е в сърцето на всеки, ако станете приятели с Него, той ще казва на другите отвътре, от сърцето им, също да се отнасят приятелски с вас. Ако се сприятелите с началника на полицията, това ще ви е от полза. Ако се сприятелите с президента Никсън, всеки ще иска да ви бъде приятел, защото всеки зависи от президента. Ако искате нещо, просто се обаждате на президента Никсън и той се разпорежда: „О'кей, погрижете се за този човек.“ И всичко се урежда. Просто се опитайте да се сприятелите с Бога и всеки ще стане ваш приятел. Ако всички хора разберат този наистина чудесен факт, че Богът е

приятел на всеки и че е върховният собственик, те ще постигнат мир. Това е обяснил и Бог Чаитанья.

В „Бхагавад-гитā“, „Шрїмад-Бхāгаватам“, „Чаитанья-чаритāmрта“ и в останалата ведическа литература, както и в писанията на всяка друга религия, се представя един и същ факт: собственик е Богът. Единственият приятел е Богът. Ако проумеете това, ще постигнете мир. Това е формулата на мира. Веднага щом посегнете на собствеността на Бога, наричайки я ваша, ваша собствена материална природа, „полицията“ ще реагира: „Не си ти собственикът.“ Можете да притежавате само това, което ви е отредил Богът.

Вашата единствена задача е да се усъвършенствате до пълно Кршṇа съзнание и нищо повече. Ако се отклонявате от този закон, ако не приемате този принцип, ако искате да се наслаждавате повече, тогава ще трябва и да страдате повече. Човек не може да избяга от това. Затова Бог Чаитанья казва: „Човекът в Кршṇа съзнание не търси нищо. Той е в мир.“

Този, който е в Кршṇа съзнание, не знае нищо друго, освен Кршṇа. Всъщност само в Кршṇа съзнание човек е умиротворен и няма никакви страхове. Той не е нито в рая, нито в ада, нито някъде другаде, а е винаги с Кршṇа и затова за него всичко е Ваикунṭха, без страх. Бог Кршṇа като Парамātmā, Сврѣхдуша, също се намира навсякъде. Той живее в сърцето и на кучето. Кучето яде изпражнения, но това не означава, че Върховният Бог, който е в сърцето му, също е подвластен на това наказание. Богът и Неговите преданоотдадени са отвъд *гуните* на материалната природа. Личностите, които са в пълно Кршṇа съзнание, са голяма рядкост, те са напълно умиротворени. Сред милионите и милиони хора е трудно да се открие дори един, който наистина да е в Кршṇа съзнание, тази позиция се достига много рядко. Но виждайки жалкото положение в днешно време, самият Кршṇа под образа на Бог Чаитанья свободно раздава любов към Бога.

Понеже любовта към Бога се раздава свободно и е толкова леснодостъпна, хората не ги е грижа за нея. Моят духовен учител казваше, че ако вземете едно *лангера* манго, което е най-хубавото, най-висококачественото манго в Индия, и освен това много скъпо, много сладко и вкусно, и тръгнете от вра-

та на врата, за да го раздавате безплатно, хората ще започнат да ви оглеждат подозрително: „Защо ми носи този човек това *лангера* манго? Защо се опитва да ми го даде без пари? Тука има нещо съмнително.“ По същия начин Бог Чаитаня раздава *лангера* мангото на Кршņa съзнание съвсем евтино, но хората са толкова глупави, че си мислят: „Виж ги пък тия, само повтарят Харе Кршņa. И за какво? Това е за глупаци, които не могат да мислят и нямат шанс за по-висше знание.“ Но това не е истина. Казва се: „Сред милионите и милиони хора едва единици се интересуват от Кршņa съзнание.“ Не пренебрегвайте този факт, Кршņa съзнание е нещо, което се среща много рядко, и ако се занимавате с него, животът ви ще бъде изживян пълноценно. Ще бъде изпълнена мисията на човешкото ви съществуване. Семето, от което израства Кршņa съзнанието, се среща много рядко и е много ценно. Бог Чаитаня казва, че из осемте милиона и четиристотин хиляди форми на живот странстват и се прераждат безброй живи същества. И сред всички тях единици са щастливците, които имат този духовен късмет.

Понякога преданоотдадените на Бога ходят от врата на врата, както ходят просящите. В Индия просящите, и особено *саннийāсите*, са много почитани. Когато в къщата дойде *саннийāси* да проси, стопаните го посрещат много гостоприемно: „Свамиджй, какво мога да направя за тебе?“. Ако просякът е преданоотдаден, той няма да поиска нищо, но каквото и да му даде човек, дори едно *чапати*, самият той става духовно богат. Човек, който дава *чапати* на чист преданоотдаден, дошъл пред вратата му, става духовно богат. Когато човек натрупа повече духовно богатство, той посреща преданоотдадения колкото се може по-добре. Според правилата на Ведите дори ако на гости ви е дошъл собственият ви враг, трябва да го посрещнете така, че той да забрави, че ви е враг. Ето това е обичаят за посрещане на чист преданоотдаден, който е жертвал всичко за Бога.

Така трябва да правят семейните. На обед семейният трябва да излезе на улицата и да извика всеки, който е гладен, да дойде да се нахрани. Той може да седне да яде само ако никой не се отзове на поканата му. Има толкова много правила

и ограничения и тяхната единствена цел е да направят човека благочестив. Те не са суеверие или ритуал. Човешкото същество трябва да бъде учено на благочестие. То има способността да приема това, защото е неразделна частица от Бога. И в резултат на това обучение все някой ден, рано или късно, този човек може да осъзнае Кршņa.

А ако случайно докато се учи, човек срещне учител, който е свята личност и чист преданоотдаден на Бога, в резултат от общуването си с него той се пречиства. Затова Бог Читания казва, че щастливците, които са имали някакъв духовен напредък в миналото си, търсят близостта на чист преданоотдаден. Семето на Кршņa съзнание се получава по милостта на гуру (духовния учител) и на Кршņa. Когато духовният учител и Бог Кршņa пожелаят някой да бъде в Кршņa съзнание, семето дава прекрасни плодове. Натрупаните духовни богатства носят на човека сполука и той се пробужда за духовен живот, след това среща истински духовен учител и по неговата милост получава семето на Кршņa съзнание. Този стремеж идва отвътре: „Къде мога да намеря такива хора? Как мога да разбера това?“

Това е начинът, който се препоръчва — обикновеният начин за духовен напредък. Кршņa е у вас и когато види, че сте искрени, че търсите, Той изпраща истински духовен учител. Този съюз между Кршņa и духовния учител е причината, поради която човек получава семето на Кршņa съзнание. И така, вече имате това семе. Когато имате хубаво семе за рози, какво правите? Ако имате семе за някакво хубаво растение, не бива да го заключвате в сейф. Ваш дълг е да го засеете в земята. А къде трябва да засеете това, другото семе? — Ако знаете за Кршņa съзнание, тогава просто го засейте в сърцето си. Не в пръстта на земята, а в пръстта на сърцето си. След като семето е засято, то трябва да се полива по малко — водата за това е слушането и мантруването. Веднъж засято в сърцето, ако го поливате, семето ще расте.

Не трябва да спирате процеса, мислейки, че щом вече сте посветени, няма нужда да слушате и да мантрувате. Трябва да продължавате без прекъсване. Ако спрете да поливате растението, то ще изсъхне и няма да дава никакви плодове. По съ-

щия начин дори и да сте много напреднали в Крш̀на съзнание, не трябва да спирате слушането и мантруването, защото *māyā* е толкова силна, толкова могъща, че веднага щом забележи: „Аха, тук имам шанс“ — веднага ще изсъхнете. Ако поливате растението на Крш̀на съзнание, то ще расте. Но как ще расте? Всички растения, които познаваме, растат до определена граница. Растението на Крш̀на съзнание обаче расте така, че не иска да остане в никоя част от тази материална вселена, защото човекът, осъзнал Крш̀на, не се задоволява с условията на нито една от планетите в материалната вселена. Той няма да се чувства удовлетворен дори ако му предложите Сиддхалока, чиито обитатели са толкова могъщи и напреднали, че могат да летят в небето без самолети.

Според „Шрїмад-Бхāгаватам“ съществува планета, Сиддхалока, чиито обитатели не се нуждаят от самолети или космически кораби, за да се придвижват от една планета на друга. Над Сиддхалока има много други планети. Последното мнение на съвременната наука е, че всяка звезда е слънце и че съществуват различни планетарни системи, слънчеви системи. Но според ведическата литература съществуват безброй отделни вселени. Граница на тази вселена е най-външното небе. Съвременните учени твърдят, че всяка една от звездите е слънце. Но ведическата литература не потвърждава това. От нея научаваме, че във всяка вселена има само едно слънце, но пък има безброй много вселени и следователно безброй много слънца и луни. Най-висшата планета в тази вселена се нарича Брахмалока. Богът обаче казва: „Дори да стигнеш до най-висшата планета, отново ще трябва да се върнеш.“ Космическите кораби и космонавтите се издигат нависоко и хората от земята им ръкопляскат, но много скоро те са принудени да се върнат обратно. Колкото и да пляска, човек не може да направи повече от това. Материалистите могат да достигнат дори Брахмалока, където е Брахмā, но тези, които са осъзнали Крш̀на, отхвърлят дори това. Те пренебрегват дори *брахмаджйоти*. То просто не ги интересува.

Обвивката на вселената е несравнимо по-голяма от пространството, затворено в нея — тя е десет пъти по-дебела от него. Човек трябва да проникне през тази обвивка и да дос-

тигне до Вирѳджа, Причинния океан. Философските размишления на будистите имат за цел достигането на Вирѳджа. На езика на Ведите окончателният край на материалното съществуване се нарича *вирѳджа*. Но човекът, който е осъзнал Кршѳа, не само преминава през обвивката на вселената, но след като достигне неутралното съществуване на Причинния океан, продължава още по-нататък. Растението се развива толкова добре, че достига Брахмалока, след това Вирѳджа и после духовното небе. Но дори в духовното небе то не се задоволява с никоя от планетите Ваикунѳхи.

Най-висшата планета в духовното небе е Кршѳалока. Тя е като лотосов цвят, в който стои Кршѳа. И там, достигнало лотосовите крака на Кршѳа, растението най-накрая намира покой. Както всяко растение се издига нависоко, докато намери нещо, за което да се закрепи, след което пък започва да расте встрани, така и когато растението на предаността достигне лотосовите крака на Кршѳа, то започва да се разраства. „Дотук. Свърших пътешествието си. Нека сега се разрасна.“ Да се разрасне, означава да се наслаждава на общуването си с Кршѳа. Тогава преданоотдадените са удовлетворени.

Растението трябва да продължи да се развива. И ако това става, тези, които вече са в Кршѳа съзнание, вкусват плодовете му дори в сегашния си живот.

Ако продължите с този процес на слушане и мантруване, ще се извисявате още и още, докато накрая достигнете лотосовите крака на Кршѳа, където ще се наслаждавате на общуването с Него.

Шрї Шрїмад А.Ч. Бхактиведанта Свами Прабхупāда

Шрї Шрїмад А.Ч. Бхактиведанта Свами Прабхупāда се появява в този свят през 1896 г. в Калкута (Индия). Той се среща за първи път с духовния си учител, Шрїла Бхактисиддхāнта Сарасватї Госвāмї, през 1922 г. в Калкута. Бхактисиддхāнта Сарасватї, известен учен в областта на религията и основател на шестдесет и четири Гаудїя Матха (ведически институти), харесва този образован млад мъж и го убеждава да посвети живота си на разпространяването на ведическото знание. Така Шрїла Прабхупāда му става ученик, а единадесет години по-късно получава и официално посвещение.

При първата им среща Шрїла Бхактисиддхāнта Сарасватї Тхāкура се обръща към Шрїла Прабхупāда с молба да разпространява ведическото знание на английски език. В следващите години Шрїла Прабхупāда участва в дейностите на Гаудїя Матха, пише коментар върху *Бхагавад-гїтā* и през 1944 г. започва да издава двуседмичното списание *Бек ту Годхед (Обратно при Бога)*, като собственооръчно го редактира, печата и разпространява. Сега учениците му издават списанието на повече от тридесет езика.

През 1947 г., оценявайки философските познания и предаността на Шрїла Прабхупāда, обществото Гаудїя Ваишнавa го удостоява с почетната титла „Бхактиведанта“. През 1955 г., на петдесет и четири годишна възраст, Шрїла Прабхупāда се оттегля от семейния живот и приема *вāнапрастха*, за да посвети цялото си време на научни изследвания и работа върху книгите. През 1959 г. той приема стъпалото на отречението от живота (*саннїāса*) и започва работа над шедьовъра си — многотомния превод и коментари на осемнадесетте хиляди стиха на *Шрїмад-Бхāгаватам (Бхāгавата Пурāна)*.

През 1965 г., след като издава първите три тома на *Бхāгаватам*, Шрїла Прабхупāда заминава за Съединените щати, за да изпълни мисията, поверена му от духовния му учител. В следващите години той създава повече от шестдесет тома преводи, коментари и обзорни очерци върху философската и религиозната класика на Индия.

Когато пристига в Ню Йорк сити, на борда на един товарен кораб, Шрїла Прабхупāда всъщност е почти без пари. След около година, изпълнена с големи трудности, през юли 1966 г. той основава Международното общество за Кришна съзнание (ИСКОН). До момента, в който Шрїла Прабхупāда напуска този свят (14 ноември 1977 г.), ръководеното от него общество прераства в световна конфедерация на повече от сто *āйїрама*, училища, храмове, институти и селскостопански общини.

Но най-важното от всичко, създадено от Шрїла Прабхупāда, са неговите книги. Високо ценени за авторитетността, дълбочината и яснотата си, в много колежи те се използват като официални учебници. Произведенията му са преведени на повече от четиридесет езика. „Бхактиведанта Бук Тръст“, издателство, основано от Шрїла Прабхупāда през 1972 година, стана най-големият издател в света на трудове по индийска философия и религия.

Речник

- Бр̄ахмана** — човек от класата на интелигенцията, който познава науката за духа; първото подразделение на ведическото общество.
- Брахмач̄арйа** — ученически живот наполово въздържание и изучаване на *ий̄астрите* под ръководството на духовен учител; първата степен в духовния живот според Ведите.
- Бхакти-йога** — свързване с Върховния чрез любов и преданост.
- Ваикун̄тха** — духовният свят.
- Ваиш̄йа** — търговец или земеделец; третото подразделение на ведическото общество.
- Ваиш̄нава** — преданоотдаден на Върховния Бог Виш̄ну (Крш̄на).
- Веди** — първоначалните свещени писания, изречени от Бог Крш̄на.
- Врд̄авана** — вечната обител на Крш̄на; село на земята, в което Крш̄на се появил преди пет хиляди години.
- Гоп̄и** — девойки пастирки, приятелки на Крш̄на и Негови най-близки преданоотдадени.
- Гуни** — трите качества, с които действа материалната природа: добро, страст и невежество.
- Гуру** — духовен учител.
- Интосиканти** — всички упойващи или възбуждащи вещества: наркотици, алкохол, цигари, кафе, черен чай и т.н.
- Йуги** — епохи в живота на вселената, непрекъснато редуващи се в цикъл от по четири.
- Карма** — материални, плодоносни дейности и последиците от тях.
- Карм̄и** — човек, който извършва *карма* (дейности с материален резултат); материалист.
- Кшатрийа** — воин или управник; второто подразделение на ведическото общество.
- Май̄а** — по-низшата, заблуждаващата енергия на Върховния

Бог, който управлява материалното творение; състоянието, в което човек е забравил връзката си с Кршņa.

Майāvādī — философи имперсоналисти, които смятат, че

Богът няма форма и живото същество е равно на Бога.

Мантра — трансцендентален звук или ведически химн, който притежава свойството да освобождава ума от илюзията.

Мантрувам — повтарям *мантрата* Харе Кршņa.

Махā-мантра — великата *мантра* на освобождението, *мантрата* Харе Кршņa: Харе Кршņa, Харе Кршņa, Кршņa Кршņa, Харе Харе / Харе Рāма, Харе Рāма, Рāма Рāма, Харе Харе.

Муни — мъдрец.

Мурти — изображения на Бога в храма.

Парамātmā — Сврѣхдуша; експанзия на Върховния Бог, която се намира в сърцето на всяко живо същество и във всеки атом.

Парампарā — авторитетна ученическа последователност.

Прасāдам — храна, която е предложена на Кршņa.

Саннйāса — живот в отречение; четвъртата степен в духовния живот според Ведите.

Чапати — проста кръгла баничка от брашно и вода.

Шāстра — писание.

Шудра — работник; четвъртото подразделение на ведическото общество.

Указания за произнасянето на санскритските думи

Системата на транслитерация, използвана в тази книга, е калка от системата за обозначаване произношението на санскритските звуци, приета от западните учени през последните петдесетина години. За удобство на широкия кръг български читатели обаче сме заменили латинските букви с кирилски, като сме запазили диакритичните знаци.

Гласните — **а, и, у** (кратки), **ā, ī, ū, е, о** (дълги) — са подобни на българските **а, и, у, е и о**, като се изключи противопоставянето по дължина — краткост. Сричкотворното **р** се произнася приблизително като **ри** в **Рим**. Придихателните съгласни графически се изобразяват с две букви, напр. **дх, бх, тх** и т.н. Отличават се от съответните им непридихателни по това, че основният звук се придружава от слаб призвук от типа на английското **h**. Съгласната **ś** се произнася като **ш** в немската дума *sprechen*; **ñ** се произнася като мекото **н** в *баня*; **ṅ** се произнася като **н** в *ангел*. *Анусвāрата* **ṁ** е носов призвук след гласен звук, подобен на **н** в *ангел*.

Книги от Шрї Шрїмад
А. Ч. Бхактиведанта Свами Прабхупāда
публикувани на български език:

*Бхагавад-гїтā такава, каквато е
Шрїмад-Бхāгаватам, Първа - Четвърта песен (в девет тома)*

Шрї Йїопанишад

Кришна, изворът на вечно наслаждение (в два тома)

Науката за себerealизацията

Учението на Бог Чаитанїа

Нектарът на наставленията

Свършени въпроси, свършени отговори

Отвѣд раждането и смъртта

Животът произлиза от живот

Нектарът на предаността

По пътя към Кришна съзнание

Свършенството на йога